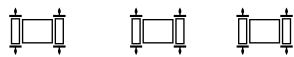

שְׁעָרֵי הַלְכוּת

קובץ ל'

קובץ לתורה ולהלכה
אוצר בלום מכת"י גדולי ישראל
ומרמ"י הישיבה והכולל
בעניני ספר תורה

גליון מיוחד לרגל הכנסת ספר תורה
להיכל זכרון קדושים
בית שערים – אונגוואר
שנכתב לעי"נ ששת מליון הקדושים והטהורים
שמסרו נפשם עקה"ש בשנות הזעם

אי סליחות
כ"ו אלול תשס"ד לפ"ק
יומא דהילולא מרן הבית שערים זצ"ל

ברוקלין יצ"ו

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of

Rabbi Menashe Klein

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free

ניו יורק (718) 851-0806

ארץ ישראל (02) 587-0613

MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:

Machon Mishne Halachos

3301 W. Strathmore Ave.

Baltimore, MD 21215

USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד

Copyright © 2004

נערך והובא לדפוס ע"י
ר' צבי האגער ז"ל

כל הזכויות שמורות ©2004
אסור להעתיק שום חלק מקובץ זה בלי רשות

בהוצאת מכון משנה הלכות גדולות
MACHON MISHNE HALACHOS

1578 53rd Street
Brooklyn, N.Y. 11219
(718) 851 0806

דפוס "ישר"
718.871.0490

תוכן הענינים

מדור משנה וזרה

תשובה מאת מרן גאב"ד אונגוואר שליט"א

בענין מריחת משחה על אותיות הספר תורה כדי שלא יקפצו האותיות

שאלת מוה"ר חיים צבי שאהן נ"י
תשובת מרן גאב"ד אונגוואר שליט"א

קוצטרס שמונים שאלות

שמונים שאלות בהלכות כתיבת ספר תורה

מאת כ"ק אדמו"ר מגור בעל "פני מנחם" זצ"ל ועליהם הערות שהתחיל לכתוב מרן גאב"ד אונגוואר שליט"א יבדלחט"א יד

מדור כתבי יד

רבי מאיר פערלס זצ"ל / אב"ד קראלא

לג בענין ש"ץ המכריז נדרים ונדבות בעבור העולה לתורה

רבי בן ציון בלום זצ"ל הי"ד / אב"ד סארוואש ואויפאלו

ארבעה תשובות

לח משיחת לא"ג על קלף הס"ת

מד חסירות בס"ת כשמשמעות דורשין איכא בינייהו

מז טעות משמעותית בס"ת בשבת במנחה

צא איך לנהוג בשבת שמוציאין ג' ס"ת ויש כאן רק ב' ס"ת

רבי יחיאל נתן באכמאן-שווימער זצ"ל / מח"ס חקרי הלכות

גג בענין מעלין בקודש ואין מורידין

רבי אלתר יחזקאל הורוויץ זצ"ל / ראב"ד קהל עדת יראים - וויען

צט דרשה להכנסת ס"ת ובענין כתיבת ס"ת בשותפות

תוכן הענינים

סד	רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל / ראש ישיבת עמק הלכה מן המותר בפיק
עז	רבי יהודה אריה אלטר זצ"ל קניית קלף לס"ת ממעות מעשר

מדור רמ"י הישיבה ומתפללי ביהמ"ד

פא	הרב עמרם קליין שליט"א / דומ"ץ קהל אונגוואר בענין הקונה ס"ת כחוטף מצוה מן השוק
פג	הרב אברהם מאיר לאבעל שליט"א / מנהל רוחני ור"מ דישיבתנו בענין מצות עשה של כתיבת ס"ת
פז	הרב אליעזר ליפא זילברמאן שליט"א / ראש כולל בית שערים בענין הקונה ס"ת מן השוק
קב	הרב שמואל קליין שליט"א בדין ס"ת תפילין מזוזה ומגילה לתפרן בגידין
קז	הרב אברהם ראפאפורט שליט"א קביעת מקום לקריאת התורה
קכא	הרב יעקב חיים זאב אפטער שליט"א / ר"מ ישיבה גדולה בענין שלא כסדרן בתפילין ומזוזות
קכה	הרב משה דירעקטאר שליט"א / ר"מ ישיבה גדולה בדין עיבוד לשמה לגבי ס"ת וגדול עומד ע"ג אם מהני לגבי עכו"ם
קלא	הרב צבי האגער שליט"א / ר"מ ישיבה גדולה הטלת גורל בשבת לעלות לתורה והגרלה לקטנים בחברת תהלים
קלז	הרב משה דוב בלייער שליט"א / סופר סת"ם בענין כתיבת השם כסדרן בס"ת

מפאת חוסר הזמן בהכנת קונטרס זה לדפוס לא הופסדו את כל החידושים
ממתפללי ביהמ"ד ותלמידי הישיבה ואתכם הסליחה

מזֹר

משֶׁנָּה

תּוֹרָה

כ"ק מרן גאב"ד אונגוואר שליט"א

מריחת משחה על אותיות הס"ת כדי שלא יקפצו האותיות

נוסח השאלה:

ב"ה

כ"ט סיון תשס"ד יום היארצייט הראשון של אבי מורי ז"ל

בדבר זה לס"ת וזה נוגע להלכה ולמעשה.

א'. יש לדון מלד מה שמנאנו באו"ח סי' רח"ט בהצדלה דיש סוברין שגריכין להוציא האור מהזכוכית קודם שמברך וכן נקטינן לכתחילה, וכן בשערי תשובה או"ח סי' תכ"ו בה"ל ר"ח אי יכול לברך קידוש לבנה לדרך החלוק, וה"נ הא"ך קוראין בזה הלא הוא לדרך המשיחה הזאת. והנה התם יוצאין בדיעבד וה"נ הכא, ועוד הכא ג"כ בכלל אינו נראה וניכר משא"כ שם דמכירין הזכוכית וא"כ י"ל דהכא הוא דומה לבחי עינים שבטל להגוף וה"נ הוא בטל לס"ת.

אולם מלמתי בפתחי תשובה יו"ד סי' רע"א סק"ג בענין קלף שמושחין בסיד לבן אי יכולין לכתוב עליו אח"כ דלכאורה הכתב הוא על הסיד ולא על הקלף, והביא משו"ת

לכבוד כ"ק הגאב"ד שליט"א

הנה באתי בזה בענין ס"ת ישן שקורה לפעמים שקופץ אות מהס"ת, ונדע לי ע"י סופר מומחה הרב ישראל מנחם קאהן שליט"א דהסופרים יש להם ספריי (בלע"ז Spray) הנקרא Matte Finish (שיזר ע"י המפעל Krylon) שמשמשים בזה לצורך הנ"ל, דהיינו שמושחין הס"ת בזה וזה מתייבש בערך כשתי דקות ואח"כ אינו ניכר כלל דיש כאן משהו שזה אינו נראה וניכר לעינים אחר שמתייבש, וזה מונע האתיות מלקפוץ וליקפל מהס"ת. ולכאורה אין זה נותן כח לעצם האותיות דהיינו שנכנס בדיו של האות ומחזקו שלא יפול מהקלף, רק נשאר כאילו יש כאן ניילון דק דק מאד שנדבק לקלף וממילא אי אפשר לאות לקפוץ משום דזה מונע דיש כאן המשיחה הנ"ל שהוא על האות והקלף, ונפשי בשאלתי אי מותר להשתמש

והנה י"ל כיון דכל ס"ת אחר שנדק ע"י סופר ומוגה הוא יש לו חזקת כשרות, וא"כ מהיכ"ת נחוש לזה. אולם י"ל דדוקא בס"ת חדש אבל ס"ת ישן שכבר קרה לו שקפצו אותיות ממנה יש כאן ריעותא שזה יקרה עוד פעם וא"כ צריך לחשוש לזה.

ובצאתי בשו"ת אגרות משה חיו"ד ח"צ סי' קל"ג אות ג' שדן בזה וז"ל, ואם הוא דבר נמוח שאין לו שום מראה ונראה ממש כתב השחור של הדיו הרי כסוי זה אינו כלום ואין לפסול ממד זה, אך יש לדון שהיה נקלף בלא זה אולי אין זה כתיבה דהוי כאותיות דבוקים להקלף ע"י דבר אחר שמסתבר שלא היה כשר, ואולי זה כוונת כתר"ה בשאלתו, דכתב אם באמת נקלפת הדיו רק שהניילון מעכב את נפילתו א"כ אין הכתב ע"ג קלף אלא באויר, אך לשון באויר אינו מדויק דע"ג קלף הוא אבל בדבק שאינו דרך כתיבה שג"כ מסתבר שיש לפסול. אבל כשנעייין הא אין זה כעין דבק דהרי לא ניתן מתחת האותיות ששייך להתדבק כדרך דבק אלא ניתן על האותיות, ובהכרח הוא דכתב כתר"ה שאינו מניח שיהיה שינוי ממד האויר ועוד סיבות כאלו שיגרמו קליפת

פנים מאירות שהתיר ללא היו חזינה דכל לנאותו אינו חוץ, והבני יונה חולק לאיסור עיי"ש. והנה אפילו להפנים מאירות שהתיר הוא דוקא מטעם דכל לנאותו אינו חוץ אבל צלי טעם זה אסור, וא"כ ה"נ אף דכאן כתב כבר והמשיחה צ"ח א"כ אבל הכא לא שייך לנאותו וא"כ לכאורה ה"נ האריך קוראים בזה, ואילו התם מיירי בסיד לבן משא"כ הכא. אמנם י"ל דגם בנ"ד מיקרי שפיר לנאותו דכדי שלא יפסול ג"כ הוא לנאותו שהכתב יהי נשאר שלם, וגם הלא הוא אינו נראה וניכר בכלל וא"כ מותר, ומטעם זה נמי לא הוא כתב ע"ג כתב דהלא הוא רק לנאותו ולא לשם כתיבה וגם אינו נראה וניכר וי"ל.

ב'. יש לדון דלכאורה יש לחשוש שיש אות שנקלף מהקלף וא"כ הוא פסול דאין כאן כתיבה והיות דיש שם המשיחה, הספריי הנ"ל, לא יהי ניכר לנו שזה קרה אבל באמת האות כבר אינו דבוק להקלף ואינו מחובר יותר ומה שאינו קופץ לגמרי הוא בגלל הספריי שמונע אותו, והוי למשל כמו דיש שם דבק למעלה על האותיות והקלף ולכן אינו נופל אבל כתב על גבי קלף אין כאן.

כאלו שיגרמו קליפת האותיות מהקלף, ולפי זה אפילו בספר תורה ישן נמי לא נריכין לחשוש, שזה מן הנמנע, שכמעט במציאות אי אפשר שיקלף. ואצקש אם יכול להאיר עיני בהדרך אשר ילכו בה.

המחבה לתשובתו הרמה

חיים צבי שאהן

האותיות מהקלף, או שזה נותן כח בדיו של האותיות אף שהן יצטות שימחזקו להקלף שג"כ יש להכשיר, עכ"ד עיי"ש.

והנה מש"כ שזה נותן כח בדיו לכאורה אינו כן לפי מה שרשום על הספריי, רק הוא כניילון דק מאוד וכנ"ל, ולכן י"ל דאינו מניח שיהי' שינוי מצד האויר ועוד סיבות

תשובת מרן גאב"ד אונגוואר שליט"א

ר"ח תמוז התשס"ד

מע"כ ידי"ג חביבי הרבני החסיד אוהב תורה ומוקיר רבנן כש"ת מוה"ר
חיים צבי בן ידי"ג הרה"ח מוה"ר משה זצ"ל שאהן שליט"א

אדשכ"ת בידירות.

קבלתי מכנתו בענין שז"ע עדיין
מ"מ בקיצור נמרץ לפי
הזמן. בדבר שאלתו בס"ת ישן
שאותיותיה נקלפות מן הקלף ועמה
המליאו מין ספרע"י בלע"ז שמושחין
הס"ת בזה וזה מתייבש בערך שמי
דקות ואח"כ אינו ניכר כלל דיש כאן
צבע על הכתב וזה מונע האותיות
מלקלף מהס"ת, והשאלה אי יש בזה
איסור מלד דיו ע"ג דיו, או מין סס
ע"ג דיו דגרע מדיו ע"ג דיו.

ועיין קסת הסופר (סי' ב' אות י"ד)
מחלוקת הפוסקים מה שנוהגין
קנת סופרים שאחר עיבוד הקלף
מושחין אותו בצבע לבן ועי"ז הוא חלק
ובהיר בלצנותר, והציא דמהר"ם מינץ
מכשיר וצס' בני יונה האריך לפסול,
ועיין הג"ה ממרן החת"ס זצ"ל ציאור
דברי הכנפי יונה.

ובשע"ת (סי' ל"ב סקי"א) הציא
דעת המג"א דנכון לעשות
כן למשוח צסיד והוא מלוא מן
המוצחר ולא הוה חזינה, אבל הצי
יונה חולק. וכקמח"ז מוה"ר בן זיון
בלוס זצ"ל הי"ד בכתי"ק האריך הרבה
בהא שמעתתא דקלף שנמשח צסיד
קודם כתיבת הס"ת עליו ע"ש [נדפס
להלן בקו' זה], וסיים דצדיעצד הס"ת
כשר ובאמת כי נהג עלמא להחיר בהני
ס"ת וז"ע.

ולפום ריהטא הי' נראה דמותר
ואדרכה מעלה הוא וראי'
מגמ' עירוצין (י"ג ע"א) צר"מ שבא
ללמוד תורה אלל ר' ישמעאל אל בני
מה מלאכתך, אמרתי לו לצלר אני, אל
בני הוי זהיר צמלאכתך שמלאכתך
מלאכת שמים הוא שמה אחת מחסר
אות אחת או מייתר אות אחת נמצאת
מחריצ את כל העולם כולו, אמרתי לו

למעלה משחה אינו מוסיף ומועיל
 בכשרות הס"ת רק שמהני במשך שנים
 אשר למשל לולי המשחה הי' הכתב
 נקלף לאחר עשרים שנים ועכשיו זה
 יחזיק יותר מחמשים שנה. (ואולי דינו
 כנפל שעה על הס"ת אי מותר לקרות
 בה). (ז) המניח משחה על ס"ת ישן
 שכבר נקלפו כמה אותיות וע"י משיחת
 המשחה הכתב חוזר ונדבק על הקלף,
 שנמצא מה שהכתב דבוק על הקלף
 אינו ע"י דיו אלא ע"י משחה שהוא
 מין דבק לדבק נורת אות על הקלף
 ע"י הדבק, וא"כ כה"ג מסתמא מודי
 דפסול, דמיד כשנקלף האות מן הקלף
 ועומד באויר מיד אול לה הלשמה
 ועיין בעה"מ סוכה דף ט' דהדיו
 והקלף והחוט שלשתן יחד מתקדשין
 והרמב"ן ז"ל כ' דלהשמה עיקר
 עיי"ש, וא"כ כ"ש כאן שהכתב הראשון
 נקלף ואזיל ליה הלשמה וא"כ אפילו
 נדבק שנית ע"י השפרי"ץ מ"מ חסר
 הלשמה מכתובה זו.

ועיינתי באגרות משה יו"ד סי' קל"ג
 ענף ג' ד"ה ואם הוא דבר
 נימוח באמצע דיבורו אך יש לדון דכיון
 שהיה נקלף בלא זה אולי אין זה כתיבה
 דהווי כאותיות דבוקים להקלף ע"י דבר
 אחר שמסתבר שלא היה כשר, ואולי

דבר אחד יש לי וקנקנתום שמו שאני
 מטיל לתוך הדיו א"ל וכי מטילין
 קנקנתום לתוך הדיו והלוא אמרה
 תורה וכתב ומחה כתב שיכול למחות.
 והנה מתחילה הי' ר"מ מטיל לתוך
 הדיו קנקנתום שזה מחזק יותר הכתב
 שלא יוכל למחקו והשיבו דאסור לכתבו
 בכתב שא"א למחוק, ועיין פרש"י
 ובתוס' ד"ה קנקנתום פופקני"ט
 אדרמיני"ט, ועיין פ"א מהל' תפילין
 ה"ד ובטוש"ע יו"ד סי' רע"א סע' ו'
 ועיין קסת הסופר סי' ג' סע' א' ואם
 כתב שלשתן צמי עפ"ין וקנקנתום
 שהוא עומד ואינו נמחק כשרים וכן
 נוהגין עתה וכו' ומעתה תורה הו"א
 לפ"ז שאר מיני צבעונים ולפ"ז
 "הספרע"י" לכאורה הי' מותר אלא
 דהרי אינו שחור ואפשר שאסור לגמרי,
 וז"ע. איברא די"ל דבמקום שכבר
 נכתבה הס"ת בכתב כשר וספרע"י
 הוא רק לחזק שלא יפלו האותיות
 אפשר דלית בה איסור כלל, ועיין
 באחרונים שפלפלו בזה.

ובידיהו נידון דידן יש לדון משני כדדין,
 דלכאורה יש נפ"מ באיזה זמן
 משחינן המשחה זו על הס"ת. (א) אם
 משחינן מיד בשעת כתיבת הס"ת והנה
 הס"ת כשר משעת כתיבה, ומה שמניח

בחזק יד מטלית לזן ולקנחו היטב ואז מה שאינו מדובק בהקלף מהכחב יפול ונמצא מוחק בס"ת, והגם שכל הכחב י"ל דליכא איסור במחקו וכ"ש שכוונתו לתקן, אבל הרי בכמה מקומות יגיע לשם קודש ולא יוכל לעשות ענה זו שח"ו לפעמים יגרום למחיקת השם ממש, וזלי לעבור על פני הכחב ורק לשפוך המשחה א"א דשמא יש דיו בהכחב נקלף, ולכן לפענ"ד ליכא ענה זו.

לברך כי צענ"ס המשחה או ספרע"י בלע"ז ע"ג כחב לפענ"ד קשה לשפכו על כל האותיות, וכרגע נפל מילתא בליכא לפ"מ דקיי"ל בלולב שנחלקה התאומית אסור לדבק בדבק ולהכשירה, דמה שנסדק אין להשיב, והכ"נ באות שנסדק צריך לחזור ולדבקה דוקא בדיו, דצמורה "וכתבת" כתיב כתיבה תמה, ואולי קצת ראי' משופר שצריך לתקנו אם ניקב משופר עצמו, ולא דמי לחלה דנחתכה שיכולין לחזור ולחברה ותה"י דין שלימה, וי"א דגם אחרוג שנסדק אם חזר ודבקו, והארכתי בזה בגמ' עירוזין. לא כן בכתיבה תמה שצעינן כל אות נכתב בצמונתה, וכיון שנצקע האות וחזר ומדבקה בדבק (ספרע"י

זהו כוונת כתר"ה בשאלתו דכתב אם באמת נקלפת הדיו רק שהניילון מעכב את נפילתו א"כ אין הכחב ע"ג קלף אלא באויר, אך לשון באויר אינו מדויק דע"ג קלף הוא אבל בדבק שאינו כדרך כתיבה, שג"ז מסתבר שיש לפסול. וכחב אבל כשנעיינן הא אין זה כעין דבק דהרי לא ניתן מתחת האותיות ששייך להמדבק כדרך דבק אלא ניתן על האותיות. והנראה מדבריו ז"ל נמי דאם האותיות היו נקלפין בלי הדבק אולי אין זה כתיבה דהוי כאותיות דבוקין להקלף ע"י דבר אחר שמסתבר שלא היה כשר.

והנה לזה נמי אכתי י"ל שהי' לן תיקון מה שכתבו האחרונים בשם השע"ת שלאחר שהציא דברי הפנמ"א כתב וז"ל, ונראה שלכתחילה יש להעביר על פניו בחזק יד מטלית לזן ולקנחו היטב ואז מה שאינו מדובק בהקלף מהצבע דבק טוב יוסר ממנו הקינוח הזה ומה שנשאר מדובק בו הוא נעשה גוש אחד ואינו חוץ ע"ש. וא"כ הכ"נ הי' אפשר צענה זו ע"י קינות, והי' מהני רק לחזק הכחב שהכחב המדולדל הי' נופל.

איברא דענה זו לא מהני לדין שהרי אם יעבור על פני הכחב

בלע"ז) חסר התמות ולא מהני להכשיר
כנלפענ"ד. וידיד המשפחה המזכרו זכט"ס

זלו"ג,

ולפי שאני מתכוון לארזינו הקדושה
ולא כחצמי רק לכבודו לא

מנשה הקטן

כ"ק אדמו"ר מגור בעל "פני מנחם" זצוק"ל

קו' שמונים שאלות בתלכות כתיבת ספר תורה

ועליהם כמה הערות שהתחיל לכתוב מרן גאב"ד אונגוואר שליט"א יבדלחט"א

וחקר אם כתיבת ס"ת היא מצוה תמידית או חד פעמית.

ואם לא יצא ידי חובתו בנאבד הס"ת יש בזה פתח לעוד ספיקות, כדלהלן: מי שקלקל או פסל ס"ת של חברו, וכן שומר שכר שפשע בשמירתו ונגנב או נאבד הס"ת, או מי שמכר בטעות ס"ת של חברו (ואינו מכיר את הקונה) - אם צריך לשלם לבעלים את שווי של ס"ת חדש, כלומר מחיר של כתיבת ס"ת עם הקלף, שהוא פי כמה ממחיר ס"ת ישן, או סגי במחיר ס"ת ישן הנמכר בפחות. (וכן גנב ס"ת, או הבעיר ונשרף ח"ו בשוגג ס"ת) - והנה קי"ל דהיזק שאינו ניכר ל"ש היזק, ומ"מ מדרבנן חייב לשלם גם היזק שאינו ניכר ממיטב נכסיו נזק שלם ככל מזיק אחר כמ"ש בשו"ע חו"מ סי' שפ"ה. (וכ"ז במזיק ובשומר שכר בהיזק שא"נ אם גם קנסו אכמ"ל בזה).

בה"י נתעוררתי לכתוב שמונים ספיקות שנסתפקתי בהלכות כתיבת סת"ם וכו'. והגם שאני יודע שכמה מהם יש לפשוט מהראשונים ומהאחרונים - ברצוני הי' להעיר ענין ותשומת לב הלומדים קוראי מאמר זה, בבחי' כתבו לכם וגו' ולמדה את בני, כתיבה כדי ללמד (וידוע מש"כ הפוסק דהאידנא - שהותר לכתוב תושבע"פ, יש גם בזה שייכות למצוות כתיבת ס"ת).

השאלה הראשונה נשאלתי ע"י א"א מו"ר זצ"ל - כשבחן אותי בילדותי - מי שכתב ספר תורה כדין, ונשרף או נאבד, אם קיים המצוה, או שצריך לכתוב עוד ספר תורה, ולכאור' יש לחלק בין נשרף - שהס"ת איננו ובין נאבד שהס"ת קיים אלא שאינו יודע מקומו, ומ"מ כיון שא"י לקרות בו וללמוד בו צ"ע אם קיים המצוה (גם בנאבד), ובמנחת חינוך (מצוה תרי"ג) נסתפק בזה,

מין פסול מטעם דאינו בקשירה אינו בכתיבה, וא"כ אפי' אם לא נתכוין לע"ז פסול, ועט"ז (וש"ך) ר"ס רפ"א ביו"ד, - ובט"ז יו"ד קמ"א סק"ב מאריך לחלק בענין סתם וספק בע"ז לענין משמשי ע"ז עי"ש. ומ"מ צ"ע אפי' א"נ שהס"ת פסול אם סגי בגניזה או ישרף.

ס"ת שכתבו מין שנתערב בס"ת כשרים אם בטל ברוב, - ואיך הדין אם נתערבו יריעה ביריעות כשרות (- לצרף מהן ס"ת אחת, ממ"נ יש כאן יריעה פסולה, אלא השאלה אם מותר לקחת יריעות מהתערובת לצרף לשאר יריעות כשרות, או שכולם יגנזו).

ספר שנכתב על עורות שלא נתעבדו לשמן ונתערבו באחרים אם בטלין ברוב, ובפרי מגדים כתב דהוא ספיקא דרבנן, ויש שיטות דהוה ספיקא דאורייתא (עי' הרמב"ן במלחמות ה' סוכה פ"א לומד בס"ת דצ"ל לשמה מכתבו לכם ועתוד"ה כתנאי מנחות מ"ב).

ספר שאינו מוגה שנתערב ברוב ספרי תורה מוגהים, אם צריך עוה"פ להגיה כולם.

ובן יש לחקור - אם מצות כתיבת ס"ת היא תמידית ובנשרף צריך לכתוב ס"ת אחר, אם המזיק ס"ת חייב לשלם י' זהובים לבעל הספר כדין מונע מחבירו לעשות מצוה כדאי' בחו"מ סי' שפ"ב, כי מונע ממנו מצות כתיבת ס"ת (- עד שיכתוב ס"ת חדש, אם יזכה לכך (-), וגדולה מזו אי' בש"ך ס"ס שפ"ב (חו"מ) בשם מהרש"ל במונע מחבירו לעלות לתורה (-) כגון שחטף לו העלי' ובירך קודם (-) - חייב לשלם י' זהובים. ובב"י יו"ד סי' רמ"ה בבדק הבית, הובא בשם תשובת הרא"ש (-) וכ"א בדרכי משה חו"מ סי' רצ"ב (-) כי אם יש לו ספרים ואינו רוצה להשאילם חייב ליתן י' זהובים בכל יום. וא"כ לכאור' ק"ו במונע ממנו קיום מצות ס"ת. (-) וגם בזה"ז דאין גובין י' סלעים מ"מ אם תפס לא מפקי' כדאי' ס"ש שפ"ב בח"מ).

ס"ת שכתבו מין ישרף דסתם מחשבתו לע"ז (גיטין מ"ה:), ואם הסופר עשה תשובה, ואומר שלא נתכוין לע"ז אם נאמן, (ואולי לא הרגיש אז כי הי' אדוק בע"ז), ובמנחות מ"ב: משמע דס"ת שכתבו

אם נודע שהסופר הי' תינוק שנמצא בעיר של גויים ויהודים, והוא ספק ישראל - אם בעל הספר תורה קיים מצות כ' ס"ת, ואם חייב לשלם לסופר שכרו או שייך כאן המע"ה, וא"ל אייתי ראי' דישראל את ושקול (כדאי בכתובות ספ"ק דף ט"ו: ופלא דאמרי' התם רוב ישראל - ישראל למאי הילכתא, ול"א דנ"מ לענין כ' ס"ת, קידוש וכל דבר שבקדושה).

מומטום שכ' ס"ת, אם יצא יד"ח? והס"ת כשר או לא? וכן חצי עבד וחצי בן חורין שכ' ס"ת, וטומטום וחצי עבד - לש"ך יו"ד סי' רפ"א סק"ו אליבא דכו"ע בין בספרים בין בתפילין - ולדרישה אליבא דרי"ף ורא"ש וטור שכ' דאשה כשרה לכתוב ס"ת - כ"ש הנך, אלא גבי תפילין איכא למבעי אליבא דכו"ע בטומטום וחצי עבד שכתבו, אם כשר ואם צריך לשלם. ולרמב"ן ורשב"א דס"ל דספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא, אולי הווי חייבין מטעם ספק וישנם בקשירה ובכתיבה, אלא די"ל דגם לרשב"א ורמב"ן הווי ספק, ושמא לא ימצא זכר - ואדרכה מי שמניח תפילין

ס"ת שנמצאו בו ג' טעויות ונתערב בס"ת כשרים אם מותר לקרות בהם, ובטל ברוב (- אפי' תיקן הטעויות הרי הס"ת מוחזק במוטעה).

ס"ת פסול שנתערב בס"ת כשרים אם בטל ברוב (- כשלא תיקן הטעות), או שצריך להגיה כולם. ואם הגיה את כולם ולא מצא את הטעות איך הדין.

ס"ת שנכתב על עורות הנעבדים לע"ז ונתערבו בס"ת, כשרים. ועי' בבכור שור (הובא בשערי תשובה או"ח סי' ל"ב ס"ק ח', ובתשובות בית יצחק מחלק בין עור של ע"ז דגוי יכול לבטלה, ובין עורות לבובין. (ועי' זבחים ע"ב, וביו"ד סי' ק"מ וקמ"א) ויש שכתבו דהווי ס"ת דבר שבמנין, ואיך הדין אם נתערבו יריעה ביריעות, (ואולי גם יריעה הווי דבר שבמנין, ודוחק) ובפרט לפוסקי' דס"ל כו"ע דדבר שבמנין לא הוי אלא את שדרכו לימנות. ועוד דדבר שבמנין הוי מדרבנן, ואם כה"ג גזרו רבנן שיגזרו כל הס"ת בגלל התערבות, (א"ד ל"פ).

דהוה דבר שבמנין, ואכתי יש להסתפק בנתערבה יריעה ביריעה. (ונתבאר צדדי הספק לעיל גבי ספק נעבד לע"ז) - ובשושנ' לדוד מתיר עור בכור שנשחט ונמצא טריפה וטעון קבורה. ובטריפה שלא הי' לה שעת הכושר כגון נולדה בג' רגלים כ' ביד אליהו שצ"ע, ואיך הדין בספק בכור טריפה.

במודר הנאה מן הבהמה - ובעינן מן המותר בפ"ך - ואפי' לשי' הפוסק' כתו' דס"ל דבעינן ממין המותר בפ"ך ולפיכך נבילות וטריפות דמין טהור כשירות לס"ת - ג"כ יש להסתפק בנודר ממין זה, כגון בנודר מכל הכבשין שבעולם אם מותר לכתוב על עור כבש, וכגון שנדר מן הבשר ולא מן העור, ואולי יש לומר כיון שבעצם הדבר הוי מין המותר בפ"ך ואיסור ד"א גרם לה הנדר שלו, ולאחרים ג"כ מותר, א"כ שפיר דמי. ובנודר מן העור אם שייך מצוות לאו ליהנות ניתנו (ואכמ"ל).

וכן בהמה שנשחטה במזיד בשבת דקי"ל (או"ח ר"ס שי"ח) דאסור לו עולמית, אי הוה מן המותר בפ"ך, ואם שייך בזה מצוה

שהן כתבו הוי ספד"א לחומרא, וכן בחצי עבד אתי צד עבד וכתב, וכדאי' גבי שופר. וכן יש להסתפק בספק ממזר, (ועי' ש"ך יו"ד סי' רפ"א סק"ח) ואולי כה"ג הוי ס"ס, כי גם בודאי ממזר יש מכשירין, וכן יש להסתפק בנתערב ולדה בולד שפחתה, או בזרק לו גט שחרור ספק קרוב לו כו' ובכל ספק משוחרר. ובנתערב ולדה בולד שפחתה והגדילו וכתבו כ"א מהם ס"ת (או תפילין לאיש אחד והניח שניהם) אם יצא ממ"נ. או דפסולין מפני שכ"א ספק - ובס"ת הרי אי אפשר לצאת בשניהן כיון שכ"א הוי ספק, ואם שניהן כתבו ביחד ס"ת או תפילין הוי כממ"נ לאידך גיסא לפסול, ובנתערבו ב' וולדותי' בולד שפחתה, אי שייך בטול ברוב או בע"ח לא בטלו (עי' זבחים רפ"ח וספ"ק דכתובות ואכמ"ל -) ובנתערב יריעה או ס"ת שכ' טומטום בס"ת שכ' זכר אם הוא ספק ספיקא. אנדרוגינוס שכ' ס"ת או תפילין.

כתב על עור בהמה ספק טהורה ספק טמאה, וביד שאול כ' דנתערבה טמאה בטהורה לא בטלה

ובספק גזל של הדיו וכן הקלף, אם הוא מוחזק, דהמוציא מחבירו עליו הראי' ומ"מ לגבי המצוה אי הוה ספיקא דאורייתא שמא אינו שלו ולא קיים המצוה. א"ד כיון שבדינא המע"ה, הרי הוא בחזקת שלו. ועוד יותר יש להסתפק אם ע"פ הרוב אינו שלו, אלא שהוא מוחזק, וק"ל אין הולכין בממון אחרי הרוב (ב"ק כ"ז מ"ו, ב"ב צ"ב), אבל לענין איסור ומצוות הולכין אחר הרוב אם קיים מצות כתיבת ס"ת כיון שאין בעל דין שכנגדו יכול להוציא ממנו מטעם המע"ה, א"ד הרי לפי הרוב אינו שלו, ואיך קיים כ" ס"ת בקלף כזה. (וברי"ט אלגזי ר"ל שחלוקין בזה התוס' והרמב"ן (גבי חלב פוטר בבכורות) אם איסור נמשך אחרי דיני מקומות המע"ה נגד הרוב, וכ"מ בהפלאה ספ"ק דכתבות ובחי' הארכתי בה"י בזה ואכמ"ל.) - לכן בשכר הסופר שהוא מוחזק אלא שע"פ רוב הוא של הסופר, כגון שנתן לו בשכרו שור ונמצא נגחן, או חבית דבש ואיכא דקרו לכדא חביתא (כמ"ש בב"ק כ"ז. מ"ו: ב"ב צ"ב), כיון דפטור מלשלם לו יצא יד"ח, או כיון שלפי רוב לא קיים

הבאה בעבירה (ואכמ"ל). וכן בחותך הקלף וכותב ס"ת בשבת אי הוה מצהב"ע. (וצ"ע אי הוה כמשומד, והס"ת פסול כיון שחלל שבת), ובכותב בי"ט? בי"ט שני? בחוה"מ? כתב אות א' בי"ט והשלימה אח"כ בחול? בשוגג בשבת?

גזל דיו של חבירו וכתב בו ס"ת לכאור' הוה מצהב"ע, ועתוד"ה ההוא, סוכה ט', במצהב"ע מדרבנן, ובפ"ג דסוכה כ' תוס' דמצהב"ע פסול מה"ת וכ"כ עוד ראשונים, ומ"מ מדרבנן לא יצא ועתוד"ה דאמר סוכה ג'. ועוד דלא הוה שלו בשעת כתיבה, ואח"כ קנאו בשינוי וקצ"ע. ובגזל העור וקנאו בשינוי בערוך השלחן יו"ד סי' רע"א מתיר, וקצ"ע אי הוי מותר בפיק', כיון דא"י לברך על הבשר אסור לאכלו בלי ברכה, ולשי' הפוסק' דבעינן מין המותר בפיק' א"ש, וכן י"ל שמברך על דבר משלו ויוצא גם על זה, אלא דאכתי י"ל ממ"נ אם קנה גם הבשר של הבהמה בשינוי הרי מותר לברך ג"כ כדמשמע בב"ק צ"ד. ואם לאו הרי אסור לאכול הבשר מטעם גזל דצריך להחזירו בעין ולא דמיו (ואכמ"ל).

יצא, עי' ט"ז ר"ס ע"ר ביו"ד בשם נמוקי יוסף כי כיון שטרח וסבל עול הסופר עד שנכתב הו"ל כמש"כ הוא בעצמו, אבל אם כתב לו בחנם מה טרח, ואולי י"ל אי לאו דהו"ל הנאה מיני' לא יהיב לי' מתנה והו"ל מתנה כזביני.

אם העידו ב' עדים שחייב לשלם לסופר או הקלף והוא ברור לו ששילם, אם יצא יד"ח.

כתב ס"ת ועדיין לא שילם שכר סופר אם יצא (אומן קונה בשבח כלי).

אם הסופר תובע שכרו אחרי שנתן לו הספר (וא"ל עדים) והוא אומר איני יודע, או שתובעין ממנו כך וכך קלפים והוא אומר אינו יודע, וקי"ל דא"י פטור, אי הוה כספיקא דאורייתא או לא לענין קיום מצות כ' ס"ת. ומיהו ספק זה כמעט לא נמצא כי הקלף קונה בשינוי, (וגם שכר סופר בזמנו נשבע ונוטל, ואח"כ לכה"פ היסת בעי בעה"ב לישבע כדאי' בח"מ סי' פ"ט, ואם לא מסר לו הס"ת השכיר יכול לטעון כדי דמיו, (ואומן קונה בשבח כלי ל"ש כאן).

המצוה, (וכן י"ל איפכא שהסופר מוחזק בס"ת, והוא אומר קים לי שאני מן המיעוט, ואם נאבד הס"ת קיים המצוה (הספק הראשון שבמאמרנו) הרי גם אם לא קבל הס"ת לידו, כיון שהוא ברור בדעתו ששילם, הרי קיים המצוה, ואולם י"ל כ"ז שלא נתברר בידו, הוי גרוע מהי' לו ונאבד אח"כ), וכן יש להסתפק אם יודע ששילם לו, אלא שחייב לו שבועה כגון שע"א מעידו או שתבעו השכיר אחר זמנו, או שהשכיר א"י להישבע, וחייב בעל הספר לישבע לסופר והוא יודע בעצמו ששילם לו, אלא שטרם נשבע אם קיים מצות כתיבת ס"ת וכן אם צריך להישבע על הקלף .

אם הסופר הודה לו ששילם כל שכרו והודאת בע"ד כמאה עדים והוא יודע שלא שילם לו הכל, אם קיים המצוה - ואולי תלוי בחקירת קצות החושן, אם הודאת בע"ד היא נאמנות או מתנה, אם נאמנות הרי הוא יודע שלא שילם לו, אבל אם מתנה הרי אינו חייב לו כלום, ומתנה נתן לו. אבל יש להסתפק גם אם הסופר כותב לגמרי בחינם (- מתנה -) אם בעל הספר

ראובן הכין קלף לס"ת ועשה שליח לכתוב לו, או שכר סופר והלך איש אחר וכתב על העור של ראובן לשם קדושת ס"ת ולשם ראובן כשליחו. והנה בשליח קי"ל גם אתם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ולכאוי לא יצא, וצ"ע אם צריך הסופר שכתב בלי רשות לשלם י' זהובים לבעלים או לסופר שנשכר ע"י הבעלים. (-) ול"ש כאן מאי פסידתיך וניחא לי לאינש ליעבד מצוה והאי עור לס"ת הוי קאי - כיון דלכאוי אינו יוצא? ואם צריך לשלם בעד העור שקלקל. וברמ"א יו"ד ס"ס רפ"א בסופר ששינה וכתב על עורות שלא נעבדו לשמן דמגיע לו שכר חומשין, ואולי מגיע לו הוצאה שיעור שבח, או אדרבה הסופר צריך להחזיר לו כסף שלקח עור שהכין לס"ת, וכתב באופן שלא קיים המצוה. ואיך הדין אם ראובן שכר את שמעון לכתוב לו ס"ת והלך שמעון ושכר את לוי שיכתוב לראובן בלי רשותו (-) וכגון שכת"י של לוי אינו גרוע משל שמעון (-) אם הוה כשליח בלי רשות, ואולי י"ל א"ר שיהי פקודוני ביד אחר.

עברה שמיטה וכשבא לשלם שכר סופר א"ל משמט אני ולא ענה לו אעפ"כ, אם קיים המצוה. וכן מוכר הקלף אם לא שילם לו ועברה שמיטה .

רודף שקנה הקלף בדמים אי הוה שלו לענין כתיבת ספר תורה.

נתאנה הסופר או נתאנה השוכר את הסופר אם הוה מצהב"ע? או בטול מקח? (דקי"ל דלא כרבי יהודה) ב"מ ג"ו: דיש אונאה לס"ת, (ועי' סמ"ע חו"מ סי' רכ"ז ס"ק כ"ה).

נשבע שלא לכתוב היום וכתב, אי הוה מצוה הבאה בעבירה.

שכר סופר ולא שילם שכרו עד שמת, לכאוי פשוט דמשלם ליורשיו ויוצא, דמשיכת קולמוס קנה ואח"כ שכתב הו"ל חוב ממון. ואם שכר את אביו או מורישו ומת הסופר וירש בעל הספר את החוב, אם יצא יד"ח כתיבת ס"ת (ועי' ט"ז י"ד ר"ס ע"ר סבל עול הסופר, וכאן לא סבל כלום). ואם אומן קונה בשבח כלי, אי הוי כיוורש ס"ת דלא יצא.

פרומה דרב יוסף אם הוא על הסופר בשעת כתיבת הספר הוא כעוסק במצוה דפטור ממצוה אחרת, אפי' א"נ דמצות כתיבה נשלמת בסוף מ"מ כל הכתיבה הוי חלק מהמצוה, ולא גרוע ממכשירי מצוה דהוה עוסק כגון בהשבת אבדה ושומר אבדה (-) ואולי שם כ' והשבות לו דרז"ל ראה האיך תשיבנו לו, ומ"מ גם בס"ת כ' כתבו לכם וכל הכתיבה הוא מצוה) אלא שהשאלה אם רק הסופר הוא עוסק במצוה. ומקבורה משמע דשליח שעושה מצוה פטור ולא המשלח, ולכאור' ה"נ כך, והמשלח חייב בכל המצוות מלבד בשעה שעוסק בענין הס"ת שלו.

בה"י סליקו פ' הלכות ותשבי יתרן קושיות ואיבעיות בה"א.

ראובן הפקיד מעות אצל שמעון והלך שמעון ושכר במעות הללו סופר לכתוב לו ס"ת, אם יכול לשמעון להחזיר לראובן מעות אחרים ויוצא ידי חובתו כ' ס"ת ולא הוי מצהב"ע. ואיך הדין אם המעות לא היה פקדון אלא ניתנו לו על תנאי כגון ראובן שנתן לשמעון כסף על מקח ואחר כך חזר בו הלוקח. (ועי' רש"י ב"מ מ"ח, ד"ה קאי באבל (ובתוד"ה מאי ב"מ מ"ג ובמפ' שם וברמב"ם ספ"ט מהל' תרומות (ועי' ירושלמי שביעית פ"ח ה"א וספ"י בשביעית ואכמ"ל בזה).

סופר כהן ששילם לו שכרו בספק בכור אם הוי כתקפו כהן או יצא יד"ח.

כמה הערות מאת מרן גאב"ד אונגוואר שליט"א

לכתוב ס"ת אחרת ע"כ ללא כהמנ"ח
דהוא מנזה חד פעמית.

והיבא דנאכד הס"ת שלו לכאורה ז"ל
דתלוי בספק שמא נאכד
ונתקלקלה א"כ הוא כמי שנשרפה,
ואפילו לא נתקלקלה אפשר דבעי'
דייקא שותפא אללו שותף לקרא בה
וא"כ הו"ל ס"ס לחומרא וי"ל.

איברא דלפענ"ד לפמ"ש במכתב
לכ"ק מו"ר מרן
מקלוזענבורג דמנות כתיבת ס"ת הוא
כעין מנות עשיית סוכה ולולב ושופר
דיש אחריהם זיוו אחרת ויש בהו שתי
מנות, עשיית המנזה וקיום המנזה, וכל
מנזה שיש בה זיווי אחרון אין מבצטין
על עשייתה אלא בשעת קיומה כמבואר
בגמ' מנחות וברמב"ם פי"א מהל'
ברכות, ובארמח"ס חיים הל' קס"ח.

ובזה אמרתי בס"ד ליטב מה שנתלצטו
רבותינו האחרונים אמאי אין
מבצטין על מנות כתיבת ס"ת, דאפ"ל
דכיון דאחר הכתיבה יש עוד זיווי אחר
ללמדה את בני ישראל שימה צפיהם,
ולדעת הרא"ש מה"ת בזה"ז יוצאין

(א) בדבר ספיקת מרן הגה"ק מחו'
מר אציו ז"וק"ל שצחן אותו
צילדומו כמי שכתב ס"ת כדן ונשרפה
ר"ל או נאכדה אם קיים המנזה או
שצריך לכתוב ס"ת אחרת, ומעכ"ק
מח' שליט"א יצא לחלק בין נשרף
שהס"ת אינו בעולם ובין נאכד
שהס"ת ישנה בעולם אלא שאינו יודע
מקומו, וזיין למנ"ח מנזה תרי"ג
שנסתפק בנאכדה וחקר אם כתיבת
ס"ת היא מנזה חיוצית או חד פעמית.

ולפענ"ד הי' נראה לפמ"ש התורת
חיים דאין לו להקדיש
הס"ת לצבור אלא כותב אחרת לעצמו
דכיון שהקדישה הרי הוא של הקדש
ולא שלו ואינו יוצא בכה"ג ידי מ"ע
כתבו לכם, ודייק מינה הגרע"א
דמשמע דפשיטא ליה להת"ח דאינו
יוצא בס"ת של שותפים דאל"כ
כשמקדיש לצבור גם הוא שותף בו עיין
ס' פרדס דוד (פ' תלא), ע"כ. ומיהו
מינה שמעינן דהיכא דהקדישה לצבור
אינו יוצא בזה ידי מנות עשה, וא"כ
כ"ש היכא דנשרפה שאינה בעולם כלל
שלא יצא מ"ע של כתבו לכם וצריך

סוכות כיון שיש עליו חיוב סוכה או לולב או מזוזה בכל שעה שמחייב צריך לכתוב לעצמו מזוזה או תפילין כן צריך נמי בכתיבת ספר תורה. אלא דצמקום אחר כתבתי דתפילין ומזוזה הגם שמצוה לכתוב לא נהוג עלמא לכותבן מעצמו.

(ב) נסתפק צמי שקלקל ס"ת של חברו או פסלה או ש"ש שפשע צשמירתו ונגנב או נאבד ס"ת אם צריך לשלם לצעלים שויות ס"ת עם הקלף שהוא פי כמה ממחיר ס"ת ישן או סגי צמחיר ס"ת ישן הנמכר צפחות.

ולפ"ד פשוט דהמזיק ס"ת של חברו לא גרע ולא עדיף משאר מזיק שהרי על ההזיק הוא שחייב וכיון שהזיק ממנו של חברו חייב לשלם לו מה שהזיק. אלא מה דמספקא לי בזה אם הי לו ס"ת שהיתה שוה חמשים אלף דאללא שהיתה כתיבה עם כל ההדורים ועל עור השלול ועוד, והוא אינו רוצה לשלם לו רק ס"ת כשרה סתם, אי חייב לשלם לו כמו שהזיק או שיכול לומר לו ס"ת הפסדתיך וס"ת הנני מחזיר לך. ואולי תלוי זה צמחלוקת האחרונים הלוקח אתרוג של חברו (עיין צספר חיים וצרכה אות ג') וצבית שמואל

מצוה זו צשאר ספרים כיון דכעת לומדין משאר ספרים, על כן אין מצרכין צשעת עשיית וכתיבת הס"ת כי אם צשעת הלימוד. א"כ פשוט אם כתב ס"ת ולא למד צה שגטרפה הרי אין לו ס"ת וצריך לכתוב ס"ת אחרת.

אלא דמה דמספקא ליה להמנ"ח אי מצות כתיבת ס"ת הוא מצוה חד פעמית או תמידית לולא דמסתפינא נלפענ"ד לפמ"ש התוס' שצת קל"א החילוק צין מצות מזוזה וסוכה למילה, דמילה אם עבר זמנה לא צטלה שאותה מילה עצמה שהוא מיחייב צשמיני הוא עושה צתשיעי שאם מל צשמיני לא הי' חוזר ומל צתשיעי אצל סוכה צינית ומזוזה צכל יומא מיחייב צהו אפילו קיימם היום חייב לקיימם למחר הלכך כשעבר היום ולא עשאם מצות היום לא יקיים עוד לעולם. והכ"נ נראה דמצות ס"ת כיון דמצותה צכל שעה ואפילו קיימם היום חייב לקיימם למחר הלכך מה שעבר ולא עשה מצות היום לא יקיים עוד לעולם. וא"כ כ"ש דלא יתקן אלמפרע.

עוד נלפענ"ד דכמו צסוכה או לולב אם נתקלקל צריך לקנות לו שנית וא"א לו להפטר צמה שקנה קודם

החכ"ל ושו"ת ז"ש אחרון בקו"א סי' ה' ג"כ דצריך לשלם כעין שגנב, וכן הסכים בשב"י ועיין עוד שו"ת מוהרי"א עמ"ל סי' ע"ד מה שתמה אמהר"ם מינץ וחכ"ל שהעלו ג"כ שצריך לשלם דמים מעלים כשעת הגזילה.

וביחוד שמעינן מינה נמי דאינו צריך לשלם רק כשעת הגניבה ולא צריך לשלם ס"ת חדשה לכ"ע. וממילא נפשטה ספיקתו אחרתא דמי שמכר ס"ת של חצירו בטעות אם צריך לשלם לבעלים את שויו של ס"ת חדש דלכאורה אינו משלם רק מה שהזיק לו ס"ת כמו שהוא ומיהו פשוט אם מכר פחות משויו צריך לשלם כל שויו כמו שה"י שזה בשעה שמכר ומה שהזיק לאחר הפסיד מדילי.

ג) ודבר ספיקתו אם נימא דמנזות כתיבת ס"ת הוא תמידית ונשרף צריך לכתוב ס"ת אחר אי המזיק ס"ת חייב לשלם " זהובים לבעלים כדין מונע חצירו מלעשות מנזות כדאי בחו"מ סי' שפ"ב.

ולפענ"ד נראה לחלק דמונע חצירו מלעשות מנזות הרי אין חצירו יכול לקיים המנזות ולמשל מה

אחרון אי יאמר כיון שאני צריך, ואולי י"ל דתלוי בהא דצ"ק (דף ע"ח ע"ב) האומר הרי עלי עולה והפריש שור וצא אחר וגנבו פטר גנב נפשי בכבש, ועיין מל"מ הל' מעשה הקרבנות פט"ז וזהל' לולב פ"א ה"א שנסתפק אי מצי הגנב פטר נפשי בנתינת אחרו אחר כשר. ועיין פמ"ג צמ"ז רסי' תרנ"ו סק"א.

שוב נזכרתי דדבר זה תלוי במחלוקת מהר"ם מינץ וחכ"ל, דמהר"ם מינץ סי' קי"ג כתב דגונב אחרו מהודר דא"ל לשלם כ"א דמי אחרו שיוצא בו י"ח אפילו אינו מהודר והציא ראי' מגמ' צ"ק הנ"ל והחכ"ל סי' ק"כ השיג עליו דפשיטא שצריך לשלם דמים כשעת הגזילה והציא ראי' מס"ת ח"ל תדע דאלו גנב ס"ת מחצריה והוא שיה אלף זוז מחמת הדורו בקלף ודיו נאה ולבלר אומן היעלה בדעת שיפטר הגנב עצמו בס"ת שאינו הדור שאינו שיה אלף חמשים זוז הואיל ויוצא בו ידי חובת מנזות ואתה כתבו לכם את השירה הזאת הא ודאי ליתא איבעית אימא סברא איצ"ע גמרא ע"ש והוצא המחלוקת בפמ"ג צמ"ז סי' תרנ"ו סק"א ועיין בה"ט שם סק"ג צ"ש

ח"מ סי' רל"ג צמי שיש לו ספרים ואינו משאילם חייב ליתן י' זוחים בכל יום. לולי דמסתפינא יש לחלק דהתם אין צידו ספרים ומה יעשה אבל הכא הרי המנזה לכחוב וצידו הוא לכחוב ס"ת אחרת והראשונה הרי קיים וכנ"ל ודו"ק. ועיין חת"ס חולין (ובמשנה הלכות ה' קרה"ת).

ה) בספיקא דס"ת שכתבה מין ישראל וגמ' (גיטין מ"ה ע"ג) דסתם מחשבת עכו"ם לע"ז, ונסתפק בשאח"כ חזר בתשובה ואומר שלא נכתב לע"ז אם נאמן.

הנה בגמ' שם אמר רב נחמן נקטינן ס"ת שכתבו מין ישראל כתבו עו"כ ופרש"י דודאי לשם עו"כ כתבו, וכתב הרמב"ם פ"י מהל' יסוה"ת שמנזה לשורפו ובגמ' שבת קט"ז הגליונין וספרי מינין אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן ר' יוסי אומר בחול קודר את האזכרות שבהן וגו' והשאר שורפן אמר ר' טרפון אקפח את בני שאם יבואו לידי שאני אשרוף אותם ואת אזכרות שבהן וכתבו התוס' בד"ה ספרי דמיירי בנמנא צידי מינין דאי כתבו מין הא אמר צפ' השולח (גיטין מ"ה ע"ה) נמנא ציד מין יגנו כתבו מין ישראל

שהציא מעכ"ג"ק צמונע מחצירו מלעות לתורה כגון שחטף העלי' ממנו שהציא הש"ך חו"מ שפ"ג דחייב לשלם ל' י' זהובים דהתם מונע אותו מלקיים מנזה אבל הכא אינו מונע ממנו כלל והרי הוא יכול לכחוב לו ס"ת אחרת אם ירצה, ואם הי' נוטל ממנו הדיו והקלף וכיוצא בו הוה בכלל מונעו מלעשות מנזה, ואולי כוונת מעכ"ג"ת צאין לו עוד יכולת לכחוב ס"ת אחרת. ומיהו מ"מ לפענ"ד כיון דצידו לכחוב ס"ת אחרת לא הוי בכלל מונע חצירו ממנזה שחייב לשלם.

איברא דנלפענ"ד כיון שכבר כתב ס"ת הרי כבר קיים מנזה זו דכתיבת ס"ת וכמ"ש לעיל בשם תוס' שבת קל"א, וא"כ הרי המנזה שקיים כבר קיים ולא לקח ממנו מנזה זו, אלא כיון דהחיוצ הוא שיהי' לו בכל שעה ס"ת על כן מחויב הוא מעכשיו בכתיבת ס"ת מחדש כיון שעכשיו אין לו ס"ת אבל אין על המזיק חיוצ לשלם י' זהובים על שלקח ממנו מנזה שהרי לא לקח ממנו כלום, כנלפענ"ד.

ד) בדברי מהרש"ל (בש"ך ח"מ סי' שפ"ג) צמונע חצרו לעלות לתורה ובצ"י יו"ד ס' רמ"ה צד"ה ובד"מ

ובל זה לפלפול ולדינא נראה
 דהרמב"ם צפ"א מה"ס הי"ג
 הביא ילפותא דגמ' מנחות מ"ב ע"ב
 דס"ת שכתבו מין פסול משום שנאמר
 וקשרתם וכתבתם, כל שמוזהר על
 הקשירה ומאמין בה הוא שכותב וכ"כ
 התוס' גיטין מ"ה שם וגדולה מזו
 דאפילו כתבו למכור לישראל פסול
 דדרשינן וקשרתם וכתבתם כל שיטנו
 בקשירה ישנו בכתובה וכל שאינו
 בקשירה אינו בכתובה והביאם הב"ח
 יו"ד סי' רפ"א א"ח סי' ל"ט ובגמ'
 גיטין הנ"ל ומנחות מ"ב הביא בזה
 מחלוקת התנאים ר"א ורב המנונא
 והרמב"ם ותוס' פסקו כרב המנונא
 משום וקשרתם וכתבתם. אלא ד"ע
 ק"ת למה צ"ע צו"ד סי' רפ"א לא
 כתבו הטעם משום וקשרתם וכתבתם
 ונראה דהי' קשה להו דהרי ישראל
 מומר מוזהר הוא על התפילין וישנו
 בקשירה ולא דמי לעכו"ם שאינו צר
 קשירה.

האמנם העיר ה' עיני וראיתי לרבינו
 הגדול הרמב"ם ז"ל צפ"א
 מה' תפילין הי"ג ס"ת תפילין ומזוזות
 שכתבן אפיקורס ישרפו כתבן כותי או
 ישראל מומר וכו' הרי אלו פסולין
 ויגזו שנאמר וקשרתם וכתבתם כל

ודוחק לומר דאמי כר"ט ודלא כרזנן
 ור' יוסי ע"כ נראה לאמר דכתבן מין
 לכ"ע ישרף ועיין ביאור הגר"א א"ח
 סי' ל"ט.

וביחוד רש"י גיטין הנ"ל פי' מין
 האדוק בעו"כ כגון כומר
 ישרף דודאי לשם עו"כ כתבו ומלשון
 דודאי משמע דכל שהוא כומר ודאי
 כתבו לשם עו"כ וממילא אפילו אומר
 א"כ שלא נתכוין לא נאמין ליה נגד
 מה שאמרו ז"ל, ואפשר איהו לדידי'
 צריך לחוש שלא ישרפנו שהרי יודע
 שלא נתכוין לשם עבודה זרה אבל אנן
 לדידן לא מאמינין ליה דהו"ל כמכחיש
 המציאות, ומיהו מלשון הט"ז סי' יו"ד
 סי' רפ"א שכתב דמסתמא לשם אליל
 כתבו משמע מסתמא אבל אם אומר
 בפירוש שלא נתכוין לשם אליל נאמן.

אלא די"ל לפמ"ש מילתא דלא רמיא
 עליה דאיניש לאו אדעתיה וכיון
 דהי' אדוק לע"ז ודאי י"ל שבמשך
 הזמן עכ"פ נתכוין לשם ע"ז אפילו
 לא יכולה צמקתה, מיהו דקשה לומר
 דכל פעם כשהלך לכתוב התכוון
 בפירוש שלא להיות לשם ע"ז אלא
 לשם קדוה"ש. ומעכ"ת הרגיש בזה
 שכתב בסוגרים ח"ל, ואפי' לא הרגיש
 אז כי הי' אדוק בע"ז.

קשירה הוא וס"ת פסול אפילו חזר ועשה תשובה.

(ו) דמספקא ליה אי נימא שהספר תורה פסול מי סגי בגניזה אי ישרף דוקא. נראה לפמ"ש דכה"ג הוי ס"ס לקולא חדא דשמא קיי"ל כהשיטות דלא דרשינן וקשרתם וכתבתם אלא מטעם דאדוק ואפילו נימא דדרשינן וקשרתם מ"מ עכו"ם שאינו אדוק אף על פי שאינו בוקשרתם מ"מ נריך גניזה ולא שריפה.

(ז) מספקא ליה בס"ת שכתבו מין שנחערב בס"ת כשרים אי בטל ברוב. הנה דבר זה נפתח בגדולים ומעכג"ת מח' שליט"א ונסתיים בקטנים כמוני, ומקורו טהור בתשובת יד אליהו ס' פ"ח בס"ת שנמנא בו טעות וא"א לזא על הטעות ונחערב ס"ת זה בס"ת אחרים וכתב דבטל ברוב והה"ס יו"ד סי' רע"ז דן בזה אמנם מרן כ"ק בעל בית שערים יו"ד סי' שס"ד כתב לפמ"ש הר"ן נדרים נ"ט ע"ב וע"כ דהיתירא לא בטיל שאיסור הוא שדרכו להתבטל ולא ההיתר היינו משום דהוי אפשר להתבטל ולא העדר ושם איסור הוא הוי' ויש שמות איסורים נפרדים ושפיר

שמזוהר על קשירה ומאמין בה הוא שכתב וכו'. והנה הוסיף רבינו הגדול ביאור בהא דכל שיטנו בקשירה ומאמין בה וממילא מין שאינו מאמין בהם אינו בר קשירה מנזד שאינו מאמין בקשירה והוא דבר חדש ועיין ב"י מה שהאריך להקשות סתירת הטור וצ"ח שם ומה שחירטו, ולפמ"ש נראה דאפשר לישב דברי הטור לפמ"ש שם הצ"י והצ"ח דס"ת דרכן של אפיקורסין לכתוב לעצמו איכא למימר דלמוכרן לישראל כתבן ולכן יגנו מספק אצל בתפילין ומזוזות דאין דרכן של אפיקורסים לכתוב לעצמן אין לומר דלמוכרן כתבן עיי"ש. ולפמ"ש לולי דמסתפינא ה"י נראה לומר אדרבה ס"ת כיון שדרכן לכתוב לעצמן ודאי לשם ע"ג כתבן אצל תפילין אין נריכין לכתוב לעצמו ואם אפ"ה כתבן יש לומר דע"כ האמין בהם שיש בהם תועלת וא"כ שוב הו"ל בר קשירה דכל שמאמין אפילו הוא מין מ"מ הוה בר קשירה ולכן שפיר חלק בין תפילין לס"ת.

העולה לדין דכיון דהרמב"ם והתוס' פסקו דפסול מטעם וקשרתם וכתבתם שאינו בקשירה וא"כ אפילו יעיד על עצמו שלא נתכוון לשם ע"ז אכתי לאו בר

תורה וצין דין ללא קריאת התורה לפמ"ש הפוסקים דלענין קיום המצוה בענין ודאי ולא די צמה שנתבטל צרוב והארכתי בזה במקום אחר ועיין ברוך טעם (הל' פסח) לענין כזית חמץ שנתבטל צרוב ומותר באכילה בפסח מ"מ אינו יוצא בזה ידי חובת מצה דאין מצה ודאי בעינין אצל לענין קריאת ס"ת כתב הב"י דיוצאין בזה"ו אפילו לפ"מ דקיי"ל דאין אגן בקיפאין בחסירות ויתירות וא"כ אפשר על כל ס"ת להסתפק שמא יש חסר או יתיר ואיך קוראין בכלל בס"ת וז"ל דלענין קריאת התורה לא בעינן שיהי' ודאי כשר אלא סגי כל שלא ידעינן שהוא פסול כמו בחסר ויתיר בקיפאין לקיום מצוה כתיבת ס"ת בעי ודאי כשר וכל שלא ידע ודאי אכתי לא קיים ולא אזלינן בתר רוב. אצל לענין קריאת ס"ת די שלא ניכר הפסול ואזלינן בתר רוב ולפי זה שני ספרי תורה שנתערבו אם אחת פסולה הרי שמים כשרות ואחת פסולה אמרינן דאזלינן בתר רוב ומותר לקרות כיון דלאחר שנתערב אינו ניכר הפסול עוד ואפשר לומר שהוא מן הרוב כה"ג יש לומר דכשר ודו"ק ואם כן יש לישב דברי היד אליהו ז"ל.

בטל שם איסור אצל שם היתר אינו הוי' רק העדר שאינו אסור והעדר א"א להתבטל ולפ"ו אינו הוי' רק העדר שאינו בהכשר והעדר א"א להתבטל.

עוד כתב דממ"נ אם בטעות בחסירות ודאי ל"ש ביטול לבטל מה שחסר ואינו בעולם (דביטול אינו עושה יש מאין אלא שמתבטל היש) אלא אפילו הטעות ביתירות מ"מ הרי כתב הר"ן נדרים נ"ב דלמה דקיי"ל מצ"מ ועולין אין מצטלין זה את זה אין הפירוש בביטול שהעצם נתבטל אלא ששם איסור נתבטל וא"כ ביתירות כיון דאין עצם האות שבתורה בטל ובמציאות איכא יתירות בס"ת איך אפשר להכשיר הס"ת ע"ש ומה שהקשה עוד על ספר הלק"ט סי' ס"ז ודו"ק. וקצת אמרתי להעיר לפמ"ש בעה"ט עה"ת פ' האזינו על והנגלות לנו ולבנינו עשה נקודות שאם יצא משה ויאמר למה כתבת וכו' ולכאורה הל"ל ספק יתירות. וגם נראה דכבר צימי עזרא נסתפקו בחסירות ויתירות וצחי' הארכתי.

ובמה שנלפענ"ד לחדש דנפ"מ יש צין לענין ללא מצוה כתיבת ספר

הוא בכלל פרוש ומרובה פרוש
כנלפענ"ד.

(י) בס"ת שנכתב על עור שלא נעבד
לשמה ונתערבה באחרים אי בטל.
לכאורה לפמ"ש לעיל דהו"ל דבר
חשוב שאפילו באלף לא בטיל, ובר מן
דין י"ל כיון שניכר האסור לא בטיל
ונ"ע אי כה"ג מיקרי אינו ניכר
האיסור כיון שאינו מכירו, אמנם
מעכ"ת צ"ן להפמ"ג דהוה סד"ר ויש
שיטות דהוה ספיקא דאורייתא
כרמב"ן סוכה (דף ח') דלשמה ילפינן
מקרא דכתיב לכם.

(ח) וממילא שפיר נפשט היכא
דנתערבה יריעה פסולה צ"ן
יריעות כשרות דכאן כיון דיש ודאי
פסולות באותה ס"ת כה"ג לא סמכינן
ארוז דהרוז אינו מכשיר הפסול ועוד
יש לומר על יריעה דהוא דבר חשוב
ואפילו באלף לא בטיל ונ"ע.

(ט) ומיהו ליקח יריעה מהס"ת שיש
בה יריעה פסולה י"ל דהו"ל
קצוע כיון שנקצעה יריעה בתוך ס"ת
זה הו"ל קצוע וכל קצוע כמחצה על
מחצה רק אם נקרעו התפירות ולקח
יריעה אחת שלא היחה עוד מחוצרת

מדור

כתבי

יד

רבי מאיר פערלס

אב"ד קראלא

הגאון האדיר מוהר"ם פערלס, מגאוני אונגאריין, והרבה מגדולי ארצו למדו אצלו ונסמכו על ידו ביניהם מרן הבית שערים אשר החשיבו כרבו המובהק. נולד בברודא בשנת תקע"א לאביו רבי יצחק משה פערלס זצ"ל אב"ד אייזענשטאט. שימש ברבנות שנים שנה ונפטר בא' סוכות תרנ"ד. מתולדותיו הדפסתי בתחלת שו"ת בית שערים ח"ג.

כת"י זה מתוך קונטרס תשובות בכת"ק אשר בו רשם כמה ראשי פרקים לעצמו, נשאר לפליטה מכתביו "ברוך מבנים" – ונמצא בספריה הלאומית בירושלים ומתפרסם כאן ברשותם.

<p>להקדיש ואם אומר לשליח הקדש שור אחד משורי לא אמר כלום משום דמילי לא ממסרי לשליח, וא"כ מה שאומר הש"ץ פלוני נדר כך וכך לא מהני ואין כאן נדר כלל. והנה בעל מחנה אפרים בהלכות</p>	<p>בעז"ה לאדווארי¹ במה שכתבת מי שעולה לתורה ואומר לש"ץ שיכריז שפלוני נדר², הנה לשיטת מהרי"ט שדעתו בח"א סי' קכ"ז דאינו נעשה שליח</p>
---	---

1. הערת המו"ל - כנראה להרה"ג ר' יעקב פרץ פריעדמאן אב"ד שם

2. ובשאלה המובאת כאן ראה בספר צדקה ומשפט פ"ד ס"ק י"ב שציון לשו"ת מהרש"ם חיו"ד סי' ע"ו במפתחות שמה שנהוג כשעושה הש"ץ מי שברך, ואומר "בעבור שיתן כך וכך אין זה נדר", ואפילו אם אומר "בעבור שנדר", והוא עונה לש"ץ "כך וכך" אין זה בכלל נדר כיון שהש"ץ אמר בלשון עבר, דבכה"ג אפילו אמר בעצמו נדרתי סך פלוני, אינו נדר, ומכ"ש כשאומר הש"ץ בלשון עבר, וליכא אלא משום מחשבה שבליבו. ובערך ש"י ליו"ד (סי' רג) כתב דמה שנודר ע"י הש"ץ, אע"פ ששואלו כמה יתן והוא עונה, כך וכך כיון שאין העולה אומר בפרוש "כך וכך אני נודר או אתן", ה"ז כאומר לש"ץ נודר בשליחותי ואין נדר ע"י שליח, וכמש"נ בספירת העומר שאם אמר לו חבירו כמה היום לספירה, ועונה לו כך וכך, לא עולה לו הספירה דיחשב כאילו ספר בעצמו, והכא נמי הכא. ע"ש. וע"ע בשו"ת דובב משרים ח"א סי' פ"ו. ומרן גאב"ד אונגוואר שליט"א הורה, שאם עונה העולה אמן אחר הש"ץ מתחייב בכך.

שעושה שליח בדברים בעלמא ולא מוסר לו שום דבר מכל מקום השליחות והמעשה הקדש באין שניהם כאחד וכמו שכתבו התוס' דהקדש מיקרי שינוי רשות ובא הקנין וההקדש כאחד ה"נ בשעה שמקדיש השליח את הבהמה באין השליחות ומעשה ההקדש כאחד. ואע"ג דיש לחלק משם דהכא ממ"נ אימתי נעשה שליח דלאחר ההקדש בטלה שליחותו דכבר עשה שליחותו וקודם ההקדש אינו אלא דיבור ודיבור אינו ממסר לשליח לדעת מהרי"ט, מ"מ לפי הו"א דגמ' דמקדיש עושה תמורה אם כן גם לאחר שהקדיש יש בה חלק לשליח דיכול להמיר אותו א"כ שפיר נעשה שליח להקדיש כיון דההקדש מעשה הוא וגם לאחר שהקדיש לא פקע שליחותו, וכל זה לפי הו"א אבל למסקנא דקיי"ל דמקדיש אינו עושה תמורה ולאחר שהקדיש פקע שליחותו לגמרי שפיר קאמר מהרי"ט דאינו יכול לעשות שליח דקודם שהקדיש אינו אלא דיבור ולאחר שהקדיש פקעה השליחות.

וכשאני לעצמי נלענ"ד לתת טעם אחר מה שהקדיש אינו נעשה בשליח, דהנה במנחות דף צ"ג

שלוחין סי' זי"ן השיג עליו מגמ' דתמורה דף י' שאמרו שם איבעי לן אי מקדיש עושה תמורה או מתכפר עושה תמורה ואם המקדיש עושה תמורה אם כן מצינו ציבור ושותפין עושין תמורה, כגון דשווי' שליח לאקדושי. הנה מבואר משם דעושין שליח להקדיש. ועתה אמרתי בלבי לשום לב לדבר זה.

הנה הרמב"ן במס' ב"ב דף קל"ג וגם הר"ן בפסחים דף ז': וגם תוס' בנזיר דף י"א ע"א ד"ה דהוי, כולם בפה אחד אמרו דאין שליחות בנדרים והפקר ונזירות, ואנן לא ידעינן טעמא מאי, ומה שכתב מהרי"ט סי' קכ"ז משום דמילי לא ממסר לשליח כבר השיגו עליו כמה אחרונים [עי' דרוש וחידוש לרעק"א גיטין ל"ב. והגהותיו למשניות פ"ד גיטין – המו"ל]. ואמנם מה שכתב בעל מחנה אפרים שנעלם ממנו גמ' דתמורה דף י' נלענ"ד ליישב.

דהנה בתמורה דף ד' ע"ב איתא דממיר לקי משום דבדיבורו עשה מעשה, וכמו דממיר לוקה משום דמעשה הוא ה"נ מיקרי מעשה לענין שיכול לעשות שליח, ואע"ג דקודם שהקדיש השליח אינו אלא דיבור

שהקדיש שיכול לעשות תמורה שפיר קאמר הגמ' דעושה שליח להקדיש, אבל להמסקנא דמתכפר עושה תמורה ולא המקדיש אין שליחות בהקדש, כנלענ"ד.

וב"ז בהקדש אמנם לענין שאר נדרים תלי' במחלוקת הראשונים דלשיטת הראשונים דעיקר נדר בקונם הוא ואם אמר יאסר עלי ככר זה הוא יד לנדרים כאילו אמר קונם ויש בו מעילה כמו הקדש, א"כ כמו בהקדש אין שליחות להקדש ה"נ קונם אין שליחות בו, אבל לשיטת הראשונים דאם אמר יאסר עלי ככר זה בלי קונם ג"כ עיקר הנדר הוא ואין בו מעילה א"כ לא דמי כלל להקדש ויכול לעשות שליח.

ומעתה אני אומר כל זה באוסר עליו בקונם אבל באומר הרי עלי קרבן או הרי עלי סכום כך לצדקה לכו"ע לא דמי להקדש כי אין בו איסור חפצא דהנדר חל על גופו ולענ"ד לכו"ע יכול לעשות שליח בנדר כזה.

וע"ד הר"ן שסובר דהפקר אינו נעשה ע"י שליח נלענ"ד

כ"ע מודי דילפינן תחלת הקדש מסוף הקדש וגם סוף הקדש מתחלת הקדש, יעויין שם היטב. והקשו שם תוס' בד"ה לפי וז"ל ועוד קשה דבעי התם בתמורה עכו"ם מהו שימיר נילף מסמיכה דאין עכו"ם סומך, ותירצו דדוקא גבי יורש גמרי מהדדי דאי חשיב קרבנו לגבי האי חשיב נמי לגבי האי אבל בעלמא לא ילפי מהדדי כלל. ומעתה אני אומר כיון דגבי סמיכה דרשינן קרבנו ולא קרבן חבירו ודרשינן וסמך ידו ולא יד שלוחו, וכיון דלא מהני שליחות לגבי סמיכה דלא מיקרי קרבנו ה"נ לא מהני שליחות לגבי הקדש משום דילפינן תחלת הקדש מסוף הקדש.

אלא דלכאורה יש לחלק דהתם גבי סמיכה גם לאחר שסמך אין לו שום חלק וזכות בהקדש אמרינן שפיר דלא מיקרי קרבנו, אבל הכא בהקדש אי נימא דהמקדיש עושה תמורה הרי גם לאחר שהקדיש יש לו חלק וזכות בו שיכול להמיר א"כ אפשר לומר דשליח יכול להקדיש, ולפ"ז לא קשה מהאי דתמורה דף י' דשם קאי הגמ' לפי הו"א דהקדש עושה תמורה ויש לו זכות בו לאחר

דאין הבעלים יכולין ליעשות לזכות בו השליח בעצמו כדאי' בגמ' שם והא לא חזרה השליחות אצל הבעלים. והנה קיי"ל דהפקר צריך להיות בין לעניים בין לעשירים והאומר הרי זה הפקר חוץ מפלוני אינו הפקר. ומעתה אני אומר לדעת הנמוקי יוסף דהפקר הוא כנותן מתנה ליחיד אם כן שליח המפקיר אינו יכול לזכות בו בעצמו משום דלא חזרה שליחות אצל הבעלים כדאיתא בגיטין שם, וכיון דאינו יכול לזכות בעצמו הוי כאומר הרי זה הפקר חוץ מפלוני דאינו הפקר כלל ומשום זה אינו יכול לעשות שליח להפקיר, ודו"ק היטב.

אמנם דברי מהרי"ט הנ"ל שכתב בהקדש אינו יכול לעשות שליח צ"ע טובא מבכורות דף ס"א. האומר לשלוחו צא ועשר עלי, וצ"ע.

לתת טעם ברור לדבריו. דהנה בענין הפקר נחלקו הראשונים, יש סוברין דמיד שהפקירו בעלים את החפץ יצא מרשותם לרשות אחר. אמנם כמה ראשונים סבירו להו דהפקר הוא כמו שנותן מתנה לאיש אחר שאומר לו בעל החפץ שיכול לזכות בו אבל לא יצא מרשות הבעלים עד שיזכה בו, כן הוא ממש בהפקר שנותנים הבעלים רשות לכל אדם לזכות בו אבל לא יצא מרשות הבעלים עד שיזכה בו. אמנם החילוק בין הפקר לכל העולם ובין נותן מתנה ליחיד, שביחיד יוכלו הבעלים לחזור בו קודם שזכה אבל בנותן רשות לכל אדם אין הבעלים יכולין לחזור בו עוד, ולכן ס"ל להנמוקי יוסף בב"מ דף י"ב ע"א דהפקר הוי גם דעת אחרת מקנה אותו כמו בנותן מתנה ליחיד. והנה איתא בסוף פ"ב דגיטין דף כ"ד.

הערת המו"ל: בענין נדרים ונדבות בעת עלייה לעולה לתורה ראה מש"כ באגרא דפרקא אות קצ"ט מזוהר תרומה האי מאן דבעי לאשתדלא במצוה ולאשתדלא ביה בקודשא בריך הוא אצטריך דלא ישתדל ביה בריקנייא ובמננא אלא אצטריך ליה לבר נש לאשתדלא ביה כדקא יאות כפום חיליה כמה דאת אמר (דברים מז) איש כמתנת ידו ונו'.

ר' בן ציון בלום זצוק"ל הי"ד

אב"ד סארוואש ואויפאלו

בנו של הגאון רבי עמרם בלום זצוק"ל מח"ס ספרי שו"ת הנודעים "בית שערים", קיבל תורה מאביו ומהגאון בעל שבת סופר מפרעשבורג. בצעירותו נתמנה לרבה של עיר סארוואש, שם הרביץ תורה והעמיד הדת על תלה וכעבור שנים רבות נבחר למלא מקום אביו ברבנות אויפאלו.

בשנת תש"ד, כאשר חרב האשמדאי הורמה על יהדות הונגריה, הוגלה יחד עם כל בני עירו והגיע לגעטא בעיר בודאפעסט. ממחסור באוכל ובתרופות נחלו רבים למות, גם המחבר היה בין הנופלים, ושמה נכבה נרו הי"ד.

כרכים מלאים חידו"ת בכל המקצועות, היו מונחים באוצרו הטוב. מן החלק הקטן שנשאר בידינו נמצאים כמאתיים תשובות וחידושים שבעז"ה יצאו לאור בקרוב. לאחרונה הדפסתי ממנו ספר "אות ציון", ותוכנו חידו"ת וביירוים בענינים כלליים ושרשיים בהלכה, מסודר לפי ערכין בסדר אות א'.

ארבעה תשובות בעניני ס"ת

משיחת לא"ג על קלף הס"ת

גם ברכות יעטה מורה על ראש מחו' דיני"פ רב חביבי הרבני הגדול בתורה, וביראת ה' טהורה, מורג חרוץ, בעל פיפיות, ענף עץ אבות, כש"ת מו"ה זכריה שווארץ נ"י, אבן יקרה בק"ק סארוואש יצ"ו.

אחר דרך מבוא השלום באה"ר ואחרי הודיעהו כי כהיום באתי בשלום לביתי ותהי ראשית מלאכתי לעיין בדבר השאלה אשר שאל אותי פא"פ, והנני לתשובתו כיד ה' הטובה עלי, ומה' אשאל מענה לשון שלא אכשל בדבר הלכה. והנה שאל מעכ"ת באיש אחד שקנה ס"ת ושוב נודע לו שהקלף שנכתב עליו הס"ת הלזו נמשח בתחילה קודם לכתובה בצבע לבן שקוריץ "לאג" דקה מן הדקה שיהא נוח לכתוב עליו אבל ברכות הימים הלאג הזה נגרד ונקלף, ונפשו היפה לשאול הגיע מה דינו של הס"ת הלזה, ואם נזכה בדין

דפסול ולא כתב טעם לדבר. ולכאורה נראה דטעמו דס"ל דחציצה פוסל בזה וא"כ הוהב שלמעלה מבטל הדיו שתחתיו וכשרוצים להכשירו בדיו שלמעלה מהוהב פסול דהוהב חוצץ בין גויל לדיו ואם כן בנ"ד נמי הלאג חוצץ וס"ת הוא פסול.

ואמנם באמת צלע"ק דבסימן ל"ב סכ"ד קי"ל דמותר לכתוב על מקום המחק והגרר וכן בהא דיש מכשירין בגט כתב ע"ג כתב עיין סימן קכ"ה וב"ש שם סק"ו ובסי' קל"א ס"ה וב"ש שם ואמאי הא המחק וכתב התחתון חוצץ בין הקלף לכתב העליון שהוא העיקר ואף דבגט א"צ דוקא קלף וכשר בכל דבר המתקיים כדקי"ל סימן קכ"ד מ"מ הא כתב התחתון בעצמו לא הוה דבר המתקיים, ועוד דלדעת הרבה שיטות בעינין אף בגט שיהא מוקף גויל עיין סימן קכ"ה ס"ז וב"ש שם והרי האות שבכתב העליון אינו מוקף מכתב התחתון שהוא במקום הגויל. ואמנם לק"מ דדיו לא הוה חציצה כלל דמין במינו אינו חוצץ כדאמרינן סוכה ל"ז ויומא ח"ן משא"כ בזהב או

שהוא פסול אם צריך המוכר להחזיר לו הדמים משום דהוי מקח טעות.

והנה מה שיש לחקור בזה הוא אם חציצה שבין הדיו להקלף פוסל בזה או לא, ונחזי אנן הנה בשו"ע או"ח סימן ל"ב ס"ג קי"ל דאם זרק עפרות זהב על האותיות מעביר הזהב וישאר כתב התחתון וכשר וכו' אבל אם לא העביר הזהב פסול ומבואר הטעם בב"י בשם הנמוק"י משום דכתב עליון כתב ומבטל כתב התחתון ע"ש, ומבואר מזה דאם כתב בזהב ואחר כך כתב למעלה בדיו דכשר משום דכתב עליון שבדיו הוי כתב ומבטל כתב תחתון שהוא זהב, ומצאתי אח"כ תני' דמסייע לי בס"ד בפמ"ג שם במש"ז סקט"ו שכתב דאם כתב בזהב או בסיקרא ואח"כ העביר עליו דיו דמהני וכשר ע"ש והרי אף דהוהב או הסיקרא מפסיק וחוצץ בין הקלף לדיו מ"מ כשר ואם כן בנידון דידן נמי אף שהלאג חוצץ בין הקלף לדיו מ"מ ס"ת הוא כשר.

אלא שמצאתי אח"כ בא"ר שם סק"ה מובא ג"כ בפמ"ג הנ"ל בריש הסימן דאפי' כתב בדיו וצפהו זהב ושוב חזר וחיפה בדיו

משא"כ בנ"ד נראה דהלאג בעצמו פסול אמרינן דלא הוה חציצה ואדרבה בטיל לגבי קלף נוגם י"ל דגויל וקלף הוי מין בשאינו מינו דחוצץ].

והשתא הכא נ"ל דהאי דמינה מחריב בה היינו אם שניהם כשרים בפ"ע אלא שאינם כשרים לאחד הידוע כגון בהאי דגויל וקלף דתרווייהו כשרים זה לזה וזו לזו וכן בהאי דריש זבחים דתרווייהו קדשים אלא שזה חטאת וזה עולה בזה אמרינן מינה מחריב בה וכו' משא"כ אם תרווייהו כשרים לאותו דבר בעצמו והוי מין במינו בזה אמרי' מין במינו אינו חוצץ וכגון בהאי דיומא הנ"ל נתן מזרק לתוך מזרק וקבל בו את הדם דמסיק שם דמין במינו אינו חוצץ משום דתרווייהו כשרים לקבלת הדם ועיין תוס' סוכה ל"ז ומיושב לכאורה סתירה אשר העירותי למעלה כנ"ל.

אבל לפקד"ן דס"ת שבנ"ד כשר הוא וכמו שרמזתי לעיל משום דהלאג בטיל לגבי קלף וכ"כ נודע ביהודה מהדו"ק או"ח סימן א' להכשיר הבתים של תפילין שהושחרו בלאג אף שנקלף משום

בנ"ד שנכתב בספר על גבי לאג דהוי מין בשאינו מינו שפיר הוי חציצה בין הכתב להקלף.

אבל בגוף האי כללא דמין במינו אינו חוצץ ומין בשאינו מינו חוצץ אני נכון בהבנתו דבריש זבחים אמרינן להיפך בת מינה מחריב בה שאינו בת מינה לא מחריב בה וצ"ע בזה.

ולכאורה יש להביא ראיה קצת לפסול הס"ת שבנידון דידן מהא דקי"ל סימן ל"ב ס"ז דאסור לכתוב תפילין על הגויל וכו' ועיין תוס' שבת ע"ט ע"ב ד"ה ותפילין ומשמע דאף דאיכא נמי בהדי' קלף דכותבים עליו תפילין מ"מ פסול ואף דמתחילת ברייתו היו לאחדים מיפסל ומשמע דחציצה פוסל דה"נ הגויל מפסיק וחוצץ בין הכתב לקלף וה"נ בנ"ד דכוותי', אלא שיש לדחות דהתם כיון שהגויל בעצמו הוא כשר לס"ת כדקי"ל בסימן ער"א ס"ג וכן למזוזה בסימן רפ"ח ס"ו ותרווייהו חשיבי ולא בטלי דמה חזית דתיבטל הגויל להקלף דילמא זיל בתר איפכא דהקלף בטיל לגבי גויל ואמרינן בזה מינה מחריב בה

דכלי המצופה באבר דצריך טבילה ואף דהתם נמי ברבות הימים א"א שלא תיפרד האבר מהכלי מ"מ כיון דמבטל ליה לא הוה חציצה ומדחבריה כגופיה דמי וה"נ כן.

שוב האיר ה' עיני ומצאתי בחפישה שדבר זה שאלת ראשונים הוא ובמחלוקת הוא שנויה, ואעתיק דברי פתחי תשובה סימן ער"א או"ק ג' דבתחילה הביא דעת פמ"א ח"ג סימן ל"ב שאם אחר עיבוד הקלף בסיד מושחים אותו בצבע לבן ועל ידי זה הוא חלק ובהיר בלבנותו מאוד ונוח לכתוב עליו דכשר ואדרבה מצוה מן המובחר הוא לכתוב על קלף זה משום ואנהו דלא הוה חציצה דכל לנאותו אינו חוצץ אבל בספר בני יונה האריך בזה והעלה דאם הצבע כ"כ דקה שהדיו מעביר תחת הצבע ומתמזה תוך הקלף אפשר להכשיר אבל אם יש ממש שבאם תיקח הצבע ע"י הגרר מעביר צורת האות בלי שתגרר גוף הקלף א"כ אין צורת כל האות על הקלף יש לפסול ע"ש, וגם בספר קסת ולשכת הסופר להגמורה"ש ג"פ זצ"ל בסימן ב' אות י"ב הביא ב' דיעות אלו וכתב

דבטיל לגבי העור ומשום דכל לנאותו אינו חוצץ כדאמרינן סוכה הנ"ל ע"ש באריכות וה"נ דכוותי' די"ל דבטיל לגבי קלף ואינו חוצץ, ואף דבספר נשמת אדם הנספח לספר חיי אדם כלל י"ד חולק על נודע ביהודה והסכים עמו הגאון ב"מ ע"ש, מ"מ נ"ל דהכא מודו, דהתם פסול מהני טעמי שכתבו הפוסקים בסימן ל"ב דבעינן שהבתים יהיו רואים את האויר או משום שי"ן של תפילין שיהא נראה ואיכא סברא טובה לפסול אבל בני"ד דכל עיקר הטעם לפסול משום חציצה אמרינן אדרבה בטיל הוא. ועיין עירובין ע"ח בחריץ שבין שתי חצירות אפילו מלא קש או תבן מערבין שנים אבל מלא עפר מערבין אחד ומפרש בגמרא אי בטולי חייץ ואי לא בטולי לא חייץ ועי' באו"ח סימן שע"ב סט"ז ומג"א ומחה"ש שם סקכ"ז, וכן בעירובין ק"ד וחולין פ"ג אי קמיבטל קמוסיף אבנין ואי לא מבטיל ליה הוי חציצה ע"ש ומבואר דאם מבטל ליה ביטול עולמית לא הוה חציצה ועיין סוכה ל"ז כיון דסברי' כגופיה דמי ע"ש וה"נ דכוותי', וקצת ראייה גם כן מהא דקי"ל ביו"ד סימן ק"כ

שאנו דנין עליו במקום שאין שם אזכרה ויבחינו ע"י גרירה אם נשאר רושם של אות על הקלף דבכה"ג מכשירין גם בני יונה וחת"ס בהג"ה הנזכר אז הוא מצלת על כולה וכעין שכתבו תוס' סוכה ל"ז ד"ה כי היכי דאם מקצת בלא חציצה ומקצתה בחציצה אפילו למ"ד מין במינו נמי חוצץ מ"מ בכה"ג אינו חוצץ ע"ש וה"נ דכוותיה.

ואמנם לו יהיה כאשר חשב ידידי מעכ"ת שהס"ת פסול דהיינו דנהי דלא אסרינן לה מיהא לא שרינן לי' מ"מ נלע"ד דאין המוכר צריך להחזיר לו דמים ומכירה שרירא וקיימא דאע"ג דק"ל בחו"מ סימן רל"ב ס"ג המוכר לחבירו קרקע או מטלטלים ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח דהוי מקח טעות ומחזיר לו דמים וא"כ לכאורה בנ"ד נמי הוי צריך להחזיר לו הדמים דאף דבנשתמש בו אחר שראה המום קי"ל שם דמחל וא"צ להחזיר דמים מ"מ הרי בנ"ד בטעות נשתמש בו דסבור שהוא כשר דמה לי אם לא ידע שיש בו מום או שידע ממום זה רק שלא ידע אם

נכון להחמיר ובהג"ה ממרן בעל חת"ס הסכים לבני יונה הנזכר, אבל בספר ברכ"י ובספר שערי דעה להגאון שמן רוקח הביאו דעת פמ"א בלי שום חולק ונראה שהסכימו עמו.

ובשערי תשובה סימן ל"ב סק"א הביא ג"כ דעת פמ"א בלי חולק אלא שכתב להעביר על הקלף בחוזק יד במטלית לבן ולקנח היטב ואז מה שאינו דבוק בהקלף מהצבע דבק טוב יסור ממנו ע"י הקנוח ומה שנשאר מדובק הוא נעשה גוש אחד עם הקלף ואינו חוצץ ומ"מ נראה שאין להתיר רק משיחה דקה אבל לא אם הוא טוח על פניו ועב קצת ע"ש. והנה עצתו אמונה של הגאון שערי תשובה לא שייך בנ"ד שהוא רק קודם הכתיבה ולא אם כבר נכתב בספר, אבל גם קודם כתיבה אני נבוך דממנ"פ בעוד שהצבע לחה יוכל להסיר כל הצבע לגמרי ואם כבר נתייבש אפילו יעביר בחוזק יד לא יסורו ולא יזיז אפילו זיז כ"ש, וגם לא נתן בו שיעור במשיחה עד כמה הוא דקה ובכמה עב קצת.

לבן לפענ"ד מהיות טוב דבאיזהו מקומן של שבחים בס"ת

ע"ש וה"נ דכוותי, לכן נלפע"ד דאין המוכר צריך להחזיר לו דמים להלוקח דהמכירה שרירא וקיימא ואין ללוקח עליו כלום, ובפרט דלפק"ד ס"ת הזה הוא כשר דכדאי הם פמ"א ברכ"י ושע"ד ושע"ת לסמוך אפילו שלא בשעת הדחק, וגם לדעת הפוסלים יש לצדד ולמצא היתר לספר התורה.

וה' יאר עינינו ועמנו ישרי' נהורא, כחשיכה כאורה, לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, ויברכינו לעילא מכל ברכתא, כנפשו הטהורה ונפש שארו וידידו הנאמן הדוש"ת באהבה רבה ואהבת עולם, איש צעיר דך ונכלם,

בן ציון בלום

הוא מום כלל, ועוד דהרי קי"ל שם סימן רל"ג דאם מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות דלוקח יכול לחזור ע"ש, מ"מ נ"ל דבנידון דידן דאין צריך להחזיר לו דמים משום דהמוכר יכול לטעון קים לי כהאי דס"ת כזו כשר ואוקי ממונא בחזקתיה [ויש לעיין בש"ך יו"ד סימן ד' סק"ה ע"ש].

ועיין מג"א סימן רע"ח הקשה אדברי הטור דסתראי גינהו דשם פסק מלאכה שאין צריך לגופה פטור ובחור"מ סימן ת"כ פסק דהחובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין משום דחייב מיתה ותי' מג"א דהטור ספוקי מספקא לי' הלכתא כמאן ולהכי לענין ממון אמרי' המוציא מחבירו עליו הראיה

חסירות בס"ת כשמשמעות דורשין איכא בנייהו

גם ברכות יעטה מורה, לראש מע"כ מחו' וידי"ן הרב הגאון הגדול חריף ובקי, אור הברקי, נודע בשערים, סיני ועוקר הרים, פה"ח כקש"ת מו"ה שמעון גרינפעלד נ"י, אבר"ק סעמיהאלי יצ"ו.

היכי שנמצא וחמישיתיו חסר יו"ד בין תי"ו לוא"ו אע"ג דנוכל לקרות כאלו כתוב ביו"ד כיון דדרשינן מיניה בפ' הזהב מיתורא דיו"ד שהתורה רבתה חמשות הרכה הוי טעות גמור וצריך להוציא אחרת ע"ש, ואם כן ה"נ הרי אחז"ל בשבת ק"ג מדכתיב בשני ונסכיהם בששי ונסכיה ובשביעי כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם רמז לניסוך המים מה"ת בחג ע"ש אם כן כיון דכתיב ונסכה בששי חסר יו"ד הרי ניכר ונראה בעין שהוא טעות גמור וצריך להוציא ס"ת אחרת. אבל כבר הביא חיי אדם שם בשם נובי"ת סימן י"ב בנמצא אשר תקראו אותם מלא ו' במקום אתם דדרשינן מיניה אתם ואפי' שוגגין וכו' דהוי נמי בכלל חסר ויתיר שאי"צ להוציא אחרת ומיניה בכל טעותים הנ"ל ע"ש וה"נ דכוותי' שאי"צ להוציא אחרת. וכן העלה

עתה באתי בלוחות שניות בביאור רחובות בדבר השאלה בס"ת שהיה כתוב בו בפ' פנחס ביום הששי וְנִסְּקָה חסר יו"ד לכתרא דכ"ף ואירע שמצאו זאת באמצע הקריאה בחוה"מ סוכות אם צריך להוציא ס"ת אחרת, ובמכתבו אלי כתיב [נדפס בשו"ת מהרש"ג ח"א או"ח סי' ו'] הורה גבר בגוברין הדגנ"י שצריך להוציא אחרת כיון שיש שינוי במבטא דזה וְנִסְּקָה וזה וְנִסְּקָה.

וכשאני לעצמי יש לי לדון בזה דלכאורה נראה שצריך להוציא אחרת וכמ"ש במכתבי הקדום דנהי שכתב רמ"א סימן קמ"ג ס"ד דמשום חסירות ויתירות אין להוציא אחרת דאין אנו בקיאים בחסר ויתר וס"ת שלנו אינן מדויקים מ"מ זה דומה למ"ש חיי אדם כלל ל"א אות ל"ד בשם א"ר

ודיו והך אתם קרא יתירא ומיניה קדריש ומדכתיב תלתא זימני דריש הנך תלתא מילי אפילו שוגגין וכו' ע"ש. ועכ"ח צ"ל כן דהרי ר"י אמר הך מילתא משמיה דרע"ק ורע"ק ס"ל סנהדרין ד' דיש אם למקרא ע"ש וא"כ אינו מוכח כלל אפילו שוגגין וכו' ועכ"ח דמיתורא קדריש, ואם כן אינו מוכח כלל מדכתיב חסר ו' דהוי טעות ולא עדיף משאר חסר ויתיר וצדקו דברי נוב"י ואע"ג דאיהו לא חזי לפירוש הר"ח מזלי' חזי, ועכ"פ אין ראייה מנידון הנוב"י לנ"ד ודכוותיה כמובן. ומ"מ לדינא נלע"ד כמ"ש. [הערת המו"ל - וכ"כ אליו אחיו בשו"ת שארית יהודה סי' י"ג].

ובזה הנני חותם בכל חותמי ברכות לראש הדגנ"י כנפשו הטהורה ונפש ידידו מחו' הדוש"ת בלונ"ח מוקירו ומכבדו כרום תפארת הודו, כורע במודים דרבנן ושלמא אהיה כאודה על חסדו,

בן ציון בלוס בק"ק הנ"ל

הגאון בסידור דה"ח דלא כא"ר וכן הסכמת כל האחרונים. ועיין פמ"ג או"ח סימן הנ"ל במש"ז סק"ב שכתב דכל שיש מחלוקת הפוסקים אי מוציאין אחרת או לא אין להוציא אחרת משום דהוי ס"ס שמא הלכה כרמב"ם בתשו' שהביא ב"י סימן הנ"ל דמותר לקרות ולברך בס"ת פסולה דע"ז אנו סומכין בדיעבד ושמא הלכה כהך שיטה דפסול כזה אינו פסול ע"ש וה"נ בנידון דידן דאיכא הך ס"ס שמא כהרמב"ם ושמא הלכה כנוב"י ודה"ח הנז' ודלא כא"ר, לכן לענ"ד אין צריך להוציא ס"ת אחרת. [הערת המו"ל - וכ"כ בשו"ת דעת סופר או"ח סי' י"ט בתשובה להמחבר].

איברא דמדברי נוב"י אין ראייה לנ"ד דהא דדרשינן בר"ה כ"ה ע"א אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידים אתם אפילו מוטעים פי' הר"ח שבש"ס ווילנא דלאו מדכתיב אתם חסר וי"ו רק משום דהול"ל אלה מועדי ה' מקראי קודש

כתיב וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד ויאמרו אבל כבוד זה למצרים על כן קרא שמה אבל מצרים אשר בעבר הירדן, ובזוה"ק פ' ויחי ר"נ: אי' על כן קרא שמה אבל מצרים עד היום הזה. (וד"ז למדתי מתורת כ"ק אדמו"ר מקלויזנבורג בשיעור חורש"י פ' תולדות תשמ"ב שדרש הפסוק על כן קרא שמה אבל מצרים עד היום הזה, והיה תמוה לי עד שמצאתי כן בזוה"ק).

ובנדרון דידן יש להוסיף דהרי ישנם בגמ' ריש תענית גם דרשות אחרות לניסוך המים. ומ"מ שאר האחרונים ס"ל דכיון שלמדו חז"ל דין מתיבה זו ודאי קים להו דאינן בה מחלוקת בקריאתה ובמסורה שלה, וע"ע בחידוד הלכות לבעל סד"ט מס' נדה ל"ג. בתוד"ה והנשא וברש"ש שם].

[הערת המו"ל - ובשו"ת מהרש"ג שם ביאר דאף היכא שלענין דרוש יש שינוי ע"י חסירות ויתירות מ"מ אין מוציאין אחרת בשביל זה, דהרי לכל אות ואות ותג ותג ישנם סודות וע"י חסירות ויתירות יש שינוי בסוד ומ"מ אין מוציאין ס"ת אחרת בעבור זה הכ"נ עבור שינוי בדרוש ורמז, ורק בשינוי המקרא מידי פשוטו מוציאין אחרת. ובדבר זה כבר קדמו בשו"ת חכם צבי סי' נ"ה ע"ש. ובא"ר סי' קמ"ג ס"ק ז' ציין לשו"ת הרדב"ז ח"ד א'קעב דס"ל דיש להגיה במלא וחסר שתלוי בו דין שלמדו בגמ' אבל כל מלא וחסר דלא נפקא מינה לענין דינא אלא מדרש בעלמא לא נגיה שום ספר לא עפ"י הדרשה ולא על פי המסורה ולא על פי הזוהר. ועי"ש שינויים בפסוקים שנמצאו בזוה"ק, ויש להוסיף בפ' ויחי בפסוק

טעות משמעותית בס"ת בשבת במנחה

בין המצרים, שלום ישאו הרים, לכבוד אהובי ידי"נ הרב הגדול בתורה וביראה, חריף ובקי, מורה צדק לעדתו כהלכתו, כש"ת מו"ה אהרן צבי קעסמענבוים נ"י.

יקימנה בקמץ וזה יקימנו במלאפ"ם ועדיף מבנמצא כתוב מגרשיהן במקום מגרשיהם שלא ניכר שינוי לשון כ"כ ואפ"ה העלה בדרך החיים להוציא אחרת ועיי"ש בחיי אדם. ואולי יש כאן גם שינוי בענין כמו בנמצא ימצא דמו באל"ף תמורת ימצה דמו בה"א שאין כאן שינוי לשון במבטא רק בהענין שהעלה ג"כ בדרך החיים שצריך להוציא אחרת ע"ש וה"נ כן דאשה יקימנו בוי"ו קאי אכל נדר וכל שבועת איסר שהתחיל בה הכתוב וכמו שתירגם אונקלוס אשה יקיימנון משא"כ יקימנה בה"א שיש לפרש שהאיש יקיים את אשתו שלא יגרשנה ואיכא שינוי בענין, ולכן לפק"ד אין ספק כלל שלפי מנהגינו עפ"י רמ"א סימן קמ"ג שמוציאין ס"ת אחר בטעות גמור שאף בנידון דידן צריך להוציא אחרת.

אחרי שובי לביתי ראיתי ונתון אל לבי דבר ה' זו הלכה למעשה בדבר השאלה בשבת פרשת פנחס במנחה שקורין פרשה ראשונה בסדר מטות ואירע שקראו לשלישי ובירך ברכת התורה לפניו והתחיל הקורא לקרות כל נדר וכו' ונמצא כתוב אשה יקימנה בה"א לבסוף תמורת יקימנו בוי"ו שהורה המורה להוציא ס"ת אחרת ולחזור ולברך ולקרות אם יפה דן והורה בזה וכדת מה לעשות אם יארע כן במקום אחר.

הנה בגוף הטעות לפק"ד אין בו ספק כלל שהוא טעות גמור כמו בנמצא כתוב רחבה במקום רחבו דדעת מהרמ"ל שהביא מגן אברהם סימן קמ"ג סק"ז שצריך להוציא אחרת משום שנשתנה קריאת התיבה ומורגש במבטא וכן העלה הגאון בסידור דרך החיים ועיין חיי אדם כלל ל"א אות ל"ד וה"נ בנידון דידן דכוותיה דזה

במנחה מוציאים אחרת וה"ה בב' וה' ובשם מח"ב הביא דאיתן שנוהגין להוציא אחרת אף בדיבוק בעלמא ה"ה בשבת במנחה ובב' וה' שמוציאים ע"ש. וראה זה מצאתי באשל אברהם להגאון מוהר"א אופענהיים ז"ל לסי' קמ"ג שכתב בשעת קריאת התורה לכהן בשבת במנחה נמצא בס"ת דיבוק אות לחברתה, ופסק בתשובות דבר משה סימן ב' להוציא אחרת וכ"כ רשב"ץ דאין לחלק כלל בין מנחה לשחרית עכ"ל. הרי שלך לפניך חבל נביאים מתנבאים בסגנון אחד שגם במנחה אם נמצא פסול דיבוק או טעות גמור שצריך להוציא אחרת וה"ע בנידון דידן שהוא טעות גמור כמש"ל דכוותיה.

איברא דמתשו' דבר משה הנזכר לכאורה אין ראייה שהוא קאי בכהן דעדיין צריך לקרות זולתו לתרי גברי ללוי ושלישי ועדיין לא יצאנו ידי חובת גברא שפיר כתב להוציא אחרת ולא לקרות בס"ת הפסול משא"כ בנידון דידן שאפילו אם נמצא הטעות בקריאה של שחרית קי"ל שצריך לקרות עד ג' פסוקים לאחר שנמצא הפסול כמ"ש

והא דקפץ אחד מן המנויין ורצה לומר דבמנחה של שבת שאינה חובה כ"כ לקרות שתקנו רק משום יושבי קרנות כדאיתא ב"ק פ"ב ועיין מגן אברהם שם סק"ה בשם תשו' מהרמ"ל ובחיי אדם שם סוף סעיף ל"ד אין צריך להוציא אחרת ולקרות עוד בפרט בני"ד שכבר קראו לכהן ולוי יותר מיו"ד פסוקים והרי דילג פסוק א' דבשחרית צריך לחזור ולקרות פסוק המדולג מ"מ בב' וה' ושבת במנחה אם קרא יו"ד פסוקים חוץ המדולג אין צריך לחזור ולקרות בשביל המדולג וה"ע דכוותיה. דברים אלו לא ניתנו לקרות דהרי אמרינן בב"ק שם דעזרא תיקן ג' גברא ויו"ד פסוקים ועי' מגן אברהם רסי' קל"ה אם כן תלתא גברא נמי חיובא כמו היו"ד פסוקים ולא סגי בכהן ולוי שקראו יו"ד פסוקים, והא דמייתי מדילוג לאו שמיה מתיא ודילוגו לא עלי אהבה דהתם עכ"פ קראו ג' גברי יו"ד פסוקים והבל יפצה פיהו זולת מה שאבאר עוד להלן בס"ד.

אבל הדבר מבואר בשערי תשובה סימן רצ"ב אות ב' בשם מהריק"ש אם נמצא טעות בס"ת

לאחריה א"כ כבר קראו ג' גברי יו"ד פסוקים אין צריך להוציא אחרת ולקרות שנית שהרי יוצאים בדיעבד אם קראו בפסול וכדעת הרמב"ם שהביא ב"י סימן קמ"ג, אבל הנכון ביותר כיון שנתברר הטעות מיד בפסוק ראשון להוציא ס"ת אחר וישלים הקריאה שם בלי ברכה לפניה וכמ"ש טורי זהב ריש סי' קמ"ג וכמ"ש גם מעלתו נ"י.

שוב אחר זמן רב מצאתי בתשו' חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות י"ד שכ' דאם נמצא טעות במנחה בשבת בשלישי לאחר שקראו ג' פסוקים וכהן ולוי כבר קראו ג' פסוקים, כיון דבזה נשלמו יו"ד פסוקים אף שלא נשלם הפרשה א"צ להוציא אחרת.

ומ"מ המורה הנז' מורא לא יעלה על ראשו ואין מזחיחין אותו דכ"כ בשער אפרים שער ה' שאם נהגו כשנמצא טעות גמור באמצע הקריאה שלא לקרות להלן ושלא לברך ברכה אחרונה בפסולה משום חשש ברכה לבטלה אף שכבר קרא ג"פ אלא מוציאיין תיכף אחרת ומברכין שם ברכה ראשונה פעם אחרת יש להם על מה שיסמכו

טורי זהב ריש סי' קמ"ג וביו"ד סימן עט"ר וכן פסק בדרך החיים ומברך לאחרי' ועולה למנין הקרואים ואם כן בנידון דידן נמי היה צריך לקרות עד ג' פסוקים ומברך לאחריה, ותו הרי כבר נשלמו ג' קרואים ואין צריך להוציא אחרת לחזור ולקרות, דאם אתה אומר שצריך לחזור ולקרות א"כ אתה מוסיף על הקרואין ואין מוסיפין בשבת במנחה ובב' וה' כמ"ש מגן אברהם סי' קל"ה סק"ב וחיי אדם שם אות כ"ד, וזה דומה לנמצא טעות באמצע קריאת שביעי שזה גומר כל הסדרה ומפטיר בנביא כמ"ש טורי זהב ומגן אברהם סי' קמ"ג וסי' רפ"ב ובדרך החיים וה"נ דכוותיה.

ומעתה לולא דמסתפינא הייתי יוצא לדון ולחלק דאם אירע פסול וטעות בשבת במנחה או בב' וה' בכהן או בלוי שעדיין צריך לקרות עוד לתרי או לחד גברא הנשארים להשלים מנין הקרואים, שיש לקרא לו עד ג' פסוקים ויברך לאחריה ויוציאו ס"ת אחר להנשארים אבל אם נמצא בשלישי שאם יקראו לו עד ג' פסוקים ויברך

למקום אחר צריך לחזור ולומר ברכו אבל אם לא התחיל עדיין לקרות כלל א"צ לחזור ולומר ברכו ע"ש ובדה"ח לא חילק בזה וכתב דבכל ענין א"צ לחזור ולומר ברכו ע"ש, ועיין בא"ר רס"י ק"מ הביאו הגהות רעק"א סימן קל"ז שכתב בדילג פסוק אחד בשחרית שחוזר וקורא כמבואר סימן קל"ז דנראה דמתחיל בא"י שהוא עיקר ברכת התורה אבל ברכו לא יאמר שכבר יצאו בזה אלא דמסתפינא כיון דהפוסקים סתמו בזה ע"ש ואם כן בנ"ד שהוציאו ס"ת אחרת ועדיף טפי מנידון ש"א, והא"ר לא ברירא ליה מילתא, לכן אם הורה לומר שנית ברכו יפה דן כדת של תורה, וה' ישראל עמנו נהורא.

ובזה יבא שלום ינוח על ראשו כנפשו ונפש ידידו הרוש"ת באהבה,

בן ציון בלום חופקה"י הנ"ל

ובכה"ג יש להתחיל בס"ת השניה מראש הקריאה שקראו עם עולה זה שנמצא הטעות בקריאתו מאחר שבלא זה הוא חוזר ומברך ומ"מ אין די בחזרה אותן פסוקים שקרא בפסול לבד כי שמא עלתה הקריאה בס"ת הפסול נמצא שכבר קרא פסוקים אלו בברכה ואין לברך שנית על אותן פסוקים עצמן ולכן עכ"פ יוסיף עליהם עוד ויקרא להלן ג"פ, וכתב עוד שם דאף מי שחושש שלא לברך על הס"ת השניה פעם שנית הברכה ראשונה רק שגומר הקריאה בס"ת השניה או כשכבר גמר הפרשה בס"ת הפסול אזי הוא קורא ג"פ בשניה ומברך שם ברכה אחרונה לבד יש לו ג"כ על מי לסמוך ע"ש.

ומ"ש אם יחזור ויאמר ברכו וגו' או רק ברכת התורה, הנה בשער אפרים שער ד' כתב דהיכי שצריך לחזור ולברך אם כבר התחיל לקרות איזה פסוקים אז כשגולל

איך לנהוג בשבת שמוציאין ג' ס"ת ויש כאן רק ב' ס"ת

להרב החו"ב מוהרר"א אפּפּעל נ"י

למה זה יגללו ויקראו בראשונה ולא יקראו בשניה שמונחת לפנינו ואין מעבירין על המצות.

ואי משום שהזמינו והכינו ס"ת השניה לפ' ר"ח והזמנה מילתא וכמ"ש בספר שערי אפרים ש"ח אות ה' ובסדה"ח וכ"כ הפמ"ג סימן קמ"ג בא"א סק"ט דבנמצא טעות בס"ת יוציא אחרת ולא אותו שהוכן למפטיר משום דכבר הוכנה למצותה ע"ש וה"נ דכוותיה, זה אינו דהכא הרי גם הראשונה הוכנה למצותה לקרות בפרשת השבוע ומה לי הראשונה ומה לי השניה. ועוד דיש לחלק בין האי דינא בנמצא טעות לנ"ד דהתם אם יגלול ויקרא פ' אחרת הרי הוא משנה מהכנתה והזמנתה שהוכנה למצות קריאת המפטיר משא"כ בנידון דידן שכבר קרא פ' ר"ח ונגמר מצותה והרי הוא יגלול פעם אחרת לכשיצטרך לקרות ולא תשאר תמיד במקום שקרא עכשיו בפרשת ר"ח וא"כ מה לי אם

אשר שאל בר"ח ניסן שחל להיות בשבת פ' החודש שמוציאין ג' ס"ת ולא היו רק שנים ולאחר שסלקו הראשונה שקראו בו סדר השבוע וקראו בשניה פ' ר"ח לאחרון סלקו גם השני ושוב שנית לקחו הראשונה וגללוה לקרות בו פ' החודש למפטיר אם נכון לעשות כן. לדעתי וודאי דלא נכון לעשות כן דהנה הטעם שמוציאין ס"ת אחרת למפטיר ואין קוראין באותו ספר שקראו הראשונים עכ"ח הוא מטעם דקיי"ל או"ח סימן קמ"ד ס"ג דאין גוללין ס"ת בציבור מפני כבוד הציבור ע"ש וה"נ מפני כבוד הציבור לא אמרינן שיקראו בספר אחד גם מפטיר כדי שלא יצטרכו לגלול אותו, וא"כ בנידון דידן דבין אם יקראו המפטיר דפרשת החודש הזה לכם בשניה שקראו בה פ' ובראשי חדשיכם ובין שיקראו המפטיר בראשונה שקראו בה סדר השבוע פרשת תזריע יצטרכו לגלול ובלא"ה נדחה כבוד הציבור א"כ

אחי הגאב"ד דהו"ו זצ"ל במכתבו אלי [עי' בשו"ת שארית יהודה סי' י"ד], אלא דמאן מפיס לחלוק על גדולי אחרונים הנ"ל אשר מפיהם אנו חיים ומ"מ בנידון דידן נ"ל דגם הם מודים דעדיף לקרות המפטיר בס"ת שניה שקראו רק אחד מלחזור על הראשונה שקראו בה ששה או שבעה גברי ולגללו ולקרות בה למפטיר שפעמים המפטיר הוא קטן שמעלין בקודש.

לכּן לפענ"ד הדרך הנכון בנ"ד לקרות למפטיר בספר תורה השניה שקראו בה פ' ר"ח ולא בראשונה כנלע"ד והבוחר יבחר.

שוב ראיתי ברמ"א סוסי' תרס"ט שכתב במקום שאין להם רק ב' ספרי תורה קורין בראשונה וזאת הברכה ובשניה בראשית וחוזרין ולוקחין הראשונה לענינו של יום וכן עושין כל מקום דבעינן שלשה ס"ת ואין להם אך שתים ע"ש וא"כ הדבר המפורש דלא כמ"ש אלא שצ"ע במש"ל ועיין מג"א סימן רפ"ב ססקט"ו ומחה"ש שם.

הקב"ץ

יגלול פעם אחרת מה לי אם יגלול עכשיו לקריאת המפטיר ואדרבה הכי עדיף טפי דהואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרת ואיך קי"ל באו"ח סימן שצ"ד ס"ב ועיין טו"ז ומג"א שם וטו"ז סימן שצ"ג סק"ג ובאו"ח סימן תרס"ד שיקחו הושענות לאפיית מצות מה"ט עיי"ש.

ועוד דבגוף דין זה שכתבו ש"א ופמ"ג הנ"ל יש לעיין דמה בכך דאזמני' למפטיר הא קי"ל באו"ח סימן מ"ב דהזמנה לאו מילתא רק בעשה מעשה אבל הכא אפילו אי אמרת דמקרי מעשה מה שגללו למפטיר מכל מקום הרי קיימא לן שם דמתפילין של יד מותר לשנות לעשות תפילין של ראש דמעלין בקודש ואם כן הכא נמי באותו ספר שקוראים תחילה קוראים שבעה ורק גדולים ובספר תורה של מפטיר אינו קורא רק אחד וגם קטן יכול לקרות כדקי"ל סימן רפ"ד א"כ הוי עלייה לס"ת ואז מותר לשנות משום דמעלין בקודש כמו בתפילין של יד וכבר העיר בזה

מוהר"ר יחיאל נתן באכמאן - שווימער זצ"ל
 לונדון - מח"ס שו"ת חקרי הלכות

הרה"ג ר' יחיאל נתן באכמאן – שווימער זצ"ל מעיר בערטש בגאליציא ואח"כ בלונדון. פעל רבות לחיזוק התורה והיהדות בלונדון. מחבר ספר שו"ת חקרי הלכות ועוד חדו"ת בכל מקצועות התורה בהלכה ואגדה, מחסידי בלזוב ובסוף ימיו הסתופף בצל הרה"ק ר"א מבעלז, עמד בחלופי מכתבים עם גדולי הדור הגאונים הג' מטארנפאל ז"ל הג' מפראביזא ז"ל הג' מטשעבין ז"ל ועוד. תשובה זו קבלנו מהרה"ג ר' בעריש האגער שליט"א ביתר – העורך תשובותיו לדפוס.

בענין מעלין בקודש

ב"ה יום א' שמיני שנת תש"ז לאנדאן

לחכם אחד הוא הרה"ג וכו' ר' ברוך האגער אבדק"ק סעריט שליט"א,

<p>כתב (ד"ה על פתח הבית) דהשולחנות הללו לא היה בהם צורך רק להראות הדין שמעלין בקודש א"כ לפי הנ"ל דבשוות הוי ג"כ הורדה א"כ הוי ביציאתו הורדה דבפנים בהיכל דהיה הלחם הפנים שם היה מונח על של זהב ובחוק היה ג"כ של זהב עכת"ד.</p> <p>והנראה לי בזה דשאני התם גבי מכירת ס"ת כיון דאתה</p>	<p>ע"ד אשר העיר¹ על דברי הר"ן במגילה (דף ז': מדפי הרי"ף) מובא בבית יוסף או"ח סי' קנ"ג דגם בשני קדושות שוות הוי הורדה, וראיה מדברי הש"ס מגילה (כ"ז.) מהו למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש, וע"ז הקשה מש"ס מנחות צ"ט: שני שולחנות היו במקדש דהיינו באולם אחד של שיש ואחד של זהב, על של שיש נותן לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו, ורש"י ז"ל</p>
--	---

1. מענה על מכתבו של הרה"ק ר' ברוך מסערט-ויוניץ זי"ע. נדפס בספר אגרות מקור ברוך מכתב א', ושם כתבו שלא נודע למי שלחו. וע"ע בספר מקור ברוך עמ' רכ"ג לחנוכה.

וכן להתחלק לכהנים כמו שכתב רבינו גרשום במסכת תמיד ל"א: וז"ל כשהיו מוציאים אותו בשבת האחרת לחלקו בין הכהנים מניחין אותו שם עד שיתחלק כולו עכ"ל, וליכא שום סברא דהחלוקה יהא בעודו ביד הכהנים דאין דרך לחלק רק על שלחן או על דבר קבוע ועוד דליכא סברא שיהא בלא שלחן דהרי הלחם היה אסור באכילה עד שיקטירו הבזיכין א"כ אם הכהנים יוציאו הבזיכין עם הלחם הרי הם מחויבין להמתין עם הלחם בידם עד שיקטירו הבזיכין ואין הדעת נוטה להטריחם בזה, ואם תאמר שיקטירו קודם הבזיכין והלחם הפנים יהא מונח בהיכל ואחר ההקטרה יוציאו הלחם מן ההיכל לאכילת כהנים א"כ אתה גורם ביאה ריקנית בהיכל דהיינו ביאה יתירה בהיכל כיון דאפשר לעשות הכל בביאה אחת, וא"כ הרי הן היו מוכרחין לסדר על שלחן אלא דהיו יכולין לסדר על של כסף והיו מסדרין על של זהב, נשמע מזה דאין מורידין ומיושב קושיית כת"ה דהכא שאני כיון דאי אפשר בענין אחר לא הוי שוות הורדה כמו דאמרינן שם במגילה (לענין בדיעבד אם מכר ס"ת).

בא לעשות מעשה לשנות דהיינו למכור ס"ת ישן אמרינן ליה אם אתה יכול להעלות אותו לקדושה חמורה מוטב ואם לאו לא תעשה שום שינוי דהיינו דלא ימכור כלל, אבל הכא הרי אתה מוכרח להוריד הלחם מהשלחן הזהב לחלק לכהנים ומוכרח אתה להוריד מקדושתו לכן יכול אתה לשנות בקדושה השוה כמו דאמרינן שם במגילה בדיעבד היכי דמכרו הס"ת אז יקחו ס"ת אחרת אבל חומשים אסור והכ"נ בנ"ד של זהב בדומה לו מותר אבל של כסף אסור דאז הוה הורדה ממש, כללא דמילתא דבנ"ד הוה כמו שם בדיעבד אם מכרו ס"ת.

ולקושטא דמילתא אימא דהא דמפרש רש"י ז"ל דלא היו מניחין אותן שם אלא כדי להראות שמעלין בקודש דעכשיו מניחו על של שיש ומיד נושאו בהיכל, לא קאי אלא על ההכנסה דלא היו צריכין שם שלחן דהיו יכולין להכניסו מתנור להיכל ולא היו צריכין כלל שלחן אלא להראות דמעלין בקודש אבל ביציאתו מן ההיכל היה צריך השלחן לסדר עליו הלחם הפנים עד שיקטירו הבזיכין

יחזור עוד לקדושת שלחן הזהב לכן אפילו על זמן מועט הוּיָא הורדה. ועיין בהגהות הב"ח במנחות צ"ט: הנ"ל אשר כתב על דברי רש"י הנ"ל דלא היה צריך להשלחן אלא להראות הענין דמעלין בקודש, על זה כתב ובתמיד ל"א: פירש המפרש דמניחין לפוש עצמן וכן נראה מדמשני שם מפני שהוא מרתיח ומעפש הלחם א"כ בע"כ שמניחין שם לפוש עצמן ומונה מעט על השלחן, עיי"ש, אולם לפי"ז קשה מנ"ל דמעלין בקודש כיון דהיה צריך לפוש, אמנם כבר העיר התו"ט (במנחות פי"א מ"ז) כן וכתב דמעלין בקודש ולא מורידין קאי אסיפא דלהכי הוה של זהב (השלחן ביציאתו) לפי שמעלין בקודש ולא מורידין, עיי"ש, אמנם לישנא לפי שמעלין בקודש דחוק קצת דהרי לא היה כאן ענין עליה בקודש רק נשמע מינה דאין מורידין, אבל לפי דברי רש"י ז"ל מיושב הלשון מעלין בקודש דקאי על ההכנסה. אמנם לפי"ז קשה דברי הש"ס בתמיד ל"א: והא אין עניות במקום עשירות ותירצו כדי שלא להרתית, ולפי דברי רש"י ז"ל הקושיא מעיקרא ליכא דהרי היה

אמנם עדיין יש לעורר אי אמרינן דהורדה לפי שעה לא הוה הורדה אמאי לא היו מסדרין על של כסף והרי הורדה לפי שעה לא הוה הורדה. והנראה לי בזה דהנה הענין דהורדה לפי שעה לא הוה הורדה היינו היכי דתחזור הקדושה הקודמת למקומה אזי לא איכפת לן הורדה לפי שעה וכעין דאמרינן בש"ס נזיר י"ב. וכי תימא הכא נמי נייד אימור בשוקא אשכח וקדיש התם הדרא לניחותא ועיין בתוס' שם, א"כ הרי חזינן כיון דהדרא לביתא אע"פ שהיא ניידא איתקרי קבוע הכ"נ לענין הורדה לפי שעה כיון דהדרה לקדושה (קמייתא) לא מקרי הורדה. וזאת היא כוונת התוס' בשבועות ט"ז: בד"ה קדושתו קדושת עולם במה שכתבו אי נמי לפי שאין ראוי לחזור ולקדש אלא באותו מקום קרי ליה קדושת עולם (ולא איכפת לן מה שאינו קדוש בזמן החורבן כיון דאינו אלא לפי שעה וכנ"ל) ועיין בתוס' מנחות צ"ו: בד"ה כלי עץ העשוי לנחת הוא דמה שמסלקים אותו בסילוק מסעות אין זה טלטול כיון דמקומו קבוע, וצ"ע. ומעתה בנ"ד אם היו מסדרין אותו על של כסף שפיר הוּיָא הורדה כיון דלא

והלא נס נעשה בביהמ"ק שלא הסריח בשר הקודש מעולם ותירצו בירושלמי דאין סומכין על הנס, ומעתה קשה לי לאביי דס"ל בפסחים ס"ד: דלא היו נועלין העזרה בערב פסח רק היו סומכין על הנס שננעלו ממילא א"כ אמאי לא היו סומכין ג"כ על הנס דלא הסריח בשר קודש ולעשות שלחנות של כסף או של זהב, אמנם אי אמרנן דשקלא וטריא בש"ס קאי רק על לחה"פ שפיר ניחא דהא דסומכין על הנס אליבא דאביי היינו היכי שנתודע איזה פעמים הנס בזה הענין לכן סומכין על הנס אבל היכי דלא נתודע בשום פעם נס בזה הענין אין סומכין על ניסא אפילו לאביי, לכן לענין נעילת העזרה יש לומר דכבר נתודע הנס הזה לכן סומכין על ניסא אבל לענין עיפוש הלחם לא היה נתודע הנס הזה שלא יתעפשו ומתחילה היו עושין כל תצדקי שלא יתעפשו והיו עושים שולחן של שייש כדי שלא יתעפש, אמנם לפי דברי רש"י ז"ל דקאי על בית מטבחיים שפיר קשה לאביי למה לא סמכין אניסא דהרי נס זה דלא הסריח בשר קודש מעולם כבר נתודע, וצ"ע.

צריך להראות הענין דמעלין בקודש, אמנם לא קשה די"ל דרש"י ז"ל ס"ל דקושיית הש"ס קאי על השלחנות שהיו בבית המטבחיים [כמו שכתב שם המפרש (עי' פירוש הרא"ש שם)] כיון דאין עניות במקום עשירות היה להם לעשות כסף או זהב ומשני מפני שמרתיח האברים אבל על לחם הפנים לא היה קשה קושיית הש"ס לגמרי. ולדברי המפרש הנ"ל (שהביא הב"ח) דקושיית הש"ס קאי על לחם הפנים צ"ל דעל השולחנות של בית המטבחיים לא הקשו בש"ס והא אין עניות במקום עשירות כיון דהיה במקום בית המטבחיים אין דרך להושיב שם שלחן של זהב או כסף אע"פ דאין עניות במקום עשירות לכן הקשו בש"ס דוקא על השלחן של לחם הפנים והא אין עניות במקום עשירות.

ולפי דברי המפרש יש ליישב אשר קשה לי על דברי הש"ס דמתרץ שמא ירתיח והתוס' (פי' הרא"ש בתמיד ל"א: וקצת כעין זה בתוס' מנחות צ"ט: ד"ה אחד) הביאו דברי הירושלמי (שקלים פ"ו הל' ג' בשינוי קצת) אשר הקשו

מגדולתו ור' שמואל בר נחמני אמר אף קובר את אשתו וכו' עיי"ש, א"כ מבוואר די' איסור בזה אם אינו גומר א"כ היא גופא קשיא דהרי בצלאל שהיה המתחיל היה מוכרח ג"כ להיות הגומר ע"פ דין תורה, אולם הדבר ניחא כיון דהדין הוא דמעלין בקודש א"כ שפיר היה מוכרח להקים ע"י משה א"כ שוב ליכא איסור על בצלאל כמו שכתב רש"י ז"ל בסוטה הנ"ל (בד"ה אף מורידין) היכי דנאנס המתחיל ליכא איסור עליו והכא היה נאנס מכח הדין דמעלין בקודש. ועפ"ז יש ליישב דברי הילקוט שמעוני אשר הביא כת"ה בשם ר' נחמיה (תהילים ל') דהבית נקרא על שם דוד מזמור שיר חנוכת הבית לדוד דדוד היה מתחיל (בילקוט איתא שדוד חשב לבנותו) דר' נחמיה ג"כ מודה דאין המצוה נקראת אלא על מי שגמרה, והיינו היכי דהמתחיל היה בידו לגמור ולא גמר אבל היכי דהיה נאנס ולא עשה שפיר יש לומר דנקרא על שם המתחיל.

ואחר שכתבתי תשובה זו מצאתי בצ"ח פסחים ס"ד: אשר הקשה על אביי דס"ל דסמכינן אניסא למה מתקינין לכה"ג כהן

עוד כתב כת"ה על מה שכתבתי בספרי חקרי הלכות (חלק א') להביא ראיה דהורדה לפי שעה הו"א הורדה מן דברי רש"י ז"ל במנחות צ"ט. (ד"ה ויקם משה) שמשו פרס היריעות ולא הורידן, ע"ז כתב דדברי רש"י ז"ל קשה מאוד להבינם בדרך (הטבע) וצ"ל דהיה בדרך נס וכו'. ולו יהיבנא לסברתו דהיה בדרך נס, מאי נפק"מ לנ"ד דהרי הש"ס יליף מהכא דאין מורידין אע"פ דהיה בדרך נס א"כ ראי' שלי ברירה הוא מדברי רש"י דהורדה לפי שעה הו"א הורדה.

ומה שהקשה על דברי התוספתא מובא ברש"י ז"ל במגילה כ"ו. (ד"ה אבל מכרו תורה) דילפינן מעלין בקודש מדכתיב ויקם משה את המשכן, בצלאל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו, ע"ז הקשה מנ"ל דמעלין בקודש, דילמא משום זה משה הקימו כיון דאין המצוה נקראת אלא על מי שגמרה (סוטה י"ג:) וחפץ הקב"ה שתהא נקראת על שם משה והוא יהא גומרה. עכת"ד. והנראה לי דהרי בש"ס סוטה י"ג: אמרינן אם עושה מצוה ולא גמרה מורידין אותו

לענין שלחנות של בית המטבחיים
כיון דאם היה מסריח כל כך עד
שנפסל מאכילת כלב יש לומר דלא
היה ראוי להקטרה יען דיצא מכלל
בשר לכן כל היכי דבדיעבד פסול
אז ג"כ אביי מודה דלא סמכינן
אניסא.

אחר תחתיו שמא יארע בו פסול
(בריש יומא) וכהנה רבות, ותירץ
דהא דאמר אביי דסמכינן אניסא
היינו דוקא היכי דבדיעבד כשר
אבל היכי דבדיעבד מעכב גם אביי
מודה דלא סמכינן אניסא, וממילא
לפי זה יש ליישב קושייתי הנ"ל

רבי אלתר יחזקאל הורוויץ זצ"ל

ראב"ד קהל עדת יראים - וויען

נמסר ע"י בנו הרב נתן נפתלי הורוויץ שליט"א
 רב דביהמ"ד אור יחזקאל.

דרשה להכנסת ס"ת
 ובענין כתיבת ס"ת בשותפות

בהמשך הפסוקים והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו, דלכאורה כאן בפסוק זו ג"כ אין הפסוק מדבר מהשירה לבדה רק מכל התורה כיון שהוא המשך מפסוקים הקודמים, ועוד ראוי כיון שהפסוק מסיים כי לא תשכח מפי זרעו וזה קאי על כל התורה כולה, וא"כ מה הוא כוונת הפסוק כי תמצאן רעות רבות וענתה השירה לעד, מה הוא העד.

בנמרא שבת קל"ז ע"ב איתא אמר רב עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר הנה ימים באים נאם ה' אלקים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה' וכו', עתידה אשה שתטול ככר של תרומה וכו'.

ב"ה. דרשה שאמרתי לסיום כתיבת ס"ת ע"י הרב ר' אברהם שלמה גרינוואלד שליט"א אחרי שהביאו את הס"ת לבית מדרשנו ביהמ"ד צאנזער קלויז דמאנסי יצ"ו ברב פאר, ואחרי כן עשינו סעודת מלוה מלכה והיי' ג"כ ליל ב' דחנוכה תשל"ו לפ"ק.

דבר בעתו מה טוב, על כן נדבר מה בענין מצות כתיבת ספר תורה. המקור למצוה זו כתוב בתורה בפרשת וילך ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם, וכיון שאין כותבין את התורה מגילה מגילה דהתורה חתומה ניתנה א"כ ע"כ כוונת הפסוק הוא על כתיבת כל התורה כולה כמפורש ברמב"ם פ"ז מה' ס"ת ה"א. אבל צ"ע

אחרים, וכן פסק המחבר ביו"ד סי' ע"ר סעי' ב'. והט"ז נוטה לדברי הב"י, והש"ך נוטה לדברי הדרישה.

והנה נחקר חקירה אחת אם מצות כתיבת ס"ת הוא רק כדי ללמוד מתוכה או דנימא דמצות כתיבת ס"ת הוא מצוה מיוחדת דעצם הכתיבה ג"כ מצוה בפני עצמה רק דיש עוד תועלת שמביא לידי לימוד. ולכאורה מהא דאיתא בגמ' דאינו יוצא אם קנה ס"ת מן השוק או ירשה מאבותיו מזה ראי' דהמצוה הוא עצם הכתיבה דאם הי' כל המצוה רק כדי ללמוד מתוכה א"כ למה אינו יוצא בירש מאבותיו כיון שיש לו ממה ללמוד, וגם מהא דצריך דוקא ס"ת כשירה בתגין ובאזכרות לשמן משמע נמי דעצם כתיבה ג"כ מצוה. אבל מהא דכתבו הפוסקים דאם מקדישו אינו יוצא משמע דעיקר המצוה הוא ללמוד מתוכה, דאי הי' המצוה עצם הכתיבה א"כ מה איכפת לן מה שעושה אחר קיום המצוה. וכ"כ המנחת חינוך בדעת הרמב"ם דיוצא אף אם מכרו אח"כ משום דהעיקר הוא הכתיבה, ובספר תו"ח כתב דאם מכרו ביטל המצוה.

ואח"כ איתא בגמ' תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר ח"ו שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו, אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו, שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד. ולכאורה קשה על רב שיחלוק על רבי שמעון בן יוחאי הגם דרב תנא ופליג אבל אם אפשר לו לומר כרשב"י שלא ישתכח התורה מדוע דורש להיפוך כיון שכתוב בתורה כי לא תשכח, ועוד יותר פלא שהרא"ש מביא דברי רב להלכה ואין זה דרכו של הרא"ש להביא דברי אגדה, ועין במעדני יו"ט שמיישב קושיא זו באופן נאה מאד.

ידוע מחלוקת הפוסקים אי נוהג מצות כתיבת ס"ת בזמן הזה אחרי שאין לומדים מתוכה. הרא"ש סובר, שעיקר כוונת התורה במצוה זו הוא כדי ללמוד מתוכה א"כ בזמה"ז שלומדים מתוך חומשים וגמרות א"כ נתחלף המצוה ממצות כתיבת ס"ת למצות כתיבת גמרות וחומשים, כן הוא לפי פי' הדרישה, אבל הב"י מפרש דברי הרא"ש שיש מצוה גם בספר תורה וגם בספרים

דברינו דהמצוה להיות לו לכל אדם ס"ת א"כ אדרבה כיון שבכל עת שהאחר משתמש בו הריהו משתמש בכולו א"כ באותו שעה אין לו ס"ת וא"כ בטל אז מהמצוה וע"כ אין יוצאין בשותפות. וסברא זו כתבו המנחת חינוך.

אבל כל זה היה בעת שהיו לומדים מהס"ת בעצמה, אבל כעת שאין לומדים מתוכה א"כ האיך אנו יוצאין המצוה בזה שכותבין ס"ת ומניחין אותה בארון הקודש, והגם שקוראין מתוכה אבל כל עצם מצות קריאת התורה אינו מה"ת חוץ מפרשת זכור וא"כ האיך אפשר לצאת מצוה דאורייתא בקריאת התורה שהוא רק מדרבנן, ואם נאמר כהדרישה והש"ך בשי' הרא"ש דבאמת אין מצוה בזמה"ז בכתיבת ס"ת הלא ראינו דאין המנהג כן רק מבזבזין הון רב עבור מצוה זו כידוע ולפי הנ"ל הלא כל המצוה רופפת בידינו.

ועלה בידי בעזה"ת לחדש דבר אחד בזה הענין, והוא דבדורות הראשונים היו לומדים מתוך הס"ת בקדושה ובטהרה והיו לומדים הכל מתוך הס"ת עצמה

ואולי אפשר לומר דשני הדברים תלויים זה בזה דהיינו שהמצוה הוא לכתוב לו וגם להיות לו ס"ת. והטעם בזה כמו שכתב החינוך כדי שמצוה גדולה כזו יבא לו ע"י טורח ולא בניקל. עוד מפרש החינוך שבספר חדש האדם לומד בחשק גדול מבישן משו"ה אינו יוצא בשל אבותיו. והא דצריך ג"כ שיהי' הס"ת כתובה בכל תנאיה ודקדוקיה הוא כדי ללמוד מתוכה בקדושה. וכן משמע לשון החינוך שכתב שם במצוה תרי"ג מצוה על כל איש מישראל 'להיות לו ס"ת' משמע שלא יוצא בכתיבה לבד רק צריך להיות לו שלו לעולם.

והנה הקהלות יעקב מחדש שלא כדברי הבית אפרים שכתב דאין יוצאין מצות כתיבת ס"ת בשותפות משום דכתיב לכם, וע"ז כתב הגאון הנ"ל לפי דברי הר"ן בנדרים דבחצר שאין בו כדי חלוקה אמרינן דהאי בכולו משתמש והאי בכולו משתמש עיי"ש, א"כ כאן בס"ת ג"כ דאין בו כדי חלוקה אמרינן דכל אחד כשמשתמש בו משתמש בכולו וממילא יוצאין בשותפות ג"כ, עכ"ד. אבל לפי

עתידה תורה שתשתכח מישראל, שכוונתו הוא שישתכח התורה שבכתב שלא יהי' בידינו ללמוד מתוך התורה שבכתב כלל רק הכל מתוך תורה שבע"פ וגם זה יהי' בכתב כי עת לעשות לה' וא"כ א"א יהי' לקיים מצות כתיבת ס"ת, נמצא לפי"ז דלא קשה לרב ממקרא מלא שכתוב כי לא תשכח מפי זרעו, דזה קאי על התורה בכלל שלא ישכח כיון שלומדים התורה שבע"פ אבל עכ"ז תשתכח התורה שבכתב כנ"ל. אבל רשב"י חולק וסובר שגם עכשיו אפשר ללמוד מתוך הס"ת כי הרבה ענינים אפשר גם בזמננו ללמוד מתוך הכתב וממילא שייך מצות כתיבת ס"ת גם בזמננו, וזה שמסיים שם בגמ' אלא מה אני מקיים וישוטטו לבקש את דבר ה' שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד, ר"ל דההלכות בוודאי א"א לנו ללמוד על בורין מתוך הכתב אבל הרבה ענינים אפשר גם היום ללמוד מתוך הכתב. נואולי אפשר לומר דכוונת רשב"י הוא על סתרי תורה שידוע מהבעש"ט זי"ע שקודם ביאת המשיח יתגלה תורת הזוהר, וכל זה נרמז בתורה שבכתב וע"ז כתיב כי

מפני שאז עדיין לא היה התורה שבע"פ כתובה והכל היו דורשין מתוך התורה שבכתב, ובגלל כן הי' צורך גדול שיהא נכתב בכל פרטיה ודקדוקיה וכל האותיות כתיקונן ובכל התגין מפני שמכל קוץ וקוץ דורשין תילי תילין של הלכות גבורות, אבל אח"כ כשהותרו לכתוב התורה שבע"פ משום עת לעשות לה' וגם הפסיקו מללמוד מתוך הס"ת עצמה משום דאין אנו מבינים כלל מתוך הכתובים רק בצירוף פירושי חכז"ל ובהיות התורה שבע"פ כתובה בפני"ע ממילא חדלו לגמרי מללמוד מתוך הס"ת כי אין לטלטל הס"ת אם לא לצורך גדול, אבל כשיבא משיחנו ב"ב ומלאה הארץ דעה את ה' אז יחזור האיסור של כתיבת תושבע"פ וממילא אז כמקדם ילמדו מתוך הס"ת עצמה, וכיון שאנחנו עומדים ומצפים בכל יום שיבא ממילא חל עלינו המצוה גם בזמננו כדי שיהי' לנו ס"ת מוכן ללמוד בו, ואתי שפיר מנהגנו שמבזבזין הון רב על המצוה הזו דבזה אנו מראין גודל בטחוננו בביאת הגואל בב"א.

ועכשיו נבא לתרץ הדקדוקים בגמ' שבת על מה שאמר רב

וא"כ למה ציוותה לנו התורה שכל אחד יכתוב לו תורה חדשה לעצמו ואינו יוצא בשל אבותיו הלא זה מראה שאינו מרוצה בתורת אבותיו רק רוצה בשלו וזה היפך מרצון ה' שכל אחד ילך דוקא ודוקא בדרכי אבותיו. אבל אפשר לומר הענין דארובה בזה שכותב לו תורה לעצמו בזה מראה שאינו רוצה לשנות כלל וכלל מתורת אבותיו כיון דהדין הוא דאסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב כדאי' במגילה י"ח ע"ב נמצא שבשעה שכותב את הס"ת לעצמו מביא ס"ת ישנה ורואה וכותב ומביט וכותב ואסור לשנות אפילו קיצו של יו"ד ממה שכתוב בס"ת הישנה וזה הוא האות במה שכותב לו ס"ת לעצמו ואפ"ה אינו משנה כלל זה הוא הסימן שהולך בדרכי אבותיו וזה הוא הפשט וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו. השי"ת ברוב רחמיו וחסדיו ישלח לנו את הגואל צדק ב"ב והניסים והנפלאות שנעשו לאבותינו בימים ההם יתעוררו לנו בזמן הזה ונזכה לאורו של משיח אמן ואמן.

לא תשכח מפי זרעו, נמצא לפי"ז שרשב"י ורב לא פליגי, דרב קאי על נגלה ורשב"י על נסתר.]

ומיושב לפי"ז למה מביא הרא"ש את דברי רב שהוא לכאורה רק דברי אגדה, כיון שהוא נוגע להלכה לענין כתיבת ס"ת, וכן הוא שי' הרא"ש לפי הדרישה דאין המצוה נוהגת בזממה"ז כנ"ל.

ובזה נבא לפרש הפסוקים הנ"ל, והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות דהיינו בזמן האחרון, ויהי' שכחת התורה ואעפ"כ יתאמצו בני ישראל לקיים את המצוה וזה ראי' כי לא תשכח מפי זרעו כשיטת רשב"י דגם עכשיו אפשר ללמוד מתוך הכתב, ועוד יש בזה נחמה שהמצוה מיועד להיות בשלימות בימי המשיח כנ"ל וזה הוא הנחמה על הצרות רבות ורעות, וענתה השירה הזאת לעד שישועתינו קרובה לבא.

ועוד יש לומר כי לא תשכח מפי זרעו. דלכאורה צ"ע דהלא כל התורה הוא המסורה מדור דור והמנהגים הנמסרים מאבות לבנים

הרב טוביה גולדשטיין זצ"ל

ראש ישיבת עמק הלכה

הרב טוביה גולדשטיין מגדולי הראשי ישיבות פה ניו יארק, מתלמידי הרב אלחנן ווסרמן זצ"ל בעל קובץ הערות והרב ברוך דוב לייבאוויטש זצ"ל בעל ברכת שמואל, הקים ישיבת עמק הלכה. נלב"ע י"ד אייר תשס"ג.

שיעור זה נמסר ע"י הרב אברהם יהודה קאסוויץ שליט"א העורך כתביו לדפוס.

מן המותר בפ"ך

ובע"ב שם איתא בגמ', ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו וכו', למאי הלכתא (וברש"י שם מאי דהוה הוה), ומשני הגמ' לתפילין, תפילין בהדיא כתיב בהו, למען תהיה תורת ה' בפ"ך מן המותר בפ"ך, אלא לעורן וכו', ע"ש. מאי הוי עלה דתחש שהיה בימי משה, א"ר אלעזר אמר רשב"ל אומר היה ר"מ, תחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה, ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה הוא, וקרן אחת היתה לו במצחו ולפי שעה נזדמן לו למשה, ועשה ממנו משכן ונגנו, מדקאמר קרן אחת היתה לו במצחו ש"מ טהור היה וכו'. וכן בדף ק"ח ע"א ע"ש בשמואל וקרנא, ששמואל אמר

שאלה האם אפשר להשתמש בדברים טמאים שאסרם התורה לאכילה, בעשיית המצוות, כגון לתקוע בשופר של בהמה טמאה, או לצבוע רצועות של תפילין במשחה שנעשה מחלב וכדו', או להדליק נרות חנוכה בשומן חזיר.

תשובה. במס' שבת דף כ"ח ע"א איתא, גופא בעי ר' אלעזר, עור בהמה טמאה מהו שיטמא טומאת אהליו, מאי קמיבעיא ליה, אמר רב אדא בר אהבה תחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה, טמא היה או טהור היה, אמר רב יוסף מאי תיבעי ליה, תנינא לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד.

אע"ג דמסקינן חוץ משל פרה אפשר דייקא בטהורים אבל בטמאים לא, דהא אמרינן בפ' במה מדליקין, לא הוכשרו למלאכת שמים אלא של בהמה טהורה בלבד, ושופר מלאכת שמים הוא, דהא אמרינן לעיל כיון דלזכרון קאתי כלפנים דמי, ומיהו לאו ראייה גמורה היא דהתם בפ' במה מדליקין משמע דמשכן גופיה לא גמרינן מההיא דלא הוכשרו למלאכת שמים, דהא אמרינן בההיא שמעתא מאי הוי עליה דתחש, וכדאיתא התם ולפיכך הדבר צ"ע, עכ"ל. ויש להתבונן הרבה בספקו של הר"ן שנשאר בצ"ע, אם כוונת הר"ן לומר דמשבת כ"ח ע"ב לא יכולין למילף משום דהא דבעינן מן המותר בפ"ך הוא דווקא בקדושה כגון משכן, תפילין, ס"ת ורצועות, אבל במצוה בלי קדושה כגון שופר אפשר דלא בעינן מן המותר בפ"ך, וכן סוכה ולולב וציצית שהן רק מצוה ולא קדושה לא בעינן מן המותר בפ"ך, וכן בשבת דף ק"א רב יליף מן המותר בפ"ך דווקא, שאין כותבין תפילין אלא על עור בהמה טהורה ע"ש, ואפשר דאפי' קדושה נמי לא דהא אפי' במשכן נמי לא פסל מבהמה טמאה ודווקא תפילין.

לקרנא זיל תהי ליה אקנקניה, אזל אשכחיה לרב, א"ל מנין שאין כותבין תפילין אלא ע"ג עור בהמה טהורה, א"ל דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפ"ך.

ועיין במאירי שם בדף כ"ח שכתב וז"ל, קבלה ביד רבותינו ז"ל שלא הוכשר למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה, ותחש שבימי משה אע"פ שלא ידעו אם מין חיה היה או מין בהמה היה קבלה היתה בידם מ"מ שטהור היה ולפי שעה נזדמן לו ולא נראה ממינו מאחריו, מעתה אין כותבים ספרים תפילין ומזוזות בעורות של בהמה וחיה הטמאות, אלא בשל טהורות, וכן עור שמחפין בו את הקציצה, עור של רצועות הכל בשל טהורה, וכן כשתופרים אותם בגידים של אותו המין אין תופרים אלא בגידים של בהמה טהורה, וכן כשמכניסין אותם בתוך הבתים שכורכים אותם במטלית ונותנין שער של מין הקלף על המטלית צריך שיהא אותו השער מבהמה או חיה טהורה, עכ"ל.

והנה הר"ן במס' ראש השנה פ"ג בדפי הרי"ף סוף דף ו' ע"א כתב (על דין שופר) וז"ל ומיהו

ליכא שופר אחר דיש לתקוע בשופר
 כזה בלא ברכה. אכן במגן אברהם
 בסי' תקפ"ו ס"ק ג' ע"ש מש"כ וז"ל
 ומש"כ הע"ש דלא קי"ל כההיא דלא
 הוכשרו וכו' לא עיין בשבת כ"ח
 ע"ש, והטעם דאיתקש כל התורה
 לתפילין כדאיתא בקדושין דף ל"ה
 עכ"ל, ע"ש. ועיין במחצית השקל
 מה שהאריך בזה.

ובשו"ת נודע ביהודה תניינא או"ח
 ס' ג' (מבהמ"ח) באד"ה
 אמנם יש לדחות, כתב, וגם בלא"ה
 קשה לי על המג"א דסובר דגם
 לענין שיהיה מדבר טהור איתקיש
 כל התורה כולה לתפילין (וזה כמה
 שנים אשר כתבתי בגליון ש"ע
 שלי), מה יענה בסוגיא דסוכה דף
 כ"ג ע"א דקאמר בפיל קשור כ"ע
 לא פליגי דכשר לדופן סוכה ע"ש,
 והרי פיל לאו מן המותר בפ"ך הוא,
 אפ"ה מותר לתשמיש מצוה לעשות
 ממנו דפנות לסוכה, ומאי חילוק יש
 בין שופר שהוא תשמיש למצוות
 תקיעות שופר, ובין דפנות שהוא
 תשמיש למצוות סוכה, ודפנות סוכה
 הוא ג"כ דאו' ונלמד מבסכת
 בסוכות אי יש אם למקרא אי יש
 אם למסורת לכל מר כדאית ליה

וברמ"א באו"ח סי' תקפ"ו ס"א
 כתב וכן שופר מבהמה
 טמאה פסול ומקורו מהר"ן דראש
 השנה הנ"ל, וכן בלבוש שם כתב
 בהמה או חיה טמאה פסול משום
 שנא' למען תהיה תורת ה' בפ"ך, כל
 שבתורת ה' יהי' מן המותר בפ"ך.
 אכן בדרכי משה שם כתב הרמ"א
 ג"כ האי דנסתפק הר"ן ונשאר
 בצ"ע, ומסיים שם וטוב להחמיר.
 ויש לעיין כיון דהוי ספיקא דאו'
 ולחומרא הול"ל כמש"כ ברמ"א
 דצריך להחמיר וצ"ע.

ובעולת שבת שם כתב על האי
 דינא דרמ"א, ואין
 להקשות דהא אם יש לה קרן לאו
 בהמה טמאה הא, וכדאמרינן בנדה
 נ"א ע"ב, ע"ש מה שהאריך בזה.
 ושוב כתב מיהא אהאי דינא גופא
 איכא לתמוה דעל כרחק הטעם הוא
 משום דלא הוכשר למלאכת שמים
 אלא משל בהמה טהורה לבד, והא
 דמדאצטריך קרא בתפילין למען
 תהיה תורת ה' בפ"ך, דילפינן מיניה
 דבעינן דווקא מן המותר בפ"ך,
 אלמא דלא קי"ל כהאי מימרא דלא
 הוכשר למלאכת שמים וכו', וגם
 הר"ן נתספק בזה, ומש"ה נ"ל דאי

והנה עיין ברבינו בחיי מש"כ בהא דלא מצינו משי במלאכת המשכן, מפני שיוצא מגוף השרץ שהוא התולעת ולא הוכשרו למלאכת שמים אלא דבר שהוא טהור ע"ש. וכן עיין מש"כ בתולעת שני דזה מהגרגרים שהתולעת בתוכה ע"ש. וכ"ה גם ברמב"ם בהל' פרה אדומה ועיין גם ברא"ם פרשת תרומה מש"כ בענין תחש דב' מיני תחש היו אחד טמא ואחד טהור, ואותו הטהור ולא היה אלא לפני שעה ע"ש. אבל היוצא מדבריהם שלמלאכת המשכן לא נשתמשו אלא ביוצא מן הטהור, ע"כ צ"ל דספקו של הר"ן אינו אלא בשופר כיון שהוא למצוה וא"ב קדושה.

והנה יש לעיין בתכלת שצריכין לבגדי כהונה וכן לציצית האם זה יוצא מדבר טהור. ובמס' מנחות דף מ"ג ע"ב תניא היה ר' מאיר אומר מפני מה נשתנה תכלת מכל הצבעים וכו' ע"ש. ובדף מ"ד ע"א ת"ר חלזון זהו גופו גופו דומה לים ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים, ועיין ברש"י שם ועולה מן הארץ. ולכאורה משמע שהוא

כמו דאיתא במס' סוכה ו' ע"ב, ואף שזה יש לדחות ולומר דשופר חמור מסוכה דכיון דלזכרון דאתי כלפנים דמי, כמו דאמרי' במס' ר"ה דף כו ע"א, מ"מ לדברי המג"א יהיה פיל פסול לדופן סוכה הואיל ואיתקיש כל התורה כולה לתפילין, אלא וודאי דלהאי מילתא שיהיה מן המותר בפ"ך לא איתקיש כל התורה לתפילין.

ועיין בערוך השלחן שם בסעיף ו' שדחה הראיה ולא ראה את הנוב"י שכתב דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא מבהמה טהורה לבד כדאמ' בשבת כ"ח ע"ב לענין מלאכת המשכן ע"ש. כלומר דכל דבר שהמצוה הוי רק מבעל חי צריך בעל חי טהור, לאפוקי כשא"צ להמצוה בעל חי כמו דפנות סוכה דגם עץ ואבן כשר, פשיטא שמותר להעמיד אף בע"ח טמא לדופן כדאיתא בסוכה כ"ג ע"א שמותר להעמיד פיל לדופן סוכה ע"ש. משום דלא גרע מעץ ואבן, וכ"כ בשו"ת תורת חסד (לובלין) בסי' ס' באות ג' באמה"ד בד"ה ומלבד זה וכן בתורה תמימה פרשת בא י"ג אות מ"ז מתרץ כמו אביו.

שבכחול, וזה היא דמות הרקיע הנראית לעין השמש בתהרו של רקיע, ותכלת האמורה בציצית צריך שיהיה צביעתה ידועה, שעומדת ביפיה ולא תשתנה, וכל שלא נצבע באותה צביעה פסול לציצית אעפ"י שהוא כעין הרקיע כגון שצבעו באיסטיס או בשחור או בשאר המשחירין הרי זה פסול לציצית, כיצד צובעין תכלת של ציצית לוקחין הצמר ושורין אותו בסיד וכו', ואח"כ מביאין דם חלזון והוא דג שדומה עינו לעין התכלת ודמו שחור כדיו, ובים המלח הוא מצוי, ונותנין הדם ליורה ונותנין עמו סממנין וכו', ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין רקיע וזו היא התכלת של ציצית עכ"ל. והנה לכאורה מלשון הרמב"ם כאן מוכח שתכלת בכל מקום לא בעינן מדם חלזון דווקא, ולא בעינן צבע ידוע שלא תשתנה, אולם בציצית בעינן התכלת שלא תשתנה ועומדת ביפיה, ומשו"ה בכלי המקדש בבגדי כהונה לא כתב באריכות כמו שכתב כאן בתכלת שבציצית. אולם המל"מ בכלי המקדש לא כתב כן, וז"ל שם כדומה לדברים אלו כתב בריש הל' ציצית, ולא ידעתי למה לא ביאר

תולעת ומין טמא הוא. וכן ברש"י סנהדרין צ"א ע"א חלזון תולעת שיוצא מן הים אחד לע' שנה עכ"ל. ובמס' מגילה ו' ע"א חלזון עולה מן הים להרים עכ"ל. ועיין בגליון הש"ס שעמד ע"ד רש"י האלו, וכן בשו"ת נוב"י הנ"ל, ועיין בבאר שבע על רש"י סנהדרין הנ"ל. אולם הרמב"ם בפ"ב מהל' ציצית כתב ואח"כ מביאין דם חלזון, והוא דג שדומה עינו לעין התכלת וכו', חזינן שהוא דג, ויכול להיות שהוא דג טהור ויש לו סנפיר וקשקשת ודלא כרש"י.

ובן יש לעיין אם בעינן צביעה של תכלת דווקא דם חלזון, או שיכולין לצאת בשאר סממנין של תכלת. והנה הרמב"ם בפ"ח מהל' כלי המקדש הל' י"ג כתב וז"ל ותכלת האמורה בכל מקום הוא הצמר הצבוע כעצם השמים שהוא פתוך מן הכחול, ותולעת השני הוא הצמר הצבוע בתולעת עכ"ל. והנה כאן בבגדי כהונה לא מזכיר כלל הרמב"ם שצובעין התכלת מדם חלזון, אולם בפ"ב הל' א-ב מציצית כתב שם וז"ל תכלת האמורה בתורה בכל מקום הוא הצמר הצבוע כפתוך

שהחלזון עולה בו הוא בחלקו של זבולון כדאיתא במגילה ו' ע"א. אלא מה שהרמב"ם כתב שבים המלח הוא נמצא, כתב בספר שפוני טמוני חול (בסימן א' בד"ה אכן לשון הרמב"ם, י"ד ע"ב בדפי הספר), שאין כוונת הרמב"ם לים המלח דהיינו ימה של סדום, אלא כל ימים מלוחים מיקרי ים המלח, מפני שיש ימים קטנים ימה של טבריה וכדו' שמימיהם מתוקים וראוים לשתייה. וכן דרכו של הרמב"ם לקרוא לים הגדול ים המלח וכ"ה בתשו' הרמב"ם בסי' קכ"ד במש"כ וגם לפעמים אני עולה בספינה בים המלח, וידוע דאין ספינה שייט בימה של סדום, וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשנה בסוף עוקצין כבר הושלמנו החבור זה וכו' ואני עולה בספינות בים המלח וכו', עכ"ל. ופלא על התפארת ישראל שהיה חכם ומלומד שנפל בשגגה כזה.

וכן מש"כ התפא"י שם וז"ל אמנם הדבר שאני מסופק בו אם הוא באמת צריך לתכלת חלזון דווקא וכו', וכיון שהוכחנו שלתכלת שצריך לבגדי כהונה לא היה צריך

רבינו שצבע זה צריך להיות בדם חלזון, ואף אם ימצא צבע אחר שיהא עינו דומה לעצם השמים פשיטא דלא מהני כיון שאינו מדם חלזון, ובריש פ"ב מציצית ביאר רבינו שתכלת האמור בציצית הוא מדם חלזון, ופשיטא שגם כאן הדין כן, ואולי סמך עמש"כ בהל' ציצית עכ"ל, ולכאורה דבריו צ"ע דמלשון הרמב"ם משמע שדין תכלת הנאמר בכל מקום משונה מתכלת בציצית כש"נ.

והנה ראיתי בתפארת ישראל בפתיחה לסדר מועד בכללי בגדי כהונה שהאריך הרבה בענין תכלת, ועמד ג"כ על המל"מ הנ"ל ע"ש. והנה גם עליו יש להתבונן בכמה דברים שכתב שם, ע"ש בד"ה בענין תכלת יש לי ספק גדול וכו'. ראשית, במה שכתב שהרמב"ם כתב שהחלזון מצוי בים המל"ח, א"כ יש בריות חיות בים המלח, לא כמו שיחשבו העולם שלכך נקרא ים המת מדאין בו בעלי חיים, עכ"ל. וזה מוכחש בחוש שבים המלח לא נמצא כלל בריות חיות, ועוד שים המלח הוא ימה של סדום וזה לא עלה לחלקו של זבולון, והים

ועתה יודיענו מורי אולי זה הוא החלזון האמור בתלמוד, ועוד אחרת אני שואל לו יונח שאין זה חלזון אחרי שלא נאמרה בתורה בפירוש כיצד היה התכלת נעשה ומצד עצמינו היינו אומרים שלא חשש רק על הצבע ולא ממה נעשה וכו'. תשובה ואשר שאלת אם קבלתם היתה דווקא חלזון, אין בזה ספק שכן הודיעו אותנו והרי ידעו האיך נעשה וקבלו הדבר איש מפי איש, ואף שנמצא דם אחר שמתייחס צבע הדומה לרקיע, יש בלי ספק עדיין שינוי בין זה לזה שלא ניתן להגדיר בעינו וכו' עכ"ל. לכאורה מוכח מדבריו שלא כבעל תפא"י אלא גזה"כ הוא שבעיני דווקא דם חלזון, ואפשר לומר דאין הכי נמי דלא בעיני חלזון לתכלתו אלא מכיון דבעיני צבע שעומדת ביופיה ולא תשתנה וכיון דלא נמצא צבע כזה בשום צבעים של בלוי אלא בחלזון, אם כן ממילא צריכין חלזון. אולם מלשון הבשמים ראש לא משמע כן. וכן כתב במאמר שפוני טמוני חול דף ו' ע"ב בד"ה אמנם בטעם הצרכת חלזון, ע"ש. אולם גם הוא כתב כמה פעמים

חלזון דווקא, א"כ ה"ה לגבי ציצית א"צ חלזון דווקא, דבשתייהם לא הוזכר רק מלת תכלת וכו', הכלל העולה דבין בציצית ובין בגדי כהונה א"צ לחלזון דווקא אבל צריך בשתייהם שיהא מראה הימל בלוי שאינו משתנה מיפיו וכו', ועתה בא יראה כמה גדולים דברי חז"ל, שחקרתי אצל הצובעים היותר מפליאים במלאכתן, ואמר לי שאין נמצא בצבע "בלוי" שיהיה ג"כ בת קיום, הרי צבע מדות הנכללים במלת תכלת דהיינו היופי והקיום אינם נמצאים בשום צבע בלוי רק בדם חלזון יש בו מידות הללו והוא שנאבד ממנו, עכ"ל התפא"י. והנה במש"כ שבבג"כ בעיני נמי צבע שעומדת ביופיה לעולם זה אין במשמעות הרמב"ם רק בציצית כמו שנתבאר, וכן מה שהכריע שאפי' בציצית לא בעיני דווקא צבע מדם חלזון אלא כשר נמי לתכלת בציצית שאר דברים רק בעיני שהצבע תעמוד ביופיה לעולם זה צ"ע.

והנה בשו"ת בשמים ראש סי' רמ"ד בשאלת השואל שם, שזה מקרוב נמצא אצלינו דג קטן אחד ויש לו סנפיר וקשקשת קטנים וכו',

משי במשכן מפני שאינו מותר בפּיך, שהוא בא מריר פּיו של תולעת (ומזה עושין המשי) ולדבריו צ"ל תולעת שני שהוא צמר צבוע בדם התולע, צ"ל בצבע לא איכפת לן אם אינו מותר בפּיך, וכמדומה לי שהחלזון שצובעים בו התכלת במקדש איננו מן המותר בפּיך, ומזה ראוי להתיר ליקח שומן דג טמא כשצובעים עורות הרצועות, ומ"מ אני מחמיר לדידי ליקח שמן זית במקום שומן דג עכ"ל. (ועיין גם בתשו' נוב"י הנ"ל שכתב סברא זו כיון דאינו אלא לצביעה מותר ע"ש).
ופלא שהחת"ס מביא ראייה מתולעת שני ובאו"ח סי' ל"ט הוא בעצמו העתיק את הרבינו בחיי ושם כותב טעם אחר על תולעת השני ע"ש וצ"ע.

במה שכתבנו לעיל מראיית בנודע ביהודה ממס' סוכה דף כ"א ממה דמכשירינן פיל קשור לדופן הסוכה (וכן בשאר אחרונים עיין לעיל), כתב הפתחי תשובה שם בס' תקפ"ו לענ"ד לאו ראייה כיון דעיקר הסוכה הוא הסכך משא"כ דופן סוכה אינו אלא הכשר ומש"ה לא בעינן מן המותר בפּיך. כבר כתב

וכיון דצריך שיהא עומד ביופיה ולא תשתנה להכי הצריכו חז"ל דם חלזון, וכן בסוף דף ז' וכיון שצבע התכלת שצותה התורה וכו' ע"ש כל לשונו וצ"ע.

ובמוב עין (להחיד"א) סי' ט' אות י"ב דף הספר ט"ו ע"ב וז"ל הרב הגדול מהר"ם בן חביב בתשובה חקר לפמש"כ רבינו בחיי דמשי לא היה במשכן משום דיוצא מריר התולעת (שהוא טמא) א"כ איך צובעין תכלת בדם חלזון שהוא טמא, והאמת כי בלקוטי כתבתי דמי הגיד להרב ז"ל שהוא טמא. ועתה ראייתי בשו"ת בשמים רא"ש סי' רמ"ד ונראה משם שהוא טהור, שכתב שם שנמצא דם ירוק ויש לו סנפיר וקשקשת ונפל בגד ברוטב ומראהו כרקיע ושאלו אם הוא חלזון וכו', והשיבו שדמו אינו נבלע, ואינו חלזון, ע"ש. ומזה מוכח דפשיטא ליה דחזון טהור דאם הוא טמא הו"ל להכריח מזה שאינו חלזון ודחק היטב עכ"ל.
אולם בשו"ת חת"ס יו"ד סי' רע"ו כותב להיפך וז"ל, מש"כ הגאון ז"ל דמשי הוא דבר טמא, כן כתב רבינו בחיי בפר' תרומה דמש"ה לא היה

ובמהר"ץ חיות במס' שבת דף כ"א
 ע"ש מביא ראיה דלא
 כהמ"א ולא בעינן מן המותר בפ"ך
 בשאר מצוות, מדאמרינן שם דשמן
 קיק כשר לנר חנוכה, הגם דקיק הוא
 חיה טמאה. וכן בספר חסד לאברהם
 מהדו"ת סי' ל' (שהיה נכד ותלמידו
 של הנתניבות) ע"ש שהשואל רצה
 לומר שבעל הנתניבות אסר להדליק
 נרות חנוכה משמן של חזיר, ועז"א
 לא ראיתי ד"ז בחיבוריו של זקני,
 ולענ"ד מותר גמור הוא, ומן המותר
 בפ"ך זה שייך רק בשופר, כיון
 דלזכרון הוא כלפנים דמי הו"ל
 כקדשים וגם עז"כ הר"ן דצ"ע, אבל
 במצוות מהיכי תיתי, וגם ברצועות
 מסתפק הגמ' כיון שאינו כתיבה,
 והא דאיתא בקידושין דף ל"ה
 דהוקשו כל התורה לתפילין זה
 דווקא לקולא לפטור נשים ממ"ע
 שהז"ג דומיא דתפילין אבל לחומרא
 מנ"ל (ועיין בברכי יוסף בסי' תקפ"ו
 מש"כ על הא דאין היקש למחצה
 ודו"ק). ועוד הביא ב' ראיות א'
 דאתרוג דערלה וכלאי הכרם,
 אסורים לגבוה משום דאינם ממשקה
 ישראל, וגם למצווה לא אתכשרי
 כיון דאסורים בהנאה לאו לכם מקרי

הרבי מרדזין בספרו ח"ב בעין
 התכלת דף הספר ל"ח חילוק זה
 איני מבין דדפנות סוכה נמי מצוה
 כמו הסכך, כיון דנלמד מבסכת
 בסוכות וכו', ורק לענין פסולת גורן
 ויקב א"ו צ"ל כמש"כ לעיל. וכן
 כתב נמי במאמר פתיל תכלת י'
 ע"ב בסוף העמוד, וז"ל ומעתה
 נראה דלא שייך לאקושי לתפילין
 בענין זה דלבעי מן המותר בפ"ך
 אלא מצוה או הכשר מצוה הצריכה
 להיות ממין מידי דבר אכילה, כגון
 תפילין ורצועות ושופר שבא ממינא
 דבר אכילה, דהיינו מבהמה בזה
 שייך לאקושי לתפילין שיהא מן
 המותר בפ"ך, אבל בסוכה דהמצוה
 אינה צריכה להיות ממינא דבר
 אכילה דווקא, שפיר אפילו כי עביד
 לה ממינא דבר אכילה דלא בעינן
 ממין המותר בפ"ך, כיון דעיקר
 המצוה הוא אפי' מדבר שאינו אוכל
 כלל, ושפיר קאמר הש"ס בפיל
 קשור כו"ע לא פליגי דכשר לדופן
 סוכה עכ"ל. וכ"כ במהרש"ג ח"א
 סי' כ"ד וכ"ה בשו"ת הר צבי או"ח
 ח"א סי' ל"ט ועיין לעיל שכתבנו
 שעוד כו"כ אחרונים כווננו לדבר זה
 ודו"ק.

בשנות חיים בקונטרס דרך החיים סי' א' דחלב הוי מן המותר בפּיך כיון שהמין הוא מותר בפּיך. וכן בשו"ת מהרש"ג ח"א סי' ע"ש בשאלה באומן שמושך על הרצועות עם חלב כדי שהשחרות יתקיים האם כשר ע"ש, ועז"כ דחלב מין כשר הוא, ועולה ע"ג המזבח שמקטירין החלבים, א"כ כש"כ וק"ו שכשרין לתפילין, ולדעתי פשוט דגיד הנשה דאסור מתחילת ברייתו, אעפ"כ מותרים לעשות ממנו גידין לס"ת דחשוב מן המותר, דבשו"ע אור"ח בסי' ל"ב אינו מבואר כ"א דאסור לעשות גידין מבהמה טמאה אבל גיה"נ לא מוזכר שמה, ושוב כתב דאני אמרתי עוד דלא נאמר הלכה זו דמן המותר בפּיך, אלא בדבר שמוכרח להיות ממין בהמה וחיה וכו', אבל למשוח עורות והדומה לזה דלא בעינן כלל שימשכו העורות, אלא שזה מפעולות האומן שיתקיים השחרות וירככו העור, וכיון שאפשר לעשותו מכל דבר שמרככו או שמשחירו, א"כ ל"ש לומר מן המותר בפּיך, וממילא המחמיר שלא למשוך עם חלב אינו אלא מן המתמיהים. וכ"כ החת"ס

ובאתרוג בעינן לכם, ומשמע דבלא זה היה כשר הגם דאינו מן המותר בפּיך, (ב) הביא ראיה בשם חתנו ר' יצחק משמן קיק דמותר לנר חנוכה ע"ש. (ופלא של הביא בכלל המג"א ועולת שבת). וכן בשו"ת בית שלמה סי' ק"ח וק"ט ע"ש ג"כ בענין נ"ח בשמן חזיר, וכתב דדעת המ"א דבכל המצוות בעינן מן המותר בפּיך הם תמוהים, והביא ג"כ הראיה דשמן קיק, וע"ש דמעיקר הדין כהעולת שבת, אבל אעפ"כ קשה להקל נגד המ"א, ע"כ במצוות דאורייתא נחשוש שיהא מהמותר בפּיך אבל במצוות דרבנן יש להקל.

אולם אחר העיון והחיפוש בדברי הפוסקים אחרונים אין הקושיות כ"כ חזק לחלוק על המ"א דמה שהוקשו מאתרוג של ערלה י"ל כמו שמבואר במס' שבת דף ק"ח דמותר לכתוב ס"ת על בהמה טהורה שנעשה נבילה וטריפה דזה מקרי מן המותר בפּיך כיון שעצם המין הוא מותר ולא בעינן שיהא בפועל מותר ודו"ק. וא"כ ה"ה ערלה וכלי הכרם אע"פ שאסורים באכילה מקרי מן המותר בפּיך. וכע"ז כתב הג"ר שלמה קלוגר

הגרש"ק הנ"ל והביא ראיה לזה ממה דהביא התוס' במס' סוטה י"ז ע"ב בד"ה לא על הלוח בסה"ד את הירושלמי דאפשר לכתוב מגילת סוטה על עור בהמה טמאה הואיל ונתנה למחיקה, משמע דדווקא בדבר שהיא של קיימא בעינן מן המותר בפ"ך אבל לא בדבר שכלה ונאבד. וגם א"ל לפמ"ש"כ לעיל בשם החתם סופר ביו"ד סי' רע"ז דבצבע לא בעינן שיהא מן המותר בפ"ך, כיון שאינו אלא חזותא בעלמא א"כ ה"ה בשמן קיק שנשרף ודו"ק. אכן עיין בשו"ת נובי"ק ס"א בסוף דבריו שכתב וז"ל גם מה שמזכיר שנותנים תוך הטיח הזה עצם פיל שחוק, גם בזה יפה הורה לאסור, לא מבעיא לדעת הפוסקים שגם הבתים שחורים הלמ"מ פשיטא דבעינן מן המותר בפ"ך, ויש לדון בזה כיון שאין בעינן ונשאר רק חזותא אם שייך מן המותר בפ"ך, ואעפ"כ יש להחמיר ואפילו לדעת הפוסקים שאין הבתים צריכים להיות שחורים רק משום נוי, אפ"ה טוב להחמיר שלא ליקח מזה לבהמה טמאה עכ"ל. ועיין בשדי חמד מערכת חנוכה סי'

באו"ח סי' ל"ט מה שנוהגים הסופרים שתופרים עם גיד הנשה אע"פ שהוא מהאסור בפנינו נהירנא כי מו"ר ז"ל מיחה בידם, מ"מ מבואר דעיקר תלוי במין בהמה וכשר. וכן עיין בשו"ת בית יצחק יו"ד סי' קמ"ה, וכן כתב בשו"ת דבר שמואל סי' קס"ב לעינן דיו שנעשה מסתם יינם ע"ש כל הסימן.

ובמה שהוקשו משמן קיק שכשר לנר חנוכה ע"ש בתורת חסד הנ"ל בסי' כ' שכתב דבמצוה דרבנן לא בעינן מן המותר בפ"ך וכן כתב בשו"ת בית שלמה ע"ש. והג"ר שלמה קלוגר שם בדרך החיים בד"ה ודאתן עלה בדעתו לומר דבר חדש בדבר שנשרף אין כאן חסרון משום מן המותר בפ"ך, דדווקא במצוה שהוא לקיימא הרי הוא חרפה שיתקיים דבר כזה משא"כ במצוה שמצותו הוא שיהא כלה ונאבד ל"ה חרפה כ"כ, וכדמצינו במס' ביצה דף ד' דבדבר שכלה ל"א אין מבטלין איסור לכתחילה וה"ה הכא נמי ודו"ק. וכן בשו"ת בית יצחק יו"ד סי' קמ"ה בשאלה שם אפשר להדליק נר חנוכה בשמן חזיר, הביא דברי

י"ד אריכות בכ"ז, ע"כ בוודאי בכל המצוות מן דבר שהוא מותר נקטינן כדברי המ"א וצריכין ליקח בפ"ך¹.

1. ועיין התכלת דף 170 בענין חלזון לתכלת אמאי ל"א ספק מה"ת לחומרא, וע"ש בשם הבית הלוי דבספק שלא יתברר לעולם ל"א ספק מה"ת לחומרא. ועיין בספר דברי מנחם (כשר) ס"ג דף הספר י"ח מה שמבאר את זאת.

הרב יהודה אריה אלטר זצ"ל

חדב"ג - בן כ"ק אדמו"ר בעל פני מנחם מגור זצ"ל

קניית קלף ל"ת ממצעות מעשר

כבוד מעלת ידידי הרב פנחס קריימן שליט"א בניו יורק.

צדקה, אלא דזה באופן שנותן לצבור.

ועל זה השאלה אם מקיים בזה המ"ע דכתיבה כיון דאין הקלף שלו, ונראה שזה תליא בחקירה שנסתפק כ"ק מרן האמרי אמת אם המצוה דספר תורה הוא הכתיבה אפילו נאבד ממנו הספר אחר כך כבר קיים המצוה או שהמצוה תמידית שיהא הספר שלו ומצוי אצלו ואם נאבד צריך לכתוב אחרת, שאם המצוה היא הכתיבה פשוט שאפילו הקלף אינו שלו יצא המצוה שהרי כתב ואולם המצוה שיהא הספר שלו לא מהני מה שיש אצלו ספר של אחר.

והנה מלשון הרמב"ם והחינוך והראשונים משמע שהמצוה הכתיבה שכן כתבו שהמצוה שיכתובו לכאורה זה הטעם שאמרו בסנהדרין דף כ' ע"ב שבהניחו לו

אחדשה"מ, על השאלה אם קונה עבור הצבור קלף ממצעות מעשר, אלא שהוא כותב הספר ואינו לוקח שכר מהצבור שנמצא שאינו שליח שלהם על הכתיבה אם יצא בזה ידי מצוות כתיבת ס"ת.

וקודם השאלה אם מותר לתת קלף לצבור ממצעות מעשר דהגם דמבואר דעיקר מצות המעשר ליתן לצרכי צדקה ולא לצרכי מצוה, כמו שכתב הרמ"א סימן רמ"ט סעיף א' אולם עיין בבאר הגולה וט"ז וש"ך שהביאו דעת המתירים לקנות ממצעות מעשר ענין מצוה, וביותר ספרים לצבור יש לומר שיש בזה גם ממצוות צדקה וכמו שאמרו בגמרא עושה צדקה בכל עת זה הכותב ספרים ומשאלין והיינו שכמו שיש ענין לתת לעני כל צרכו כמו כן כשאין יד הצבור משגת לקנות ספרים והוא קונה הוי גם בכלל

שגם הקלף יהא שלו, והנה הפרי מגדים בפתיחה להלכות תפילין נסתפק אם מותר לכתוב על עור של איסורי הנאה וכתב שבספר תורה בוודאי אי אפשר כיון דכתיב לכם משלכם הרי שגם לפמ"ג פשוט שצריך שיהא הקלף משלו ולכן נראה שבאמת צריך שיהא הקלף שלו.

אלא שיכול ליקח הקלף משל צבור ולהשתתף גם כן עם הקלף ובזה באנו לספק אם ס"ת שהקלף של שותפין אם שניהם מקיימין המצוה ועיין בזה בסימן ע"ר בפתחי תשובה אות א' שדעת רוב מפוסקים שיוצאין ידי המצוה בשותפות, ומה שבהגהות רעק"א כתב להוכיח מדברי התורת חיים דלא מהני שותפות אין זה הוכחה דיש לומר דס"ל שאם נותן לצבור כל הספר לא מקרי שהוא שותף בה ופשוט, ולכן נראה שאם יתנה ויעשה שותפות בקלף קיים המצוה.

ידיך עוד

יהודא אריה אלתר

אבותיו הספר אינו יוצא בזה כיון שאין המצוה שיהא אצלו רק שיכתוב הוא או שלוחו אבל מה שנכתב על ידי אחרים אין מקיים המצוה, אך בספר תורת חיים הביאו המנחת חנוך מצוה תרי"ג כתב שאם נאבד הספר או כשאין הספר שלו אין מקיים המצוה ולמד כן מה שכתב כן הרמב"ם בפ"ג דהלכות מלכים, גבי מצוה דס"ת דמלך, אך יפה דחה ראייה זו המנחת חינוך דיש לחלק בין מצוה דמלך לכל אדם שמלך יוצא אפילו בס"ת שהניחו לו אבותיו וע"כ שהמצוה שיהא לו ולא הכתיבה, אבל לכל אדם שהמצוה הכתיבה שמא בנאבד יצא. ויש להביא ראייה מהא דבקנה ספר תורה קיים המצוה כפרש"י והנמק"י אלא שאין זה מצוה מן המובחר הרי דאפילו שלא כתב קיים המצוה אך לשיטת הרמ"א שמפרש דבקנה לא קיים כלל לכאורה מוכח דהמצוה הכתיבה.

וכאמת היה נראה דתרווייהו הוי המצוה גם הכתיבה וגם שיהא שלו, ולפי זה נראה דצריך

מודור

רבי"י

הישיבה

ומתפללי

ביהמ"ד

הרב עמרם קליין שליט"א
דיומ"ץ קהל אונגוואר

בענין הקונה ס"ת בחוץ מן השוק

לומר כמו שתיקן זה כך אם היה מוצא טעיות רבות היה מתקן אותן הוצא ציטה יוסף יורה דעה סימן ר"ע, והוא ג"כ כדברי רש"י שיוצא בקני' וכעין שכתב רש"י ריש פ"ב דקידושין על מצוה זו יותר מבשלומו עיי"ש ודו"ק מ"מ צודאי דינא ידי חובת המצוה

שיטת התוס' והמרדכי - וביאר חוץ מן השוק

ג) והתוס' שם ד"ה אם הגיה זו אפי' אות אחת פירוש בס"ת שלקח מן השוק לא נחשב עוד כחוטף מצוה שהיה אלל חצירו צעזירה שהיה משהה ספר שאינו מוגה ומעלין על זה כאילו כתבו, מ"ר. והמרדכי בהלכות קטנות סי' תתקנ"ז שאם הגיה זו אות א' שהיו כאילו כתבו הוי הטעם משום שעתה לא חיסר מצוה מחצרו דאדרבה עברה היתה צידו וזכה בקנייתו ובהגבתו וזכה חצרו עיי"ש, והוא באור על דברי התוס' מנחות דף ל' ד"ה אם והציאו הד"מ, משמע מזה שהטעם דקונה ס"ת מחצרו כחוטף

א) בגמ' מנחות דף ל' ע"א וא"ר יהושע בר אבא אמר רב גדל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מנזה מן השוק, כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלו מהר סיני. אמר רב ששת אם הגיה אפי' אות אחת, מעלה עליו כאילו כתבו. וברש"י ד"ה כחוטף מנזה ומנזה עבד אבל אי כתב הוה מנזה יתירה טפי. היוצא מדברי רש"י דהלוקח ס"ת מן השוק נמי יוצא אבל אינו כ"כ מהודר.

ב) וצנימוקי יוסף (הל' ס"ת ז ד"ה כחוטף) פי' כחוטף מצוה. שאין לו שכר גדול כל כך כמי שטרחה צכתיבתו ויש מקום למדת הדין לחלוק ולומר אלמלא שצאה עליו בלא טורח לא היה עושה אותה כתבו. הוא צענמו או שכר סופר לכתבו וטורח צתיקון הקלפים ולסבול עול הסופר עד שנכתב כאילו קיבלו. יש למדת רחמים לומר כמו שטרחה טורח זה כן היה טורח ללכת צמדבר כדי לקבל תורה מהר סיני אפילו אות אחת. שהיה טעות זו ותיקנו כאילו כתבו. שיש למדת רחמים

וצמנחת חינוך סי' תרי"ג רנה להוכיח מכאן דדעת הרמב"ם דאינו יוצא בקנייה וכן בערוך השולחן יו"ד סי' ע"ר על מה שכתב הרמב"ם דאינו יוצא בקני' אם לא הגיה ג"כ רנה לומר דהרמב"ם כתב כן מדלא הביא הרמב"ם דיוצאין בקני' וכן בספר נחל אשכול.

(ה) אמנם בספר המלות מלות עשה י"ח והמלות הי"ח היא שזונו שיהיה לכל איש ממנו ספר תורה לעצמו. ואם כתבו צידו הוא משובח מאד והוא יותר טוב כמו שאמרו (מנחות ל' ע"א) כתבו צידו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני, ואם אי אפשר לו לכתוב צריך שיקנהו או ישכור מי שיכתבו לו. והוא אמרו יתעלה (וילך י"ט) כתבו לכם את השירה הזאת. כי אין מותר לכתוב את התורה פרשיות פרשיות (גטין ס' ע"א) כי אמנם רנה באמרו את השירה כל התורה הכוללת זאת השירה. ולשון גמרא סנהדרין (כ"א ע"ב) אמר רבה אע"פ שהניחו לו לאדם אבותיו ספר תורה מנה לו לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. אימצייה אצ"י כתב לו ספר תורה לעצמו כדי שלא יתגאה בשל אבותיו מלך אין הדיוט לא. והיתה המשוזה

מנה משום שחיסר מנה מחזרו וכן מפורש בדרישה בשם י"מ והוא לדעת המרדכי, וא"כ מפורש שהמוכר ס"ת שלו איבד מלותו. ולפי זה משמע הטעם למה הלוקח מן השוק היה כחוטף מנה מן השוק משום דיש מלות כתיבת ספר תורה אלל מי שהספר תורה אללו וכשקנאו לקח ממנו המנה משא"כ כשאינו מוגה והוא הגיהו אז היה כאלו כתבו דאדרבא מנה קאעביד בזה וכמו שכתבו התוס'.

מחלוקת בשיטת הרמב"ם אי יצא או לא

(ד) הרמב"ם הלכות תפילין ומוזוה וספר תורה פ"ז הל' א' מלות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה, כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות, ואע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מנה לכתוב משלו, ואם כתבו צידו הרי הוא כאילו קבלה מהר סיני, ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו, וכל המגיה ספר תורה ואפילו אות אחת הרי הוא כאילו כתבו כולו. עכ"ל. הרי שלא הביא הלוקח ספר תורה מן השוק

מנזרה. אבל הקונה מסופר שאכל הסופר לא הי' מנזרה הרי חידש הלוקח מנזרה ומקיים המנזרה צוה. וכ"כ בס' משנת חכמים הוצא צפ"ת יו"ד סימן ע"ר סק"ז. ונראה שזה כוונת הרמב"ם בס' המצות מנזרה י"ח באומרו ואם א"א לכתבו צריך שיקנהו או ישכור מי שיכתבו לו עיי"ש. ולכאורה קשה הדמיון קונה ושוכר דקונה כחוטף מנזרה. ועכ"פ איפכא מצעי לי' למימר ישכור מי שיכתבו או יקנה. אך להג"ל נכון שיקנהו מסופר שלא כתבה רק לסחורה. וכיון שמקיים צוה המנזרה כמו בשוכר סופר לכתוב לו. כן כתב בשו"ת אבני נזר חלק יו"ד סימן שע"ה ולפי זה אין ראוי מדברי הרמב"ם שסובר דצתם קונה ס"ת מן השוק דיוצא צוה ורק בקונה מסופר וא"כ נוכל לומר דלשי' הרמב"ם הלוקח ס"ת מן השוק לא יצא וצוה נתיישבה לנכון שי' המנ"ח והע"ש והג"א.

שיבת הרב"א

(ז) ובשו"ע יורה דעה סימן ר"ע ס"א מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לו ספר תורה. ואפילו הניחו לו אבותיו ספר תורה, מנזרה לכתוב משלו. וכו'. הגה שכר לו סופר לכתוב לו ספר תורה, או שקנאו והוא היה

התם לא נצרכה אלא לשתי תורות כדתינא וכתב לו שתי תורות וכו'. כלומר שהפרש צין מלך והדיוט כי כל איש הוא חייב לכתוב ספר תורה אחד והמלך שני ספרי תורות כמו שהתבאר בשני מסנהדרין (כ"א ע"ב). (העמקתי כל הלשון כי זה נוגע לנו לקמן בדברינו) הרי כתב כאן בפירוש ואם אי אפשר לכתבו צריך שיקנהו וכו' הרי כתב בפירוש דיוצאים בקני' וראי' זו כתבה מרן אלאמ"ר שליט"א בספרו הגדול משנה הלכות ח"ד והשיג על המנ"ח והע"ש וגם על הנחל אשכול בריש הל' ס"ת ומכאן תמה על הרמ"א למה פסק דאינו יוצא עיי"ש ובאמת כבר קדמו צמח"ס שיק חלק יורה דעה סי' רנ"ה דדעת הרמב"ם כדעת רש"י עיי"ש וכן בשו"ת בית הלוי ח"א ס"ו ועיין בשו"ת שרידי אש ח"ב סימן ע"ז ומה שחידש שם.

ישוב לדברי המנ"ח בדעת הרמב"ם

(ז) והנה ציטוט דברי המנחת חינוך ודעימי' לענ"ד דהנה הקונה ס"ת מסופר שלא כתבה למנזרה עבור עצמו רק למכור. מקיים מנזרה צוה. ולא חשיב חוטף מנזרה מן השוק. דרק צוה' מנזרה אצל המוכר חשיב זה חוטף המנזרה לעצמו שבתחילה הי' ג"כ

לכס [וכ"מ זנמו"י זה' קטנות] רק כלפי דסייס דכתבו כאילו קצלו מהר סיני קאמר דלוקח מן השוק אינו חשוב כל כך אצל יותר נראה לפרש משום דכתיב כתבו לכס לכן הלוקח אינו מקיים זו המצוה [כמ"ש הרמ"א (סי' ע"ר) ועי' זט"ז שס] ומ"מ נראה זנותן לסופר לכתוב בשבילו מקיים שפיר המצוה אכן כתבו בעצמו הו' קיצלו מהר סיני ממלא ג' חילוקים בדבר.

מקור לדברי הרמ"א

(ז) ומלאתי את שאהבה נפשי בשו"ת משנה הלכות ח"ה סי' קפ"ט שהביא מספר האשכול ו"ל אריב"א הלוקח ס"ת מן השוק כאלו חוטף מצוה מן השוק איכא מרבואתא דמצוה קעביד אלא דאס כתבו לשמו מצוה טפי ולא נראה כן דעת הרי"ג וכו' עיי"ש עכ"פ מלאנו מקור טהור בפשטות לדברי הרמ"א.

שי' בית הלוי וראיתו בשי' הרמ"א (י) והנה צבית הלוי ח"א סי' ו' הביא ראי' מגמ' צסנהדרין לשי' הרמ"א שאינו יוצא צקני', מהא דאמר רבה צסנהדרין כ"א, ע"צ אעפ"י שהניחו לו אצותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו, שנאמר ועתה כתבו לכם

מוטעה והגיהו, הרי זה כאלו כתבו (צ"י צסם נ"י). אצל לקחו כך ולא הגיה צו דבר, הו' כחוטף מצוה מן השוק (טור צסם ריב"ל פרק הקומץ). ואינו יוצא צזה. חידש לן הרמ"א חידש גדול דחוטף מצוה מן השוק אינו יוצא צזה מצוה כתיבת ספר תורה והוא דלא כרש"י והגמוקי יוסף, אמנם צדעת הרמב"ם הצאתי צזה חילוקי דעות עיין לעיל צדברינו והמנחת חינוך והערוך השולחן סוצרים דדעת הרמ"א כדעת הרמב"ם עיין לעיל, אמנם הצאנו דעת המשנה ומהר"ם שיק ועוד הרבה דדעת הרמב"ם כשי' רש"י ואכמ"ל. וצביאור הגר"א חולק על הרמ"א וסוצר כשי' רש"י דינא.

(ח) וצאמת צפשטות מדברי הגמ' משמע כדברי הרמ"א דמקודם הביא הלוקח ס"ת מן השוק כאלו חוטף מצוה מן השוק אצל הגיה זה כאלו כתבו וממילא צלי כתיבה אי אפשר לקיים המצוה והוא כשי' הרבה ראשונים דעיקר מצוה הוה הכתיבה, ועיין צשאגת ארי' סי' ל"ד דמצוה לכתוב כל אות ממש צכל התורה עיי"ש. שו"מ כעין צדברינו מלאתי צשפת אמת עהגמ' כחוטף מצוה מן השוק מפירש"י משמע דקיים המצוה דכתבו

כרצה להניחו לו אבותיו מנוה לכתוב משלו וגם פסק דיואל בקני'.

ישוב לקושית בית הלוי – וביאר במ"ת של מלך

י"א) והנה יש לחלק בין ירושה לקני' דהנה בקנין עושה מעשה לרכוש ס"ת וממילא מיקרי כאלו כתבו וכמו שכתב הנמו"י שטרח בקני' ובטירחא זו סגיא מה שאין כן בירושה שלא עשה שום מעשה לרכוש הספר ומשום אינו יואל צוה וכעין דברינו משמעות בהרבה אחרונים, והייתי אומר דרך מליצה כדברי רבי יוסי במשנה (אבות פ"ב) והתקן עמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך וכן עיין גדים ז"ל שלא יאמרו ירושה היא להם רואים החסרון דתורה אינה בירושה משל אבותיו אבל בקניית התורה אמת קנה ובגמ' בכורות כ"ט ילפינן מהאי קרא שזריך ללמוד תורה בשכר ובירושלמי ריש מס' מגילה אמת קנה כאמיתה של תורה דהיינו דבעי שרטוט דקאי על ספר תורה עיי"ש וממילא בקנין התורה גם נכלל במנות כתיבת ס"ת ולמדה לצנ"י וק"ל. ועוד יותר יש להמתיק לפי מה שביארנו בשיטת הרמב"ם דיואלים בקני' היינו דוקא כשקונה מן הסופר וכן ביאר האבנ"ז (עיין לעיל אות ו')

וגו', איתצ"י אצ"י וכותב לו ספר תורה לשמו שלא יתנאה בשל אחרים, מלך אין הדיוט לא לא זריכא לשתי תורות. וכדתיא וכתב לו את משנה וגו', כותב לשמו שתי תורות אחת שהיא יואל ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בצית גזיו. ואמאי לא משני שמלך אינו יואל בקנין דבעינן שיכתוב לו לשמו אבל הדיוט יואל גם בקנין אלא ודאי שגם הדיוט אינו יואל בקנין. והוסף, עוד שם בצית הלוי, דלרצה דאינו יואל בירושה משום דכתיב "כתבו", ז"ל שגם בקנין אינו יואל דהא גם אם קנה לא קיים מנות כתבו. ועוד, שאין סברא לומר שהירוש לא קיים המנוה ומי שקנה ממנו יואל, ונמנא שכוח הלוקח עדיף מכוח מי שמכרו לו. ובע"כ ז"ל, דלרצה שסובר שאינו יואל בירושה גם בקניה אינו יואל, דמה לי ירושה ומה לי קניה, בשניהם לא קיים מנות כתיבה.

ועיי"ש שהעלה, דלרצה באמת הדין כן, שאינו יואל לא בירושה ולא בקני', ורש"י שסובר שיואל בקני', סובר שהלכה כאצ"י, וכן הרי"ף שהשמיט הדין להניחו לו אבותיו ספר תורה מנוה לכתוב משלו פוסק כאצ"י. והניח צ"ע מה שהרמב"ם פוסק

הוא, שמלך כותב שתי תורות והדיוט סגי לו בחדא, הרי בצרייתא לא הוזכר הדין של שתי תורות ורק שלא יתגאה בשל אחרים, ולכן פירש, שהמיעוט מלך אין הדיוט לא, קאי על הספר תורה שהוא כותב בתורת מלך.

ואמנם, גם פירוש זה של הרמ"ה דחוק, דהא הספר תורה השני היא מנחה מיוחדת למלך ולא להדיוט, ולמה הוזכר אציי לדייק מהצרייתא מלך אין וכו' והא דלא יתגאה בשל אחרים, הרי הדיוט אינו מחוייב כלל לכתוב ספר תורה שני. ויש לומר, שגם הרמ"ה פירש שאציי סבר שמלך אינו כותב אלא אחד, כמו שכתב הר"י שניצא להלן. ועיין במשנ"ה חלק ט'.

י"ד) ועי' בחדושי רבנו יונה שנתקשה בזה וז"ל "לא נזכרה אלא לשתי תורות. איכא לעיונא, א"כ מ"ש לו משל אחרים דקתני תרי ספר תורה שני צא לצינו. איכא למימר דהכי קאמר לא יתגאה מספר תורה א' אחרים מתגאים בו, אלא יעשה לו ספר תורה שם, וכאילו אמר לא יתגאה ממה שאחרים מתגאים דהיינו מספר א"י. ועיי"ש שהעלה, שאציי סבר שהמלך אינו מחוייב אלא בספר תורה אחד ופירש מה שאמרה הצרייתא שלא יתגאה בשל אחרים,

אבל בקונה מן השוק דהיינו משאר ישראל סובר הרמז"ם דאינו יוצא בקני' וממילא לא קשה מידי.

י"ב) אמנם בראית הצי"ל שם אמאי לא משני רבה לקושית אציי מלך אין הדיוט לא, דמלך אינו יוצא בקנין והדיוט יוצא אף בקניה יש לתרץ בכמה אופנים. ונקדים בתחלה את הפירושים למה שאמרה הגמ' ל"י לשתי תורות וכו' אחת שהיא יוצאה ונכנסת עמו וכו'. הרמ"ה בסנהדרין מפרש מה שאמרה הגמ' ל"י לשתי תורות, דהא דממעטינן מלך אין הדיוט לא בצרייתא של אציי דילפינן מוכתב, קאי על אותה שנכנסת ויוצאת עמו, וכי ממעט הדיוט לגמרי ממעט, דהדיוט אינו מחוייב לכתוב ספר שני, אבל הספר תורה שמונחת בבית גזיו אין חילוק בין מלך להדיוט, דשניהם מחוייבים לכתוב משלו ואינם יוצאים בשל אחרים.

י"ג) אולם רש"י מפרש ל"י לשתי תורות, "הא דשאני מלך מהדיוטות, דאילו היה הדיוט סגי לי' בחדא ומלך צעי תרתי". ונראה שהרמ"ה לא רצה לפרש כרש"י, דאציי הקשה מצרייתא שאמרה וכותב לו ספר תורה לשמו שלא יתגאה בשל אחרים ממעט הדיוט ודוחק לומר דהמיעוט

וזיכה חזרו עיי"ש, והוא באור על דברי התוס' מנחות דף ל' ד"ה אם והציאו הד"מ, משמע מזה שהטעם דקונה ס"ת מחזרו כחוטף מנזה משום שחיסר מנזה מחזרו וכן מפורש בדרישה בשם י"מ והוא לדעת המרדכי, וא"כ מפורש שהמוכר ס"ת שלו איבד מנזתו וא"כ כשקנה הספר תורה כדי לקיים מנזת ועמה כתבו הו"ל מנזה הבאה בעצירה שהרי כל מנזתו בא ע"י עצירה וכנ"ל וא"כ אינו יולא יד"ח במנזה הבאה בעצירה ולפי זה נוכל להבין למה אינו יולא בחוטף מנזה מחזירו וזה שי' הרמ"א.

(ואולי זה יהי' תלוי במחלוקות הרא"ש דעיקר מנזת כתיבת ס"ת הוא בספרים וא"כ הס"ת בעצמה הוא רק בזה"ז כדרכו ונחלקו הפוסקים אי דרכנו אמרינן נמי איסור של חוטף מנזה אמנם לשאר שיטות הוא מנזה מן התורה וא"כ הדרא לדוכתא.)

סתירה בדברי הרמ"א והירושלמי אי מקיים מצוה במהב"ע (ז"ו) אמנם לשי' המנ"ח לגבי סוכה גזולה סובר דלהכי צעי קרא דאינו יולא והרי הוא מנזה הבאה בעצירה משום דאפי' דקעבר עצירה

כפשוטה, שאינו יולא צירופה, ולכן הקשה מלך אין, הדיוט לא ומשני רבה שמלך נריך לכחוב שמי תורות, והפירוש שלא יתנאה בשל אחרים כאלו כתוב שלא יתנאה במה שאחרים מתנאים. כלומר, שאינו יולא באחת, אלא נריך לכחוב שמיים. וזה כפירש"י אלא שהרר"י השלים לפרש את הצרייתא של אביי באופן זה. וגם הרמב"ם (עיין לעיל אות ה') פירש כרש"י וכרצנו יונה. ועיי"ש בחידושי המהרש"א וק"ל.

ולפי פירוש זה אין מקום לקושיית ביה"ל אמאי לא תירך רבה דנ"מ לענין קניה, דהדיוט יולא בקניה דרבה רצה להוליא מדעת אביי שגם מלך יולא בספר תורה אחת וס"ל כר' יוס', דאמר להלן שמשנה התורה פירושו כתב הראייה להשתנות, ועיי"ש במהרש"א, אלא שמלך מחוייב לכחוב שני ספר תורה, וכן מי' בשו"ת שרידי אש.

עוד ישוב לדברי הרמ"א

(ז"ו) והנה לפי מה שהבאתי לעיל שי' התוס' המרדכי בהלכות קטנות סי' תתקנ"ז שאם הגיה בו אות א' שהוי כאילו כתבו הוי הטעם משום שעמה לא חיסר מנזה מחזרו דאדרבה עצרה הימה צידו וזכה בקנייתו ובהגזתו

זהיתר כגון גר שמוחר לישא ממורת וכו' אלא אפילו נולד באיסור וכו'. באמת מבואר כן בהדיא בחידושי הרשב"א יצמות (ד' כ"ב ע"ב) שכותב, גרסינן בירושלמי בנו הוא לכל דבר אפילו לפריה ורביה ולשנייה, לומר שאף על פי שנולד בעצירה גזרו ציה שניות וקיים ציה נמי מנות פריה ורביה, וכן כותב נמי כן בהדיא הרמב"ן שם בחידושו שהחידוש הוא אע"ג שבעצירה נולד לו עיי"ש. הרי רואין דלשי' הרמ"א יוצאין אפי' שנעשה ע"י העצירה ועיין רדב"ז ח"ו סי' ב' ובמנחת חינוך מנזה א' ובמשנה ועוד הרבה אחרונים ובשו"ת ז"ך אליעזר ח"ד סימן ט"ז פ"ג בישוב קושיא זו ואין עת האסף פה. (ולפלא שגם הירושלמי סובר דיוצא במנזה פרי' ורבי' הבאה בעצירה ולעיל הבאנו מהירושלמי דלא נפיק במהצ"ע ואולי דב' מ"ד אחרים הם דהיינו כשי' רבי אשעיא שם).

ישוב לדברי הרמ"א וישוב סתירת הירושלמי – נפ"מ באיזה מצוה לגבי מהב"ע

י"ח) והנה לפי"ד החתן סופר צדיני מהצ"ע ח"ב אות י"ב שהוליא שם כלל חדש, דמנזה שאינ' אלא

מ"מ מנזה קעציד, אמנס בירושלמי הוצא צרא"ש מס' פסחים פרק ב' סי' י"ח ובירושלמי (פ"ק דחלה הל' ט') גרס מנזה גזולה אסור' לצרך עליה אמר ר' אשעיא ע"ש שגא' וצו"ע ברך נאך ה'. הדא דתימר בתחלה אצל בסוף דמים הוא דחייב ליה אלמא משמע דאין צו איסור אלא משום וצו"ע ברך נאך וגו' אצל צדיעצד נפיק צה. ותו מסיק צה בירושל' רבי [יונה] אומר אין עצירה מנזה רבי יוסי אומר אין מנזה עצירה אמר רבי אילא אלה המנות אם עשאן כמנות מנזה ואם לאו אינה מנזה. ואפשר דהני אמוראי פליגי ואית להו כיון דלא עשאן כמנות אינה מנזה ולא ינא ידי חובתו. אמנס הרא"ש בריש פ' שלשה שאכלו (ברכות פ"ז אות ב') משמע דיוצא דהרי מבךך עיי"ש ובצ"י סי' קצ"ו תמה על הרא"ש דסותר עצמו מהנ"ל ועיין במעדני יו"ט אות מ' וצדברי חמודות אות ד'.

י"ז) אמנס יש לי מקום עיון צתירון זו והלא הוא מדברי הרמ"א בצבן העזר ס"א ס"ו דגם אם הוליד צן ממזר קיים המנזה. ונראה מדברי הגהת רמ"א צשם רשב"א דסתם הדבר. דלאו דווקא אם היה לו ממזר

ביאור למה לא יצא לשי' הרמ"א
ולשאר שי' דיצא - הנפ"מ בהגיה
בה או בתבו

ב) ולענ"ד לומר דרך חידוד דהנה
בש"מ צאר יחק חלק יו"ד סי'
כ"א הקשה דנילף בגז"ש הנ"ל לפסול
בס"מ שלא כסדרן כמו במוזחה, וה"ה
דיש למילף זה בהיקש מתפילין, דכמו
דבתפילין פסול שלא כסדרן ה"ה
בס"מ, וזה הא הוא בגוף הספר, ולא
שייך תי' המרדכי הנ"ל עיי"ש.

ב"א) והצ"ח דברי הרדב"ז (ח"א סי'
ש"י) שכתב דלכן ס"מ כשר
בכתבו שלא כסדרן משום דאל"כ לא
תמצא ס"מ כשירה לעולם ומוזחה אידי
דזוטר כתב אחרינה עכ"ל, אף שזהו
טעם נכון עכ"ז אינו מספיק לתרץ מה
שהקשיתי דנילף בגז"ש ובהיקש הנ"ל,
ואין סברא לומר דזהו בגדר אין דנין
אפשר משאי אפשר, ומנא תי ברביד
הזהב (פ' ואתחנן) שכתב על פ' והי'
דבס"מ דליכא קרא לכן כשר שלא
כסדרן עכ"ל, ואינו מעלה ארוכה למה
שהקשיתי דנילף בגז"ש והיקש הנ"ל,
הניחא למאן דס"ל תורה מגילה ניתנה
כדאי' בגיטין (דף ס') י"ל דמוזחה מוכח
דס"מ כשר אף שלא כסדרן, דהא אין
מוקדם ומאוחר בתורה וכמש"כ התוס'.

לעורר אותנו לתכלית פעולה שיתקיים
ע"י המנחה, גם מהצ"ע מהני, משום
דסוף כ"ס נתקיימה אות' פעולה
המכוונת, וכתב דמטעם זה הצריכה
תורה קרא מיוחד לניגית וסוכה שהיא
להזכרה ליצ"מ, ע"י צ"ח רס"י תרכ"ה,
וממילא מיושב ג"כ קו' התוס' ממנחה
של טבל יע"ש עוד צח"ד אות י"ט
ד"ה ולענ"ד, ועי' שו"ת אפרקסתא
דעניא ח"א סי' קמ"ח ולפי זה יש
לומר הכ"נ בהוליד ממזר קיום פו"ר
דהרי תכלית המנחה נתקיימה דהיינו
שהי' לו בן וצח אמרינן גם במנחה
הבאה בעצירה יצא משא"כ בכתיבת
ס"מ דעיקר הוא לכתוב (ודלא
כהרא"ש) וממילא לא יצא ומיושב נמי
סתירת הירושלמי ודו"ק ויש להאריך
בזה ואכ"מ.

י"ב) אצל לדעת רש"י בחולין פ"ז
לגבי חוטף מנחה מחצירו דבעי
לשלם י' זהובים הוא משום דאפקדי'
שכר מנחה וא"כ היות דכאן הסכים
מעצמו להפקיד השכר ועיין בדרישה
דכתב דאין כאן משום גזל שהרי נתנו
לו וא"כ אי אפשר לומר שיש איסור
בחוטף מנחה מחצירו וממילא פי'
דיצא ידי מנחה דאין מנחה הבאה
בעצירה.

היות דלא הי' צנמצא ס"ת כשר הקילו
 אצל לטעם הרציד הזהב והבאר יחחק
 באמת בספר תורה אינם זריכים
 כסדרן אפי' לכתחילה והנה גבי קונה
 ספר תורה אפי' הגיה צה אות א'
 ומיקנה מ"מ לא הוי כסדרן ולשי'
 הרדצ"ז היא כשר מ"מ זה רק צדיעבד
 דהרי רק משום דאי אפשר התירו שלא
 כסדרן ומשו"ה עיקר מלות כתיבת
 ספר תורה ממש והוי כאלו קיבלה
 מסיני משום דהוי כסדרן אצל הגיה
 צה אות א' הוא רק כאלו כתבו דהרי
 הוה שלא כסדרן ואינו צו מעלה כמו
 כתבו כסדרן ומשו"ה לא הוי כאלו
 קבלה וכו' רק כאלו כתבו ומי שקנה
 פחות מזה ואולי משו"ה סוצרים דאינו
 יוצא וזהו שי' הרמ"א אצל לשי' הבא"י
 והרצה"ז לא בעינן כלל שיהי' בס"ת
 כסדרן וא"כ בהגיה צה אות א' הוה
 ממש כאלו כתבו וק"ל.

שי' הגאונים במעם באלו חוטף
 מצודה מן השוק

ב"ד) והנה בקרית ספר מאמר רביעי
 חלק א' ד"ה שנינו בשני וכתבו
 הגאונים שאם נוה לכתוב בשכר שלוחו
 של אדם כמותו ויאלו כאלו כתבו הוא,
 וכ"ש אם אינו יודע לכתוב שהוא אנוס.
 אלא שאם קנאו עשוי אעפ"י שיאלו ידי

שם צד"ה תורה חתומה ניתנה, אצל
 למאן דס"ל תורה חתומה ניתנה קשה
 דמנ"ל להכשיר בס"ת שלא כסדרן.

ב"ב) וי"ל דלפי מה דאמרינן צמגילה
 (ח' ע"ב) דתפילין ומזוזות אינן
 נכתבות רק אשורית, וס"ת נכתב בכל
 לשון ורשב"ג ס"ל דאינה נכתבת אלא
 יונית וליף זה מיפת אלקים ליפת,
 ות"ק דמכשיר בכל לשון נלע"ד דיליף
 מהא דאי' צסוטה (דף ל"ב) שכתבו
 את הס"ת על האצנים בשבעים לשון
 דכתיב צאר היטב, או די"ל דיליף מהא
 דסנהדרין (כ"א ע"ב) דכתחלה ניתנה
 תורה לישראל בכתב עברי וע"ש (דף
 כ"ב), א"כ י"ל דמזה הוכיח ת"ק
 דנכתבת בכל לשון, ורשב"ג הא מפיק
 מיפת אלקים ליפת על יונית דוקא,
 ומוכיחין מזה דתיבת והיו דכתיב
 צתפילין ומזוזה דאינן נכתבין אלא
 אשורית, דזה לא קאי על ס"ת, ולכן
 י"ל דה"ה גבי כתבו לס"ת שלא כסדרן
 לא ילפינן צגז"ש והיקש הנ"ל, משום
 דמוכח דגבי זה לא ניתנה צגז"ש
 הנ"ל, דאל"כ הוי לן למכתב לס"ת
 אלא אשורית כמו צתפילין ומזוזה ע"פ
 צז"ש והיקש הנ"ל.

ב"ג) והנה לפי הרדצ"ז באמת הי'
 ס"ת ג"כ להיות כסדרן אלא

בש"י רב אי מצות צריכות כוונה
 ב"ו) אמנם אחרי כתבי זאת נשאר לי
 בזה מקום להקשות דהנה ברא"ש
 פ"ג דר"ה סי' י"ג האריך ומסיק כר'
 זירא דסובר מנאות צריכות כוונה וכרבי
 יוסי בפסחים קי"ד ע"ב וכן לריך כוונת
 שומע ומשמיע וכן פסק הבה"ג עיי"ש
 בדבריו אמנם בהגהות אשרי חולק ע"ז
 וכתב וז"ל אבל בא"ז פסק כרבה דמנאות
 לא צעי כוונה לא שומע ולא משמיע
 ואצ"י נמי סבר הכי וכן סתמא דגמרא
 כדמוכח פרק לולב הגזול והוה ליה רבי
 זירא יחיד לגבייהו רק שהתוקע יתכוין
 לתקיעה בעלמא וגם השומע יתכוין
 לשמיעה בעלמא. וכן גדה שנאנסה
 וטבלה קאמר רב (בחולין ל"א ע"א)
 טהורה לציתה והלכתא כרב. מא"ז. ולפי
 זה הרי בלוקח ס"ת מן השוק אריב"א
 אמר רב גידל אמר רב דהוה כחוטף
 מנאה מן השוק וא"כ לשי' רב מנאות אין
 צריכות כוונה וממילא הכ"נ אפי' לא
 כוון בעשיית המנאה יוצא וכשי' רש"י
 דהרי רב לשיטתו סובר דמנאות אין
 צריכות כוונה, והכ"נ אפי' לא כוון יצא
 רק דאינו כמו מכוון.

ב"ז) אמנם הטור גרס כאן אמר רבי
 יהושע בן לוי הלוקח ס"ת מן
 השוק וכו' וכגירסא זו הביא ג"כ הבית

מנאה אינה כאלו כתבה והוא שאמרינן
 ב'פ' הקומץ הלוקח ס"ת מן השוק
 כחוטף מנאה מן השוק, כלומר שגזמנה
 לו במקרה ולא שכיון לכו עליה, כתבו
 מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר
 סיני. ואמר רב ששת הגיה זו אות א'
 מעלה עליו הכתוב כאלו כתבה כלו [ל'
 ב'] שהרי בהגהתו עשאו ספר.

ב"ה) והנה דיוק הקריית ספר בשם
 הגאונים דהטעם למה היה
 הלוקח ס"ת מן השוק כאלו חוטף
 מנאה מן השוק דהוה כמו שגזמנה לו
 במקרה ולא כיון עלי' ולפי זה הוא
 חסרון של כוונה במנאה ובשולחן ערוך
 א"ח סימן ס' ס"ד י"א שאין מנאות
 צריכות כוונה, וי"א שצריכות כוונה
 לצאת בעשיית אותה מנאה, וכן הלכה.
 ועיין במגן אברהם ס"ק ג' ודוקא
 במנאות דאורייתא אבל מנאות דרבנן א"צ
 כוונ' [כדב"ז ח"א ב' ומ"ז ח"ב ס"ב
 כ"ה סי' תקפ"ט] ועיין במשנה ברורה
 דלשי' הגר"א אין לחלק בין דאורייתא
 לדרבנן עיי"ש ואכמ"ל בזה. ולפי זה
 יש לומר דהכ"נ בחוטף מנאה מן השוק
 היות דהוה לוי כלל כיון לעשות המנאה
 משו"ה סובר הרמ"א דלא יצא הגם
 דצקריית ספר בעצמו סובר דיצא ואולי
 משום דס"ל מנאות אין צריכות כוונה.

הכשר מצוה ונהי דאין לה שר טבילה
 כמקיים מ"ע של טבילה מ"מ אותו
 המעשה הצריך להעביר הטומאה זהו
 נעשה כדינו אלף שלא קיימה מ"ע
 והרי זה כשוחט וכסהו הרוח שאעפ"י
 שלא קיים מ"מ הדם הוא מכוסה ומה
 לי אם נעשה ע"י קיום מ"ע או לא
 וה"נ דכוותי ועיין בטוש"ע י"ד סס"י
 ק"כ גבי טבילת כלים ועיין שם סי'
 רס"ח ובט"ז שם סק"ח וק"ל וה"נ
 דכוותי לא הוי אלף הכשר בעלמא
 להתירה לשוק ונהי שאם אינו מכוין
 לשם מצוה הרי קפח שכרו מ"מ
 ההכשר נעשה ממילא. עכ"ד הק' ולפי
 זה נמצא דגם לרב נוכל למימר דמצוה
 צריכות כוונה וא"כ לא קשה מידי
 וק"ל.

יוסף א"כ לא קשה מידי דלרבי יהושע
 בן לוי נוכל לומר דמצוה צריכות כוונה.
 וממילא לגירסא דהוי ריב"ל הוא
 מטעם מצוה צריכת כוונה ומשו"ה לא
 יכא כשי' הרמ"א אצל לשי' רב לשי'
 הגאונים מטעם משום מצוה צריכות
 כוונה א"כ צודאי יכא.

ב"ח) ואפי' אי נימא כגירסת הש"ס
 דינן מצינו נכון ליישב עפ"י
 דברי החתם סופר בשו"ת ח"ד (אה"ע
 ב) סימן ז' וז"ל והנראה לע"ד בזה
 דהפוסקים מצוה צריכות כוונה ע"כ
 צריכי' לתרץ ק' האור זרוע הביאו
 הג"א פ' ראוהו ב"ד מהא דקיי"ל
 כרב נדה שנאנסה וטבילה טהורה
 לבימה וע"כ היינו טעמא משום דהוא

הרב אברהם מאיר לאבעל שליט"א
מנהל רוחני ור"מ דישיבתנו

בענין מצות עשה של בתיבת ס"ת

אינו יולא יד"ח המנוה. ועי' בס' מלחמות צמס' סוכה שכתב קן להדיא דמנוה זו מוכח מתיבת כתבו, ולכס היינו לחובתכס. וכ"ה לשון הרמב"ם מנוה עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב לו ספר תורה אעפ"י וכו' ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו וכו', וכן נפסק בשו"ע יו"ד סי' ע"ר. אמנם בט"ז שם מצאנו דשי' רש"י היא דיוצאין בקנה ס"ת, וכן פסק הרמ"א ומחלק בין ירושה לקנין, וכן נקט הגר"א דדברי רש"י עיקר, עיי"ש.

בגמ' סנהדרין דף כ"א ע"ב אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מנוה לכתוב משלו שנאמר (דברים ל"א) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. איתביה אביי וכתב לו ספר תורה לשמו שלא יתנאה בשל אחרים מלך אין הדיוט לא, לא נריכא לשתי תורות וכדתינא (שם י"ז) וכתב לו את משנה התורה וגו' כותב לשמו שתי תורות אחת שהיא יולאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בצית גמזיו וכו' ע"כ.

ועי' בספר המנוות לרס"ג (עשה ט"ז) דלא מנה הגאון ז"ל שתי עשין הללו בזמני המנוות לא מנוה כתיבת ס"ת לכל איש מישראל וגם לא המנוה דמלך כותב לו ס"ת, וגם הבה"ג לא מנאס. ופירש דאפשר לומר עפ"י מש"כ הרא"ש בהלכות ס"ת דעיקר מנוה זו אינה אלא משום מנוה תלמוד תורה כדכתיב ולמדה את בני ישראל שימה צפיהם, וכ"כ רבינו ירוחם (נתיב שני ח"ב) בשם הגאונים, וכ"כ הש"ך ציו"ד (סי' ע"ר) ס"ק

עי' בזמנחת חינוך (מנוה תרי"ג) דהילפותא מפסוק ועתה כתבו לכם אינו מתיבת לכס דהא צירושא הוי נמי לכס וכמו באחרוג והרצה דברים דזעינן לכס ויולאין צירושא, אלא ההוכחה היא ממנה דכתיב ועתה כתבו לכם דהמנוה הוא הכתיבה א"כ על כל איש מישראל מנוה 'לכתוב' ספר תורה, וההוכחה הוא מתיבת 'כתבו', ועל קן לא קיים המנוה צירשה. וא"כ ה"ה בקנה ס"ת דאינו יולא דמה לי ירשה מה לי קנאה כיון שלא כתבה

בגמ' הנ"ל משמע להדיא דאפילו הניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו מדכתיב ועמה כתבו לכם, וא"כ ע"כ מוכרח מזה שעיקר מצוה כתיבת ס"ת אינו משום לימוד התורה. ועי' בצ"י שהקשה כן על דברי הרא"ש והטור, וסבירא ליה דבאמת לא רצה הרא"ש לפטור ממצוה כתיבת ס"ת אלא שחידש שגם בכתיבת שאר ספרים הוא מצוה, אבל מ"מ מצוה כתיבת ס"ת במקומה עומדת.

ולבאוריה נראה להציג ראיה מגמרא ערוכה כפשטן של הרא"ש והטור דעיקר המצוה היא הלימוד בס"ת. דאמרין בעירוזין (דף י"ג.) תניא רבי יהודה אומר ר"מ היה אומר לכל מטיילין קנקנתום לתוך הדיו חוץ מפרשת סוטה, ורבי יעקב אומר משמו חוץ מפרשת סוטה שצמקדש, מאי בינייהו אמר רבי ירמיה למחוק לה מן התורה וכו', וצאוגיא שם מסיק אבל גבי תורה דלהתלמד כתיבה הכי נמי דלא מחקינן, עיי"ש. הרי להדיא דכתיבת ס"ת אינה אלא להתלמד בה וכמ"ש הרא"ש והטור שם. אבל אפשר דלא איירי הגמ' מס"ת שכתבה לעצמו כדי לקיים בה המצוה, דאם זה המצוה א"כ אם נמחקה לא קיים המצוה, וגם

ה', אבל בזמנינו אלה שנעשה לנו היתר לכתוב ספרים דפין דפין כל אחד בפני עצמו א"כ למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת בחנם ללמוד מתוכו שלא לצורך, נמצא דצדורות הללו שאין לומדין מתוכה ליכא בהן מצוה עשה, ע"כ. וכן נראה עיקר כהרא"ש ודלא כהצ"י וצ"ח שכתבו שדעת הרא"ש דודאי איכא מצוה עשה בכתיבת ס"ת אפי' בזה"ז אלא שיש ג"כ מצוה לכתוב חומשי התורה וכו' עכ"ל הש"ך. וזה מובן שי' הרס"ג וכן ביאר הרמב"ם ז"ל בשרשיו שאין ראוי למנות ההקדמות שהם לתכלית אחד מן התכלית, וזו דרכו של הרס"ג.

אבל עדיין לא נתיישב מפני מה לא מנה מצוה המלך והיא פסוק מפורשת בתורה וכתב לו את משנה התורה, ומצוה זו אין לכוללה עם עשה דת"ת שהרי כבר יצא צס"ת של כל ישראל. ועי' בספר המצוות שבי' לתרץ דכיון דעיקר המצוה שהמלך קורא צס"ת בהקהל ועל כן מצוה שיהא לו ס"ת בפני"ע ולא משום מצוה ס"ת רק עיקר המצוה שיקרא מתוכה לעם, לכן כתבה גבי מצוה הקהל שזה העיקר שיקרא לעם ציום הקהל.

אבן צפרשה ס' לספר המצוות כתב דמירוח זה אינו מספיק, דהא

ואפשר להציא רא"י לדבריו של הספר המנוות ללא הוי רק מנוה מדרבנן, דפריך שם אביי וכתב לו ס"ת לשמו שלא יתנאה בשל אחרים מלך אין הדיוט לא, ומשני לא צריכה לשתי תורות. ואם רבא מנוות עשה דאורייתא קאמר אם כן הו"ל אביי לפרוך מקרא גופא וכתב לו משנה התורה מלך אין הדיוט לא כמו שדייק ממתני', אלא ודאי דרבא דקאמר מנוה לאו מדאורייתא קאמר רק מנוה דרבנן, וע"ז פריך דממתני' משמע דאפי' מדרבנן ליכא מנוה על כל יחיד ויחיד וקרא אסמכתא אצל מן התורה בס"ת אחת לכל שבט סגי, וכן נראה אללי בזה בשי' הגאונים, עכ"ל.

דלגבי סוטה איכא דוקא דין דלשמה וא"כ האיך כתב ס"ת כדי לפוסלה אח"כ.

ועב"פ מתבאר דאפי' לדעת הרא"ש והטור איכא מנוה בפני"ע לכתוב חוץ מללמוד בה ג"כ, וא"כ לא מיתרלא דעת הרס"ג והצה"ג שלא מנו מנוות כתיבת ס"ת. ואמנם בעיקר הדבר לא מנינו מקור מבואר בשום מקום דאיכא מנוות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב לעצמו ס"ת, ומדברי הרמב"ם נראה שכל המקור היא מממרא דרבא, אבל באמת אין שם הכרח דהוי מנוות עשה דאורייתא שכבר מנינו בכמה דוכתי לשון מנוה אע"פ שאינה אלא מדרבנן בעלמא.

הרב אהרן אליעזר ליפא הלוי זילבערמאנן שליט"א
ראש הכולל בית שערים

הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה

לכתוב משלו. ואם כתבו צידו הרי הוא כאלו קיבלה מהר סיני. ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו. וכל המגיה ס"ת ואפילו אות אחת הרי הוא כאלו כתבו כולו עכ"ל. והך שהניחו לו אבותיו כו' היא מגמרא סנהדרין דף כ"א ע"ב אמר רבה או רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מנזה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה וכ"כ הכס"מ ומגדול עוז. וכ"כ החינוך וז"ל שנצטוו להיות לכל איש אחד מישראל ס"ת. אם כתבו צידו הרי זה משובח ונאהב מאוד וכו' ומי שאי אפשר לו לכתוב צידו ישכור מי שיכתבו לו וע"ז נאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו עכ"ל. ודייק מזה המנ"ח מדלא כתבו הר"מ והרהמ"ח דאם אינו יודע לכתוב יקנה נראה דהמנזה הוא הכתיבה והא"נ בלוקח ס"ת מן השוק לא ינא כלל, וזה מקורו טהור של הרמ"א ציו"ד סימן ע"ר שכתב אצל לקחו כך ולא הגיה בו דבר הו' כחוטף

במסכת מנחות דף ל' ע"א וא"ר יהושע בר אבא אמר רב גידל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מנזה מן השוק, כתבו מעלה עליו הכתוב כאלו קיבלו מהר סיני אמר רב שמת אם הגיה אפילו אות אחת מעלה עליו כאלו כתבו ופירש"י כחוטף מנזה. ומנזה עזר אצל אי כתב הוה מנזה יתירה טפי עכ"ל.

א) ובמנחת חינוך בריש מנזה תרי"ג כתב והנה הלשון כחוטף מנזה וכו' נראה דהמנזה מקיים אך אינו מן המוצח רק בכתבה ה"ל כאלו קבלה מהר סיני והו' מן המוצח וכן פרש"י להדיא [הג"ל] אצל דעת הרמב"ם שאינו ינא בזה כל עיקר מדכתב ברפ"ז מהלכות ס"ת מ"ע על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס"ת לעצמו שנאמר [דברים לא, יט] ועתה כתבו לכם את השירה כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות. ואע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מנזה

האדם לעשותם פ"א צימי חייו או פ"א בשנה יהיה כל אדם מחוייב לעשותם ביום שהגדיל כעין כתיבת ס"ת וזכירת מה עשה עמלק כו' עיי"ש, וזה כהלך הראשון צמנ"ח.

במצא שיש צמנ"ח זו צ' חלקים אחד ע"ס הכתיבה וצ' ההווייה, שיהיה לו הס"ת והנפק"מ הוא, אם הניחו לו אבותיו ס"ת אי צריך לכתוב משלו, דאי אמרינן דהכתיבה היא המצוה א"כ צריך לכתוב משלו אבל אי אמרינן דהמצוה היא ההווייה א"כ א"כ לכתוב עוד אחרת דהא הרי כבר יש לו.

והנה מגמרא סנהדרין הנ"ל דאם הניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה לכתוב משלו ש"מ דעיקר המצוה הוא הכתיבה וקרא מסייעא ליה לרבה דכתיב ועמה כתבו לכם וכמש"כ המנ"ח בריש המצוה, ולכן אינו יוצא המצוה בירושה. ועפ"ז כתב המנ"ח דא"כ פשוט כמו דבירושה אינו יוצא המצוה ה"ה בקנה נמי אינו יוצא דמה לי קנין או ירושה כיון דלא כתב, והמצוה הוא הכתיבה. ולכן תמה על רש"י שכתב דהלוקח ס"ת מן השוק מצוה עבד, הלא כיון דכתיב צמורה כתבו, א"כ המצוה בכתיבה ומה לי

מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה עכ"ל וכבר התעורר בזה הטו"ז שם בסוף סק"א דזה נגד דברי רש"י [הנ"ל] שכתב להדיא דמצוה קא עבד. אבל באמת הרמ"א פסק כהר"מ והרהמ"ח דאינו יוצא בזה וכן נראה מהסמ"ג דמצוה זו היא הכתיבה עכ"ל המנ"ח. ועיי"ש בציאור הגר"א סק"ג שכתב דדברי רש"י עיקר, וכן צפת"ש סק"ט כתב דהגר"א פסק כדעת רש"י דיוצא בזה.

והנה כדי להצין צמאי תליא פלוגתתם. י"ל דהנה המנ"ח בעצמו בסוף המצוה כתב וז"ל והנה אם נאמר דהמצוה הוא הכתיבה לחוד א"כ פ"א כל ימי חייו מצוה עליו לכתוב וריזים מקדימים ואם מת ולא קיים מצוה זו ביטל מ"ע אך אם היה בסוף אונס אפשר אין עליו עונש כמ"ש כ"פ בענין המצות בח"ז [עיין במצוה ב]. אך אם נאמר שהמצוה שיהיה לו א"כ בכל רגע שאין לו מצטל מ"ע ואינו מועיל א"כ מה שמקיים להבא על העבר כי בכל רגע מחוייב א"כ תיכף בהגיע לכלל מצות מחוייב צמורה ולא ראינו נוהרים בזה עכ"ל המנ"ח. ובשו"ת אבני"ז חיו"ד סי' שצ"ה אות ו' וז"ל ומדע שא"כ מצות המוטל על

המנ"ח עוד הפעם דברי המנ"ח הנזכר וכחצ דראיתו ממלך יש לדחות ויש חילוק בין הנושאים ומשם בארה. וכן ס"ל להחדרי דעה דצנאצדה הס"ת אודא לה המנוה אולם בצאר ינחק ציו"ד סימן י"ט ס"ל דצנאצדה הס"ת או מכרה קיים המנוה, ועל כרחק דס"ל דאין ראיה ממלך וכמ"ש המנ"ח.

ובערתה במסלה נעלה דבזה תליא פלוגתת רש"י והר"מ והרהמ"ח, דרש"י ס"ל דעיקר המנוה היא ההווייה, וא"כ אף הלוקח ס"ת מן השוק מנוה עביד משא"כ הר"מ ועמו הרהמ"ח [שדרכו ע"פ רוב לפסוק כהר"מ] ס"ל דעיקר המנוה היא הכתיבה, וכמו שכתב הר"מ מ"ע על כל איש ואיש מיישראל לכתוב ס"ת לעצמו, וא"כ שפיר בלוקח ס"ת מן השוק לא עביד שום מנוה ובהא תליא פלוגתתם וז"פ.

(ב) אך כדי לבאר באר היטב שיטת רש"י דהלל קשה עליו תמיהת המנ"ח דמהסוגיא דסנהדרין מצואר להדיא דצירושה אינו יוצא, א"כ מה לי ירושה ומה לי קנין. י"ל בתרי אנפין. או דיש פלוגתא בין סוגית הש"ס דסנהדרין לסוגית הש"ס

ירושה דלא יוצא ומה לי קנין כיון דגזוה"כ הוא דבעינן כתיבה וכן ס"ל הר"מ והרהמ"ח כנ"ל.

ועוד נפק"מ יש כשכתב לו ס"ת, ואח"כ נאצדה ממנו אי יצא יד"ח בזה או דנריך לכתוב לו עוד אחרת. דאי אמרינן דעיקר המנוה הוא הכתיבה, א"כ הלל כבר קיים המנוה אבל אי אמרינן דהמנוה הוא ההווייה, א"כ לעת עתה אין לו ס"ת לכן נריך לכתוב לו עוד אחרת.

ולדינא נעתיק מש"כ המנ"ח בזה וז"ל והנה לשון הר"מ מ"ע לכתוב ס"ת לעצמו וכו', א"כ אפשר דכתב קיים המנוה אף שמכרו אח"כ או נאצד, דהמנוה הוא רק פ"א לכתוב והא כתבו. אך בספר תורת חיים כתב כאן דאי מקדישה או נאצדה נתבטל המנוה ונריך לכתוב לו אחרת ומציא שכן מצואר בר"מ בהלכות מלכים. ובאמת כן מצואר בר"מ פ"ג מהלכות מלכים [ה"א] דצנאצד נריך אחרת עיי"ש, א"כ ה"ה מכר או הקדיש א"כ המנוה שיהיה לו ס"ת ע"י שיכתוב ויהיה לו, א"כ הוא מנוה תמידית. וכ"ג מלשון הרהמ"ח שכתב שנצטוינו להיות לכל איש מיישראל ס"ת וכו' ועיין בסוף מנוה זו שהציא

הלכה כר"י) עכ"ל המעדני יו"ט. והנה
 בסנהדרין הצעל מיימרא הוא רבה או רבא
 (וכנ"ל בריש דברינו שהיו אמוראים לכ"ע,
 ואי אמרינן דריב"ל תנא הוי והיה קדים
 עוד מרב, א"כ האיך חולק רבא עליו,
 ובע"כ ז"ל דליכא מחלוקת ביניהו וכ"ז
 אי גרסינן ריב"ל אבל אי לא גרסינן ריב"ל
 או דאמרינן דריב"ל היה אמורא וכמו
 שס"ל להרי"ף בפ"ב דפסחים וכ"כ רש"י
 בבב"ק דף פ"ב רע"א ד"ה ריב"ל ובגדה
 דף י"ח ריש ע"ב ד"ה שמעתתא, אזי י"ל
 דיש מחלוקת בין הסוגיות ולק"מ דשפיר
 יכול רבא לחלוק על ריב"ל או ר"י בן
 אבא או רב גידל אמר רב שהיו אמוראים
 וק"ל, רק דיש ב' חלקים בהמנחה, יש
 ע"ס המנחה ויש מנחה מן המוצחר,
 ואף שלא קיים מנחה מן המוצחר מ"מ
 קיים המנחה, והיינו דלכתוב ס"ת הוא
 מנחה מן המוצחר, אך אם יש לו ס"ת
 אף שלא כתבו רק לוקחו מן השוק הוי
 ג"כ מנחה אף שאינה מן המוצחר,
 ונמצא לפ"ז דליכא סתירה בין
 הסוגיות. ואולי יש להעמיס כן בכוונת
 הגמרא דסנהדרין דאע"פ שהניחו לו
 אבותיו לאדם ס"ת מנחה לכתוב משלו
 היינו דזה היא מנחה מן המוצחר
 לכתוב משלו אף שיש לו אבל אם לא
 כתב לא אמרינן שלא קיים המנחה כלל
 רק שקיים המנחה ואינה מן המוצחר.

דמנחות, דהסוגיא בסנהדרין ס"ל
 דהמנחה היא הכתיבה ולכן צהניחו לו
 אבותיו לאדם ס"ת מנחה לכתוב משלו
 משא"כ הסוגיא במנחות ס"ל דהמנחה
 היא ההווייה ולא דוקא ככתיבה תליא
 אלא כל שיש לו ינא יד"ח ולכן אף
 בקנה ינא יד"ח, ולכן אמרו שם כחוטף
 מנחה דמשמע דהמנחה קיים וכמו
 שדייק לה המנ"ח וכנ"ל בפתח דברינו,
 ולכן שפיר פירש רש"י דמנחה עביד
 דזה אזיל ע"פ סוגית הש"ס כאן. או
 די"ל דליכא מחלוקת בין הסוגיות
 דלאפשי מחלוקת לא מפשינן נ"י"ל
 דצוה תליא הגירסאות, דבהלכות קטנות
 של הרא"ש בריש הלכות ס"ת הגירסא
 א"ר יהושע בן יוסי אמר רב גידל אמר
 רב הלוקח ס"ת כו' ובמעדני יו"ט אות
 א' ח"ל א"ר יהושע בן אבא גרס בגמרא
 והוא בפרק הקומץ דף ל' ע"א וכ"ה
 ברי"ף אבל בטור רס"י ע"ר כתוב ר'
 יהושע בן לוי ומו לא ונראה דלא גרסינן
 אמר רב גידל אמר רב, דהא ריב"ל קדים
 טובא. ובסוף עוקצים תנינא ליה במשנה
 וכן מנאו הרמב"ם בפ"ב מעשרה פרקיו
 שבתחילת פירוש המשניות אשר לו. אע"פ
 שאני כתבתי שם בעוקצים דפ"ב דנדה
 דף י"ב נחשב לאמורא מ"מ מנאנו לרבינו
 בר"פ לולב וערבה דפסק כמותו כנגד ר'
 יוחנן וכל דוכתא אמרינן רב ורבי יוחנן

מנזות כתיבת ס"ת, ושפיר אמר הכתוב כתבו לכם והיינו דכלל דור ודור צריכים אתם לכתוב לכם את השירה הזאת אבל אה"נ בקנה קיים המנזרה, ועכ"ז כשכותב קיים מנזרה מן המנזרח שאז קיים כיווי הכתוב במלוא מוזן המלא וכפשוטו, ואעפ"כ בקנה קיים ג"כ המנזרה דהא השתדל במנזרה זו והגע ענמך דאף בשוכר לו סופר לכתוב לו דאף לשיטת הר"מ יאל וכמש"כ להדיא [הו"ד לעיל] וכמו כן מדברי החינוך הנ"ל, והלא לא עשה כלום ולמה יאל וז"ל דעשה ההשתדלות וא"כ למה יגרע קנה, ואף שלא הי"ל טירחא הכי רבה, דקנה אותה צפעס אחת משא"כ בשוכר סופר לכתוב לו המתין ע"ז זמן רב מ"מ גם זה מנזרה נחשב, דכי יש צה שיעור כמה השתדלות צריך לעשות ומנינו בגמרא ערכין דף ט"ז סע"ב עד היכן תכלית יסורין עד לבסוף אפילו הושיט ידו לכיס ליעול שלש ועלו צידו שמים, וממנו ניקח לעבוד את השם דמרוצה מדה טובה דקנה ס"ת שהוציא סך רב עבור הס"ת, וכי נאמר שאין זה כלום בתמי' משא"כ בהניחו לו אבותיו ס"ת שלא עשה שום פעולה לזה רק הוי כמניל מזוטו של ים ומשלוליתו של נהר אה"נ צזה לא יאל דאין כאן שום

אך י"ל ג"כ דצבגון דא דהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת לא קיים המנזרה והא דבלוקחו קא עביד מנזרה וכמו שהקשה המנ"ח ע"ז דמה לי קנין ומה לי ירושה. י"ל דבאמת הלשון כתבו לכם הוא לאו דוקא דבעי כתיבה ממש, דלעולם גם בקנה מן השוק מנזרה עביד, והא דכתיב כתבו [שמזיה דייק המנ"ח דבעי כתיבה ממש ואינו יואל בקנה] י"ל בשנדייק בלשון הכתוב ועמה כתבו לכם גו' דתיבת ועמה מיותר היא לכאורה, וכבר עמד צזה באוהחה"ק ועוד. אבל להנ"ל י"ל דקודם היו צריכים לכתוב כה"ת ולכן משה שפיר קאמר ועמה כתבו לכם גו' אבל אחר כשתכתבו אם אחד יקנה הס"ת מחצירו [באופן שרשאי למוכרו כגון לישא אשה או ללמוד תורה כמבואר במגילה כ"ז ע"א ושו"ע סי' ע"ר ס"א ואה"ע סי' א' ס"ב] ג"כ קיים המנזרה, אבל בתחילה היו צריכים לכתוב. וגם אף לאחר זה צריכים לכתוב עוד ספרי תורות, דאף שהאב מוריש הס"ת לבנו מ"מ צדרך כלל הלא יש לו כמה יורשים ועיין צ"ח רס"י ע"ר, א"כ היורשים שלא זכו בהס"ת צריכים לכתוב להם ספרי תורות אחרים, ולא זו אף זו אלא דאף צחיו של האב צריכים הצנים לקיים

דבקה שזה יותר טירחא ולער. ודמייס
 תרתי משמע, מהגיה צה אות אחת
 מנזה עביד עכ"פ אבל מ"מ אין לו
 שבר גדול כ"כ כמי שטרח בכתיבתו
 שיש למדת הדין לחלוק ולומר אלמלא
 שצא עליו בלא טורח לא היה עושה,
 א"כ בהניחו לו אבותיו שלא עשה שום
 השתדלות ולא הטריח זה כלל בודאי
 יש למדת הדין לחלוק על זה ולכן צזה
 י"ל דלא יצא, ועכ"פ חילוק גדול יש
 בין הנושאים לקנה ס"ת להניחו לו
 אבותיו כנלענ"ד לתרץ שיטת רש"י
 מתמיהת המנ"ח עליו וק"ל.

ג) ומדברי הנמק"י שהבאנו לעיל
 מפורש יוצא כשיטת רש"י דבקה
 ס"ת יצא וכן בשו"ת בית יהודה סימן
 כ"ג הביא דברי הנמק"י דמשמע מזה
 דבקייה נתקיימה המנזה [ופלא שלא
 הביא משיטת רש"י] וכ"כ בשפ"א
 בסוגיין בחלאי מוסגר ח"פ:

השתדלות רק שממילא צא לידו משא"כ
 בקנה שהוציא מעות מכיסו וקנה ס"ת
 ודו"ק.

ודבר זה יש ללמוד ממה שפירש
 הנמק"י והוצא דבריו ציתה
 יוסף סימן ע"ר ובטו"ז סק"א ח"ל
 כחוטף מנזה. שאין לו שבר גדול כ"כ
 כמי שטרח בכתיבתו ויש מקום למדת
 הדין לחלוק ולומר אלמלא שצא עליו
 בלא טורח לא היה עושה אותה. כתבו
 הוא בעצמו או שבר סופר לכתבו
 וטורח צתיקון הקלפיים ולסבול עול
 הסופר עד שנכתב: כאילו קבלה. יש
 למדת רחמים לומר כמו שטרח טורח
 זה כן היה טורח ללכת צמדבר כדי
 לקבל תורה מהר סיני: הגיה אפילו
 אות אחת. שהיה טעות צו ותקנו:
 כאילו כתבו. שיש למדת רחמים לומר
 כמו שתיקן זה כך אם היה מוצא טעות
 רבות היה מתקן אותם עכ"ל. ונמצא

הרב שמואל קליון שליט"א

ברין ס"ת תפילין מזוזה ומגילה לתפרן בגידין

לתפילין לכל מיני מ"מ כשר לתופרה
 בפשתן הא תפילין נמי נתפרין בפשתן,
 וכיון דס"ת נתפרת בפשתן האיך אמר
 רב גופי' הכא דמגילה נקראת ספר
 שאס תפרה בחוטי פשתן פסולה,
 ושמה הא דמסיק התם דתרי מילתא
 דרב ולית הילכתא כוותי' לאו סתמא
 דגמרא מסיק לה אלא מסיוס דברי רב
 עגמו הוא, עכ"ל הטורי אבן. וע"ע
 בראצ"ה (מגילה סי' תקס"ח) שהוכיח
 ג"כ מכח קושיא זו שהוא סיוס דברי
 רב.

והנה מלשונו של הטורי אבן שכי'
 ושמה הא דמסיק וכו' משמע
 שמירץ כן בדרך אפשר, ומשום דוחק
 הסתירה דרב אדרב, ומשמע דיותר
 הי' נראה לו לומר דרב לא פליג ארי'
 חייא והא דמסיק ולית הילכתא כוותי'
 סתמא דגמי' מסיק לה ולא מדברי רב
 הוא.

אשר על כן נלענ"ד לתרץ הסתירה
 באופן אחר אשר לפי דרכנו
 שפיר יתיישב שיטת רב כר' חייא
 שמפר תפיליו בכיתנא ואפ"ה לא יקשה

מגילה י"ט ע"א, וא"ר חלבו אמר
 רב חמא בר גוריא אמר רב
 מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת
 נקראת ספר שאס תפרה בחוטי פשתן
 פסולה ונקראת אגרת שאס הטיל בה
 שלשה חוטי גידין כשרה, ועי' רש"י
 ד"ה שאס תפרה בחוטי פשתן פסולה,
 דאיכא למאן דאמר דמסכת מכות (דף
 י"א ע"א) ספר תורה שתפרו בפשתן
 פסולה עכ"ל.

ובטורי אבן הקשה וז"ל, ק"ל הא
 אמרינן בפ"צ דמכות ספר
 שתפרה בפשתן פליגי בה ר' יהודה
 ור' מאיר חד אומר כשר וחד אומר
 פסול מ"ד פסול דכתיב למען תהי'
 תורת ה' צפיק איתקש כל התורה כולה
 לתפילין מה תפילין הלכה למשה מסיני
 לתפרן בגידין אף כל התורה כולה
 לתפרה בגידין ואידך כי איתקש למותר
 צפיק להלכותיהן לא איתקש, ואמרי'
 אמר רב חזינא לתפילה דבי חביבי
 דתפירה בכיתנא, וכיון דרב לא פליג
 משמע דהכי ס"ל, וכיון דאפי' תפילין
 לרב כשר לתופרן בחוטי פשתן כ"ש
 ס"ת, דאפי' את"ל דמקשינן ס"ת

יחלוק על הלל"מ שאין מי שחולק עליה
(עיי"ש).

אמנם כדי ליישב גירסתנו ע"י צ"כ
צפנת פענח עמ"ס מכות
שהק' ג"כ כעין קושית הריטב"א ותי'
באופן אחר וז"ל, מה דאמר רב דחזא
בתפילין של ר' חייא דהוה תפור
בכיתנא ע"ש ברש"י והוא תמוה דאיך
יפלוג ר' חייא על הלכה בכ"מ צ"ש
שתפילין נחפרין דוקא בגידין, אך ר"ל
זה דודאי תפירתן הנכרך לדין לא
מחמת סיבה זה רק בגידין הל"מ, אבל
אם נעשה איזה סיבה בהתפילין או
בהפרשיות שצריך לתופרם בזה ס"ל
לר"ח דא"ל גידין, וגם בזה לית הלכתא
כותיה, וע"י במגילה דף ח' ע"ב הא
לתופרן בגידין ע"ש ברש"י שכתב
מזוה ושם ע"כ ע"י סיבה, עכ"ל.
וכע"ז כ' גם בצפרו ז"פ על הרמב"ם
הל' ס"ת (פ"ט הט"ו) דהא דהעיד
רב אתפילין דר' חייא תפירי בכיתנא
מיירי דוקא בתפירה שאינה מחוייבת
מעיקר דין תפילין וכגון שנקרעו
התפילין הי' מתקנס בחוטי פשתן, אבל
עיקר עשיית התפילין היו נחפרין
בגידין.

עב"פ לפ"ד הנפנת פענח אחי שפיר
גירסתנו חזינא להו לתפילין

מדברי רב גבי מגילה דס"ל שאם
תפרה בחוטי פשתן פסולה. ונקדים
בזה מה שז"ע היאך התיר ר' חייא
לעצמו לתפור תפיליו בכיתנא, הא גבי
תפילין כו"ע מודו דהלכה למשה מסיני
לתופרן בגידין, ורק צ"מ הוא דפליגי
ר"י ור"מ אי ילפינן מתפילין. וצפרט
יש להקשות עפמ"כ הרמב"ם
בהקדמתו לפירוש המשניות שהדינים
שנאמר בהם הלכה למשה מסיני אין
חולק עליו (וכן משמע גם דעת התוס'
יבמות ע"ז ע"ב ד"ה הלכה עיי"ש),
ועיי"ש דקחשיב ואזיל הדינים שנאמר
בהם הלל"מ וכלל גם הא בתפילין
נכרכות בשערן ונתפרות בגידין
הלל"מ, וא"כ איך יחלוק ר' חייא על
הלל"מ בתפילין לתופרן בגידין.

וע"י ח"י הריטב"א שם במכות שכ'
וז"ל, איכא דגרסי חזינא להו
לתפילי דבי רב תפירי בכיתנא
וטעותא הוא דהא בתפילין כו"ע לא
פליגי וצ"מ הוא דנחלקו כדאיתא
לעיל, וה"ג חזינא להו לספרי דבי רב
תפירי בכיתנא דסבר כמ"ד כשר ולית
הלכתא כותיה עכ"ל. (וע"ע כעין
גירסת הריטב"א בצפר האשכול הל'
ס"ת סי' י"ב, ובנחל אשכול שם ביאר
ג"כ מטעם שאי אפשר שר' חייא

עשוין בגליון והלכה למשה מסיני הוא
בתפילין ומזוזות שיהו תפורין בגידין
וצספר תורה נחלקו במסכת מכות (דף
י"א) צספר תורה שחפרה בפשתן
השחא אשמעינן מתניתין כמאן דפסל
עכ"ל.

ובשו"ת חות יאיר סי' קצ"ב אות י"ג
(כמאן בגליון הש"ס שם)
הקשה על דברי רש"י עיי"ש שהעתיק
מדברי הרמב"ם הג"ל בהקדמה
לפיה"מ הדינים שהם הלל"מ ושם
באות י"ג הביא הא דנכרכות בשערן
ונתפרות בגידין וכתב ח"ל, ולא שייך
במזוזה נתפרין ולשון רש"י מגילה ד"ח
ע"ב ע"כ עכ"ל. וכן בראש יוסף שם
במגילה הקשה כן ח"ל, ופירש"י
תפילין ומזוזות תפורין בגידין לא
הצינותי זה דתפירה במזוזה איך
משכחת לה כלל ואפי' את"ל כתבה צב'
עורות ותפרה כשר כו' מ"מ גידין אין
הלל"מ וכו' עיי"ש.

אמנם צריטב"א שם דף ח' ע"ב כ'
ח"ל, הא לענין לטמא את
הידים ולתופרין בגידין זה וזה שוים,
ולמה דכתובנא לעיל (דף ז' ע"ב ד"ה
אין צין) דלא איירי מתניתין אלא
בדברים שמזוזות ותפילין שוין כי קטני
הכא לתופרין בגידין זה וזה שוין שפיר

כו', דר' חייא לא פליג אהלכה למשה
מסיני בתפילין לתופרין בגידין, אלא
דהיינו דוקא בעיקר עשיית התפילין,
משא"כ אם נקרעו יכול לתפור הקרע
אפילו בחוטי פשתן.

ומב"א יתיישב גם הסמירה הג"ל,
דהא דקאמר רב במגילה
שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה מיירי
בעיקר עשיית המגילה דהיינו חיבור
היריעות, דצוה ילפינן מס"ת וס"ת
מתפילין לתופרין בגידין, ואין צריך
לדחוק ולומר דרב לא ס"ל כר' חייא,
דהא גם ר' חייא לא פליג בעיקר
עשיית התפילין דהלל"מ לתופרין
בגידין, והא דתפר בכיתנא היינו דוקא
בתפירה שאינה מעיקר עשיית
התפילין.

אלא דלפ"ז פש לן לבאר מה הכריחו
להריטב"א לשנות הגירסא מכה
קושיא הג"ל, ולמה לא תירץ כדרכנו
לחלק צין תפירה דחיוצא ותפירה
שאינה מעיקר עשיית התפילין.

והנה לכאורה י"ל דהריטב"א לשיטתי'
אזיל, דעי' מגילה ח' ע"ב
במתני' אין צין ספרים לתפילין ומזוזות
כו', ובגמ' שם הא לתופרין בגידין כו'
זה וזה שוין, פירש"י כל ספריהן

שנקרע ג"כ צריך לתופרו בגידין (עי' לעיל העתקתי לשונו), אלא דס"ל דזהו לפי מסקנת הגמ' דמסיק דלית הלכתא כר' חייא, אבל בדעת ר' חייא שפיר יש לומר דס"ל לחלק בין תפירה שהיא מעיקר העשיה לצריך גידין משא"כ ע"י סיבה כגון שנקרע א"צ גידין וצכה"ג מיירי הא דתפירי צכיתנא, וא"כ הדרא קושיא לדוכתה מה הכריחו להריטצ"א לשנות הגירסא ולא חילק אליבא דר' חייא בין עיקר עשיית התפילין ובין תפירה לתקן הקרע.

והגמ' ע"ד ליישז דברי הריטצ"א על נכון צשנקדים עוד קצת מדבריו שם צמס' מגילה דף ז' ע"צ וז"ל, מתניתין אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בצבד כו', ומיהו ק"ל צהא דקתני אין בין ספרים לתפילין ומזוזות וכו', דהא איכא דספרים צריכים שרטוט ולא תפילין כו', וי"ל דלא קתני אלא דברים ששויס תפילין ומזוזות ומפורשים מספרים כדמוכח ליטנא צהדיא וכו', והא דלא קתני צכולי ספרים שתולין צהן בין שיטה לשיטה משא"כ בתפילין ומזוזות, משום דלא מיירי אלא צעיקר עשייתן ולא צתיקון שלהן וזה מצואר וכו' עכ"ל הנוגע לעניינינו.

איתא לפרושי אפי' אמזוחה וכגון שנקרעה א"נ שכתצה צצ' עורות ותפרן עכ"ל. הרי לנו מפורש דעת הריטצ"א דהא דאמרינן לתופרן בגידין זה וזה שוין היינו אפילו היכא שאין התפירה מעיקר העשיה וכגון שנקרעה אפי' צריך לתופרן בגידין, ולכאורה ה"ה צתפילין ס"ל הכי וק"ו היא, דהא עיקר הלל"מ לתופרן בגידין צתפילין נאמרה, וא"כ לא ס"ל להריטצ"א סצרת הצפנת פענח שחילק בין עיקר עשיית התפילין ובין תפירה שאינה מחויבת מעיקר דין תפילין.

ובמילא אמי שפיר מה שהריטצ"א לא רצה להעמיד גירסתנו חזינא להו לתפילין דצי חציצי דתפירי צכיתנא, ולתרץ דמיירי כשאין התפירה מעיקר העשיה אלא כגון שנקרעה, דהא הריטצ"א ס"ל דאפילו צכהאי גזונא נמי צריך לתופרה בגידין, ועל כן הוכרח לשנות הגירסא ולגרוס חזינא להו לספרי וכו', דצס"ת שפיר י"ל דס"ל לר' חייא כמ"ד ס"ת שתפירה צפשתן כשרה.

אלא דעדיין צריך ציאור דהא גם הצ"פ הוכיח כהריטצ"א מדברי רש"י גצי מזוחה דאפי' תפירה שאינה מעיקר העשיה אלא ע"י סיבה כגון

ולא בתיקון שלהם ושם צדף ח' כתב לתופרן בגידין זה וזה שוין קאי גם אמזוזה וכגון שנקרעה וכו', והא נקרעה לא הו עיקר עשייתן, אלא ע"כ ז"ל דס"ל להריטב"א דכל תפירה נחשבה כעיקר עשייתן ואפי' תיקון הקרע, וממילא א"א לו לתרץ דברי ר' חייא כחילוק הנ"פ ולחלק דר' חייא לא התיר אלא בתפירה שאינה מעיקר העשיה, דהא ס"ל דאפי' תיקון הקרע מקרי עיקר עשייתן ומודה ר' חייא דלריך לתופרה בגידין, וע"כ הוכרח לומר דגרסינן חזינא להו לספרי דבי רב דתפירי בכיתנא, דפליגי בה ר"מ ור"י וסבר כמ"ד כשר.

והנה כד נעיין שפיר בדברי הריטב"א הרי צע"כ לא ס"ל כלל כסדרת הנפנת פענח לחלק בין עיקר עשיית התפילין ובין תפירה לתקן הקרע, שהרי כתב כאן דלא מיירי מתניתין אלא דברים ששויס תפילין ומזוזות וגם כ' דלא מיירי אלא בעיקר עשייתן ולא בתיקון שלהן, ולקמן צדף ח' ע"ב (מוצא לעיל עיי"ש) כ' דלפי זה גם דברי הגמ' הא לתופרן בגידין זה וזה שוין קאי גם אמזוזה וכגון שנקרעה, ואי ס"ד דס"ל כסדרת הנ"פ א"כ הרי סותר את עצמו מיני' ובי' שהרי כתב כאן דמתניתין לא מיירי אלא בעיקר עשייתן

הרב אברהם ראפאפורט שליט"א

קביעת מקום לקריאת התורה

ומשני) וז"ל אלא על ידי שהכהן הגדול והסגן [בסוטה איכא] והמלך הן בני אדם גדולים וחשובים כבוד היא לתורה שצבא לידם וגם היא מכבדת אותם עכ"ל. ועוד פירש (שם ד"ה תמן) וז"ל גבי ריש גלותא הואיל והן מזרעו של דוד עושין להן כמנהג אבותיהן כמלכי בית דוד עכ"ל. וכן פירש בפני משה (שם ציומא ד"ה אלא) וז"ל חשיבות וכבוד הוא להתורה שהיא מתעלה ומתכבדת בהן שזה נותן לזה עכ"ל. ועוד פירש (שם בסוטה ד"ה תמן) וז"ל צביל מציאין התורה צבית ריש גלותא אף שלפעמים אין שם בני אדם גדולים וחשובים כל כך על ידי שזרעו של דוד משוקע שם שצאין מזרעו של דוד מתנהגין בחשיבות ועושין כמנהג אבותיהן עכ"ל.

ואיתא צוהר (בראשית פרשת ויחי רכ"ה.) ווי לדרי אי אינטריך ספר תורה לאגלאה ליה מאתר לאתר אפילו מצי כנישתא לצי כנישתא דהא לא אשתכח צינייהו על מה ישגחון עלייהו ודא לא ידעין כלהו בני נשא דהא שכינתא כד אמגלייא גלותא

שאלה: אדם חשוב ושכן טוב שאל אותי אם מותר להציא ספר תורה מבית הכנסת לבית האצל להיות מונחת שם לקרוא בתורה בשצעת ימי האצלות. והוא טוען שנראה מדברי הרמ"א (או"ח סימן קל"ז סעיף י"ד) שאם מבינים ספר התורה צבית האצל ומונחת שם יום או יומים נמי מותר להציאה שמה והצין מדבריו שמותר לעשות כן אף על פי שלא יקראו בה כי אם פעם או פעמיים בשצעת ימי האצלות.

תשובה: איתא בירושלמי (יומא פרק ז' הלכה א' ובסוטה פרק ז' הלכה ו') [ופריך] בכל אתר את אמר הולכין אתר התורה והכא את אמר מוליכין את התורה אלכן אלא על ידי שהן בני אדם גדולים התורה מתעלה בהן והא תמן מייבלין [מוצילין] אוריתא גבי ריש גלותא אמר רבי יוסה צי רצי צון תמן על ידי שזרעו של דוד משוקע שם אינון עבדין לו כמנהג אבהתהון ע"כ.

ובקרוב העדה כתב (שם ציומא וצשינוי לשון בסוטה ד"ה

החצוּסין צבית האסורין אין מציאין אללם ספר תורה אפילו זראש השנה ויום הכפורים עכ"ל. והוסיף הרמ"א על זה (שם) וז"ל והיינו דוקא בשעת הקריאה לצד אצל אם מכינים לו ספר תורה יום או יומים קודם מותר (אור זרוע הגהות אשר"י פרק ג' דברכות) ואם הוא אדם חשוב צכל ענין שרי עכ"ל. ונראה לי שהרמ"א לא כתב כלום על כמה פעמים צריכים לקרוא בספר התורה אלל האצל מוך שצעת ימי האצלות. ונראה לי כל זה תלוי צדין קציעות צבית האצל ורוב הפוסקים לא דנו בזה.

ובדרבי משה (שם אות י') הביא צסם הגהות האשר"י משם אור זרוע פרק קמא דברכות) וז"ל וחולי שיכול לכוין יצאו עשרה ויתפללו עמו ואם הוא אדם חשוב צעירו מציאים לו תורה צביתו ויקראו אותן י' שמתפללים עמו עכ"ל הג"ה ראיתי צפרק קמא דברכות וצאור זרוע עצמו ומשמע דלאדם חשוב אף על פי שאינו חולה וכן לחולה צלא אדם חשוב שרי גם צמרדכי משמע קצת דצאדם חשוב יש להחיר וכתב מהר"ם מפדווה צתשובה סימן פ"ה הא דאסור היינו להביאה בשעת הקריאה לצד אצל להכין

צתראה עד לא תסתלק לעילא מאי כתיב (ירמיה ט' א') מי יתנני צמדצר מלון אורחים לצתר זמנא דדחקה אשתכח טפי צעלמא תמן אשתכח וצגלותא דספר תורה תמן היא וכלא מתערין עליה עלאי ותתאי ע"כ. ועוד איתא צוהר (ויקרא פרשת אחרי עא:): אמר רצי אלעזר האי דאמרו צברייתא גלותא דספר תורה אפילו מצי כנישתא לצי כנישתא אחרא אסיר. וכל שכן לצי רחוב אמאי לצי רחוב אמר רצי יהודה כמה דאמרן צגין דיתערון עליה ויתצעון רחמי על עלמא. אמר רצי אצא שכינתא כד אצגלייא הכי נמי מאתר לאתר עד דאמרה (ירמיה ט') מי יתנני צמדצר מלון אורחים וגו'. אוף הכא צקדמייתא מצי כנישתא לצי כנישתא לצתר לצי רחוב לצתר צמדצר מלון אורחים. אמר רצי יהודה בני צצל מסתפו ולא קא עצדי אפילו מצי כנישתא לצי כנישתא כל שכן האי. חניא אמר להו רצי שמעון לחצרייא ציומאי לא יצטרכון בני עלמא להאי ע"כ. הרי אסר הזוהר לטלטל מצית כנסת לצית כנסת צאותו צנין כדאמר וכל שכן לצי רחוב דהיינו להביאה דרך רחוב העיר. והצחבר פסק (או"ח סימן קל"ה סעיף י"ד) וז"ל בני אדם

אמרו דזהו רק שמציאים התורה מצית הכנסת בשעת הקריאה ואחר כך מחזירין אותה לבית הכנסת אבל אם מציאים אותה מקודם ומניחין אותה בארון או בתיבה שיש לה מקום מיוחד על איזה זמן לית לן בה והמנהג לדקדק שיקראו בה ג' פעמים דזה מקרי כקביעות ואין ציון צמה שטלטלה מצית הכנסת אבל בפחות מג' פעמים טלטלה לנורח ארעי ויש ציון אף אם הביאה מקודם ומכל מה שנתבאר מצואר דלא יפה עושים רבים מהמון העם בראש השנה ויום הכפורים ושבת תשובה שקודם הקריאה נוטלין ספר תורה מהצית הכנסת לקרא במקום אחר ואחר הקריאה מחזירין אותה לבית הכנסת וכוונתם כדי לעלות לתורה צימים המקודשים האלה אבל יאל שחרם זהפסידם לעצור עצירה צימים המקודשים ולא לחוש לכבוד התורה ולכן ראוי למחות בהם ולגזור שלא יעשו כן והשומע תבא עליו ברכת הטוב עכ"ל. וזה הוא המקור היחיד בכל הפוסקים שצריכים לקרוא שלש פעמים במקום ההוא ואת היא קביעות מקום לקריאה בספר תורה.

אמנם בשערי אפרים פסק (שער ט' אות מ"ג) וז"ל אין לטלטל

לו יום או יומים ארון או תיבה צביתו שפיר דמי עכ"ל. מתוך דבריו יש לנו קולא להביא ספר תורה גם לבית אבל אם מכינים אותה יום או יומים בתיבה או בארון אמנם לא הזכיר ענין הקביעות דהיינו כמה פעמים צריכים לקרות צבית האבל.

והבגן אברהם (שם סעיף כ"ב) הביא בשם שו"ת מהר"מ פאדוואה וז"ל אם מכינים לו ארון או תבה על יום או יומים שרי (דרכי משה סימן קמ"ט) משמע דהעיקר תלוי באם שעושין שם מקום קבוע לספר תורה שרי עכ"ל. וקשה לי על מהר"ם פאדוואה שאין זה כוונת הרמ"א כי הרמ"א פסק רק על הכנות לספר תורה שמהיה יום או יומים לפני יום הקריאה אבל על הזמן שיהיה ספר תורה מונח שם במקום החדש לא הזכיר כלום. ולכן טען הערוך השלחן (עיין להלן) נתפשט המנהג שצריכים לקרות בתורה שלש פעמים בשבעת ימי האצלות שזה הוה דין בקביעות לגבי כבוד ספר התורה. אבל הכנת המקום לקריאת התורה די ציוס או יומים לרוב הפוסקים או באותו יום לפי מקצת הפוסקים.

ובערוך השלחן כתב (או"ח סימן קל"ה אות ל"ב) וז"ל ועוד

לצית האסורים ואולי בזמנו היה צית האסורים תוך העיר והיתה העיר מתוקנת בשיטופי מצואות.

ובחידושים באורים מהלכות אצילות (סימן ז') כתב מרן הרב ר' אפרים זלמן מרגולית ז"ל בכפר קטן שאירע אצל לאחד מהם ואין שם אלא מנין מצומצם אין האצל יכול לכופ השאר שילכו לציתו ואדרבא הם יכולים לכופו להשלים המנין אצל אם מתרצים לצבא לצית המת אף שיש להם מקום קביעות מיוחד לכל השנה מנוה עושים לגמול חסד עם המת ולעשות נחת רוח לנשמה וצימים שיש בהם קריאת התורה יוליו לשם ספר תורה מקודם ויכינו לה מקום כראוי על זמן שיתפללו שם עכ"ל. ובהגהות שם כתב ז"ל כן כתב בש"ך בשם שו"ת מכתם לדוד ושם כתב דהך דהזוהר לענין טלטול ספר תורה מיירי בעידן ריתחא וגם אין איסור כי אם להוציא בגלוי דוקא ע"ש ועיין מה שכתב בזה בספר שערי אפרים (שער ט' אות מ"ג) עכ"ל.

אמנם בספר שערי רחמים (שם אות כ"ב) כתב ז"ל עיין דעת קדושים סימן רפ"ב דסגי צמעת לעת. וכתב עוד שם דכשידע שהטלטול למקום פלוני הוא כדי שיסאר בקבע

ספר תורה מצית הכנסת למקום אחר ואפילו לצית הכנסת אחר אפילו על דרך לקרות זה שמה אפילו לזורך בני אדם החצושים בצית האסורים ורואים לשמוע קריאת התורה בראש השנה ויום הכפורים אסור ודוקא אם לוקחים אותה רק לקרות ואחר הקריאה יחזירה מיד אצל אם לוקחים אותה למקום אחר על דרך שלא להחזירה רק קובעים לה שם מקום הנחתה שמה שמניחין שם ארון או חציות המיוחד לה ותעמוד במקום ההוא איזה ימים אין בזה פגם לספר תורה מאחר שמיוחד שם מקום קביעות לנוח שם ולקראתה עכ"ל.

ונראה לי מה שכתב השערי אפרים ותעמוד במקום ההוא איזה ימים ולא פירש כמה ימים נראה לי שגם הוא הורה כן וכונתו שיקראו בספר התורה שלש פעמים תוך ימים אלו שמונחת ספר תורה במקום החדש כי זה נקרא קביעות במקום ההוא. אולם קשה לי מה שהתיר השערי אפרים להציא ספר תורה בראש השנה וציום הכפורים מצית הכנסת לצית האסורים ולהחזירה זו שהרי לדינא יש עירוב והולאה ציום הכפורים ואיך ימלט להציא ספר תורה ציום הכפורים

דין זה עיין לעיל בערוך השלחן (סימן קל"ה אות כ"ג) שיש לקרא בספר תורה שלש פעמים.

ובבן מנהג חדש צמדינתנו שמתאספים אנשים הרבה לכמה ימים צבית מלון לאספת עם שנושאים ונותנים שם בצרכי לצור וגם מומינים שם גדולי תורה לדרוש בעניני דיומא קשה להתיר להציא שם ספר תורה לשבת. ואולי יש להקל כי לרוב מומינים לשם גם גדולי תורה ומשום כבודם יש להקל. מכל מקום יש להקפיד לקרא בספר תורה לכל הפחות שלש פעמים זאת אומרת עוד קריאה אחת נוספת על קריאת שבת שחריית ומנחה בשבת. ומה שיש לפעמים שני מנינים בשבת וקוראים שם גם בהשכמה או פעמיים לשבת צמנחה נראה לענ"ד שאין זה נקרא קריאה נוספת להתיר טלטול ספר תורה לשם אלא יש לקרות או בה' לפני שבת או צב' לאחריו. ואם חל ראש חדש בששי בשבת או ציום ראשון הרי גם קריאה זו יכולה להיות הקריאה השלישית לקיים בה דין קביעות לקריאת ספר תורה.

ועוד ראיתי חדשים מקרוב צאו שמציאים ספר תורה מזית

שם שרי גם צלי יחוד מקודם וכן כתב הריק"ש או"ח צדיני הקמת ס"ת ושם כתב קדימת יום ויומים הוא כדי שיכינו לו או הקודש וכשמוכן שם צלאו הכי שרי ועדיף טפי להציאו ציום הקריאה. ועוד כתב שם דכשאין צריך לקריאה א מהני הכנה או יחוד דיום או יומים. ועוד כתב שם כשיש ספק פסול והציאו אחרת לקריאה ואין שם מקום לצ' ספרי תורה שרי לטלטל המסופקת לצית הכנסת אחרת) שתעמוד שם יום או יומים דהוי כל צורך קריאה. עוד כתב דמחדר לחדר צאותו צית אין חשש כל כך צטלטול ע"ש נראה דרעה לומר לטלטל לצורך קריאה ועיין צשו"ת נהרי אפרסמון [או"ח סימן נ"ג] שהציא דברי מרן ז"ל וכתב שצאמת אין צריך שיהיה שם הספר תורה מקודם יום או יומים אלא שישאר הספר התורה צמקום שנקבע יום או יומים אחר הקריאה כמו שכתב מרן ותעמוד שם איזה ימים. וצדרך אחרת אומר מה שמרגלא צפי ההמון לומר שאין מטלטלין ספר תורה ממקום למקום רק אם יהיו קורין בהספר תורה ג' פעמים הוא [היא] טעות כי לא נמצא כן צשום מקום וכאשר האריך צני הרצ נ"י צספרו ילקוט אברהם עכ"ל. אכן כצו מנצתי

ופריך בכל אתר וכו' והכא את אמר מוליכין את התורה אללן אלל על ידי שהן בני אדם גדולים התורה מתעלה בהן, ומקשי עוד והא תמן מוזילין אורייתא גבי ריש גלותא אמר רבי יוסה בי רבי בון תמן על ידי שזרעו של דוד משוקע שם אינון עבדין ליה כמנהג אבהתהון ע"כ]. ועיין הגהות זיון וירושלים שם בזה [שרמו לעיין בדברי השלתן ערוך כאן בהג"ה דהא דאין מביאין אלל בני אדם החבושים ספר תורה היינו דוקא בשעת הקריאה לבד. אבל אם מכינים ספר תורה יום או יומים קודם מותר ובאדם חשוב מותר בכל גווני. וכן זיין לגמרא (עירוזין פו:): דאמרין כי אתא רב דימי אמר פעם אחת שכחו ולא הביאו ספר תורה מצעוד יום, למחר פרסו סדין על העמודים והביאו ספר תורה וקראו בו ע"ש. וכן (לסוכה טז:): שהביאו גם כן האי מעשה דרב, (ולעירוזין לא). דאמר רבי יהודה מעשה בשעת הסכנה והיינו מעלין ספר תורה מחצר לגג ומגג לחצר ומחצר לקרפף לקרות בו עכ"ל. אכן מראיות אלה אין ללמוד לבית האסורים ולא לבית האבל ולא לבית החתן כי צראיותיו מדובר על ציטול קריאת התורה בצבור לגמרי מה שאין כן לבית הסהר וצבית האבל

הכנסת למקום אחר בתוך העיר כדי לסדר שם יום כפור קטן לעשרה מתענים לקרא שם ויחל לאנשים הנמנאים שם לעבודה או למסחר ואינו נכון לעשות כן ויאל שחרם בהפסד. ועוד שמעתי שמביאים ספר תורה לויעדת מסחר במקומות הנדחים כגון בעיר לא"ס ויגא"ס ומאל קשה להתיר להביא שם ספר תורה לשבת וגם שם יאל שחרם בהפסד. ולכל הפחות יש להתאמן ולאסוף שם מנין עוד פעם בימי השבוע או צב' או צה' כדי לקרות בה שם שלש פעמים משום קביעות.

אמנם מנינו בדעת תורה שהמהרש"ם מקיל הרבה בדינים אלה (שם) וז"ל עיין בה"ג שהוצא צבית יוסף ו[ב]ט"ו לקמן סימן תרי"ד ס"ק י"ב מה שכתב לאפוקי ספר תורה וכו' [לענין נעילת סנדל ציום הכפורים בזה"ל וכן בנעילת הסנדל היכי דמינפק או דבעי למיזל לחורבא לאפוקי ספר תורה למיזל למיקרי בצבור וכו' והוא דחיל למיעל בלא מסאני וכו' ע"ש], ועיין בירושלמי פרק ז' דיומא הלכה א' בכל אתר את אמר הולכין אחר תורה וכו' [ע"ש לענין ספר תורה שמוליכין אלל כהן גדול ציום הכפורים

חלק א"ח סימן ל"ד אות י"ג בשם
 אשדות הפסגה סימן ז' ושאר שו"ת
 דאם הקהל צאים ליקח הספר תורה
 למקום שבו הספר תורה והולכים
 אחריו [בכהאי גוונא] גם אם הולכים
 עם הספר תורה לצית אחר לקרות בו
 שרי ע"ש [בעובדא שהיו אנשים יושבים
 בסוכה ומתפללים שם והציאו אללם
 ספר תורה שהיתה להם צציתם לחוך
 הסוכה וכתב דלאו שפיר עבדי וכו' אך
 אפשר לקיים מנהגם אם כל אנשי
 הסוכה ילכו לצית ויצאו כולם עם
 הספר תורה לסוכה וכו' ע"ש] ועיין
 פתחי תשובה החדש בשם תשובות
 צנ"א ועיין תשובות רמ"ך א"ח סימן
 ט"ז ועיין [תשובות] אשל אברהם
 להגה"ק מצוטטאטש בשם הרב הדזיק
 ר"פ מזבזיא דאם עשרה אנשים
 הולכים עם הספר תורה מותר לטלטלו
 וע"ש תחת גג אחד שרי לטלטל עכ"ל.
 וקשה לי מנין להם להתיר ספר תורה
 צהלית עשרה אנשים כי מה לי שנים
 ומה לי עשרה. אבל מה שהתירו תחת
 גג אחד עולה על הדעת כי נמצאים עוד
 צאותו צית כאלו צאותו מקום מכל
 מקום הרצה פוסקים חולקים גם על זה.

ועוד איתא צמשנה צרורה (שם אות
 מ"ט ד"ה יום או יומים) ח"ל

וצצית החמן ששם נוגע רק ליחידים
 המתאספים לקריאה התורה שאין להם
 חיוב לקרוא אלא אנו משתדלין צצצילם
 להתחיל חיוב כזה ואין צורך לעשות כן
 ליחידים.

ועוד מציא המהרש"ם (שם ד"ה ועי'
 שו"ת) ח"ל שו"ת צית שלמה
 סימן ל"ד שכתב להקל מחדר לחדר
 צאותו צית מפני כבוד הצבור ועיין
 סוטה מא. הנ"ל [דהא דכל אחד מציא
 ספר תורה וכו' שאלו וכל כך למה ומשני
 כדי להראות חזותו לרצים וע"ש צרש"י
 משם זה קלי ואנוהו וכו']. ועיין צספר
 שער רחמים הלכות צצת אות פ"ו
 בשם הגר"א דגם מחדר לחדר אסור
 לטלטל. ועיין אליה רצה צמה שנהגו
 שאם מת אחד צצצת ויום טוב צצית
 הנוגע לצית הכנסת והכהנים מתפללים
 צו צצית אחר מציאים ספר תורה לשם
 י"ל דכהנים הוו כמו אדם חשוד גם
 יש לומר דכשרצים אינם יכולים לצוא
 צצית הכנסת שרי ודוקא ציחידים
 שרונים השתא לאסוף מנין אסור ע"ש.
 ועיין צצית יוסף צסימן זה בשם
 רצצ"א דכבוד צצור הוא כמו תלמיד
 חכם עכ"ל.

ועוד כתב המהרש"ם (שם ד"ה ועי'
 עיקרי) ח"ל ועיין עיקרי הד"ט

מוכשר לקריאת התורה ואין ציון להביא שם ספר תורה ולטלטל אותה לשם. אולם אם יצואו שם מן החוץ להשלים לעשרה או אפילו יצואו עשרה למנין לכאורה אין להביא אללם ספר תורה וכמו כן י"ל אם באים עשרה אנשים אלל האבל אין להתיר אבל אם נמצאים שם עשרה אבלים אולי יש להקל. אמנם מאידך גיסא י"ל שאינו מקום מוכשר לקריאת התורה שהרי האבלים אסורים ללמוד תורה ואינם מחויבים בקריאת התורה שהרי אינם עולים לתורה בשבעת ימי האבלות.

ובשו"ת בית שערים [ח"ו של רציו גאב"ד אונגוואר שליט"א] (או"ח סימן מ"ח) כתב וז"ל ולפענ"ד דגם המרדכי אינו אוסר אלא מבית לבית ככונא דירושלמי פרק ז' דיומא ופרק ז' דסוטה שהביאו הספר תורה מבית הכנסת שהיה בהר הבית לעזרה אל הכהן הגדול אף שהיה סמוך לעזרה עיין רש"י ריש פרק בא לו מכל מקום הא שני בתים וחצר מפסיק ציניהם אבל מחדר לחדר באותו בית אין איסור כלל וכמו שמצינו חילוק זה בריש סימן רע"ג לענין קידוש במקום סעודה ועיין ריש סימן קע"ח. ונהגין בהרבה קהלות קדושות בראש השנה ויום כפור

והאחרונים הסכימו שהוא הדין אם הכין מקום לספר תורה באותו יום שיהא מונח שם יום או יומים דשפיר דמי ובלבד שיניחנה שם במקום שהכין קודם זמן הקריאה ובשעת הקריאה יוציאה ויקרא בה ואחר כך יחזירנה לשם דאז אין מינכר שהבאתה הייתה לזורך קריאה בלבד אלא יקבע דירתה בכאן לאותו זמן עכ"ל. אולם גם המשנה ברורה לא דן בנוגע כמה פעמים יש לקרות בתורה. ואולי כיון שדן על בית האסורים ודאי משאירים את הספר תורה לזמן ארוך ולכן אין צורך לדון על קביעות הקריאה במקום הזה מה שאין כן בבית האבל שנשארת הספר תורה לזמן מוגבל.

ולבן אולי יש להקל אם ישנם עשרה אבלים במקום אחד להביא ספר תורה בלי הכנת המקום ליום או יומים כמו שאנו מקילים להביא ספר תורה לבית האסורים אם נמצאים שם עשרה חבוסים במקום כי אז שאני שהמקום מחייב קריאת התורה ואין צריך להכשירו מחדש וכמו כן נראה לי אם נמצאים שם עשרה אבלים אולי יש לומר שהמקום מוכשר לקריאת התורה ודינו דומה למקום חפלה שכל מקום טהור שנמצאים שם עשרה בני אדם

המגן אברהם שם סימן קל"ה ס"ק כ"א שכתב אין מציאין שרוזין לקרות בעשרה ופרי מגדים תמה מה מלמדינו פשיטא דמיירי שרוזין לקרות בעשרה דבפחות מעשרה אין קורין ע"ש. ולפי מה שכתבנו נכון דסבר ליה דודאי אם יש שם עשרה בצית האסורים משום כבוד הצבור שפיר מציאין אללם ספר תורה אלל דמיירי שאין שם עשרה רק איזה יחידים אלל שרוזין לקרות בספר תורה בעשרה ולאסוף שם עשרה לזורך אותם יחידים זה אסור דבשציל יחידים אינו כבוד לספר תורה. ואולי נתכווין גם כן דדוקא שאין להם שם קביעות להתפלל בעשרה רק שרוזים לקרות בספר תורה ציו"ד אסור אלל אם יש להם קביעות להתפלל שם בעשרה ולקרות בתורה שפיר שרי וכמו שכתבתי לעיל. שוב ראיתי באליה רבה שם סימן קל"ה אות י"ז שכתב שגם אפשר דמרדכי מיירי כשיחידים חבושים או אין להם יכולת לצא לצית הכנסת אלל שרוזין לאסוף מנין אלל כשרבים אינם יכולים אפשר דמודה ע"ש. ואם כן כל שכן צנידון דידן שכל הקהל אין יכולים לילך לצית הכנסת מפני הגנה ודאי יניח להם מנהגם ואל ימחה בידם עכ"ל. וקשה על מרן הצית שערים איך מדמה מרן הרב זצ"ל דין טלטול ספר

שמציאין ספר תורה מצית הכנסת לפרוודור צית הכנסת וקורין שם ואין פונה פה ומנפנף. הגם דיט לחלק דשם אין חדר אחר מפסיק מכל מקום נראה ללא מקרי הפסק אלל אם מפסיק מקום שאינו ראוי לקריאה וכו'. ואפשר לנדה עוד דדוקא אם מציאין שמה ספר תורה באיקראי אסור דאינו דרך כבוד לספר תורה אלל אם קביעות התפלה הוא שם ומציאין שם הספר תורה בקביעות לקרות שם אלל שמעמידין אותו בחדר אחר לכבוד הספר תורה מפני טעמים הידועים אין כאן איסור כלל ועדיף מאלו מציאין ספר תורה באיקראי על יום או יומים אפילו עושין שם ארון ומקום לספר תורה. אלל העיקר דאין איסור להביא ספר תורה מצית לצית אלל לזורך יחיד או יחידים שאין יכולים לילך לצית הכנסת וכמו צירושלמי שם שהיה לזורך כהן גדול ולהכי צעינן אדם חשוב אלל לזורך כל הצבור ודאי שרי ועדיפי טפי מאדם חשיב ועיין צירושלמי מגילה פרק ד' הלכה ה' זה שהוא עומד לקרות בתורה מפני מה הוא עומד מפני כבודה אן מפני כבוד הרבים וכו' משמע דכבוד הצבור שקול ככבוד התורה וכמה דברים אמרו חז"ל מפני כבוד הצבור ובהכי ניחא דברי

אדם חשוז י"ל דהוא הדין או כל שכן מפני כבוד הציבור כל שכן בזה והא דמקשי צירושלמי מטלטול הספר היינו משום דבלאו הכי היו צריכין לילך לעזרת נשים לקרות משום הכי פריך ומשני משום כבודו של כהן גדול שגראה שהספר תורה הולכת אללו כדאמר כעין זה התם דף ס"ט סוף עמוד א'. ונראה ראייה לזה מש"ס ציומא שם דף ע. ובסוטה דף מא. דקאמר כל אחד ואחד מציא ספר תורה מתוך ביתו וקורא בו וכל כך למה כדי להראות חזיתו לרבים והוא משום תפארת בעליו שטרם להתנאות במנאות כמו שכתב רש"י שם ציומא וקשה דהיאך הותר לטלטל ספר תורה מציתו לשם כדדי להראות תפארתו ואף רש"י פירש שם ומערב יום הכפורים הציאם שם היינו אי ירושלים היתה רשות הרבים ויש עירוב והולאה ליום הכפורים ועיין בש"ס בעירוזין דף קא. ובתוספות פסחים דף סו. ד"ה תוחב אצל פירוש דחוק דהא קאמר הש"ס ציומא וסוטה ואחר כך כל אחד ואחד מציא ספר תורה מציתו על כרחך נכון יותר פירוש רש"י בסוטה שפירש דאחי כמאן דאמר אין עירוב והולאה ליום הכפורים או בזמן שהיה מותר לטלטל צירושלים ועל כרחך טעמא דמשום כבוד רבים שרי עכ"ל.

תורה מחדר לחדר לדין קידוש במקום סעודה דהיינו שמקדשים בחדר אחד ואוכלים הסעודה בחדר אחר שאינם דומים כי האיסור בטלטול בספר תורה מחדר לחדר הוא משום ציון ואיסור בקידוש במקום סעודה מחדר לחדר הוא משום הפסק ואין לדמותם לגמרי.

ובש"ו"ת בית שלמה (או"ח סימן ל"ד) כתב וז"ל וצדכר טלטול הספר תורה ממקום למקום הנה מקור האיסור הוא מירושלמי ריש פרק ז' דיומא ופרק ו' [ז'] דסוטה הלכה ו' דקאמר הכי על הספר תורה שהציאו לעזרה לכהן גדול לקרות בו ולכאורה הצית הכנסת שבו היה מונח הספר תורה בעזרה היה כדקתני במסכת סופרים פרק ו' הלכה ד' שלשה ספרים נמצאו בעזרה ולפי זה מוכח דאף טלטול ממקום למקום בעזרה עזמה היה אסור אי לאו משום כבודו של כהן גדול אצל רש"י ז"ל פירש במתניתין ריש פרק בא לו דהצית הכנסת היה צהר הצית סמוך לעזרה ע"ש ואם כן י"ל דכל שהוא בתוך בית אחד מותר לטלטל מחדר לחדר ובלאו הכי י"ל דכיון דהתירו צירושלמי משום כבוד כהן גדול או ריש גלותא וכן בשלחן ערוך סוף סימן קל"ה משום

ומעמידו שם על מקומו וקובע כאן מקום דירה ואחר כך מותר לקרות אפילו בו ביום עכ"ל.

ובשו"ת נהרי אפרסמון (או"ח סימן נ"ג) כתב וז"ל בענין טלטול ספר תורה בשביל קריאה דפעם אחת הנה על פי דין הכל תלוי שיקבע מקום לספר תורה להכין ארון שיונח בתוכו יום או יומיים ולאפוקי כשלוקחין הספר תורה רק לקרות ואחר הקריאה יחזרוה מיד אבל כשקובעין לה מקום הנחתה בארון המיוחד לה ותעמוד שם יום או יומיים אין בזה פגם לספר תורה מאחר שמיוחד שם מקום קביעות לנוח שם ולקריאתה. ואין צריך שיהיה הקביעות מקום דוקא יום או יומיים מקודם אלא שישאר שם במקום שקבע לספר התורה דירה יום או יומיים אחר הקריאה כמצואר בספרי הפוסקים האחרונים. ולשון רמ"א באו"ח סימן קל"ו [קל"ה] שכתב אבל מבינים לו ספר תורה יום או יומיים קודם מותר שגראה מגומגם הנה בלשון מהר"ם פאדווי גופא כתב בזה הלשון אבל להכין לה יום או יומיים ארון או תיבה צביתו שפיר דמי, מדכתב תיבת לה נראה שקאי על הספר תורה ולא כמו שכתב הרמ"א

ובשו"ת מהרי"א"ך (או"ח סימן י"א) כתב וז"ל ואודות שאלתו לענין טלטול ספר תורה ודאי אין לזוז מפסק רמ"א סימן קל"ה וכמשמעות המגן אברהם ושאר כל האחרונים דבקבוע מקום מיוחד ומכובד לספר תורה מותר אפילו בו ביום ולשון הרמ"א נמי יש לפרש על דרך זה במה שכתב אם מבינים לו ספר תורה ליום או יומיים קודם מותר, כוונתו גם כן דאם מכין לספר תורה מקום מכובד באופן שיכול לעמוד שם לכל הפחות יום או יומיים ובאופן זה מותר להביא את הספר תורה לכאן משום דהוה כקבוע לה כאן מקום דירה וממילא כיון דכבר הביאו לכאן בהיתר מותר לקרות בו אפילו בו ביום ותיבת קודם דנקט הרמ"א לא קאי איום או יומיים שיהיה צריך להביא יום או יומיים קודם הקריאה אלא דהך דקודם קאי על הכנת מקום כלומר דהכנת מקום שיכול לעמוד שם יום או יומיים צריך להיות קודם הקריאה. ואחי לאשמעינן רק לאפוקי אם בשעה שרוצים לקרות מציאין ספר תורה ממקום אחר ומיד אחר שנגמר הקריאה מחזירין אותו למקומו הראשון בכהאי גוונא אינו רשאי לטלטל אלא צריך להכין מתחילה מקום מיוחד ומביא את הספר תורה

דטלטול ספר תורה י"ל נמח מהא דילפיין מנות קימה לפני ספר תורה מפני לומדיה עומדין מפניה לא כל שכן ואם כן י"ל לפי מה דאמרינן בשבועות ל. דתלמיד חכם אין חייב להעיד לפני בית דין דזוטר מיניה וכן מבואר בחושן משפט סימן כ"ח ובהלכות דיינים לענין דיין ואף דמבואר שם דאם רוצה יכול לילך היינו משום שחכם שמחל על כבודו כבודו מחול על כל פנים ילפיין משם דגם זה הוא ענין כבוד שלא לילך לפני זוטר מיניה וזוה יובן הטעם דלזרך אדם גדול מותר לטלטל דכבוד גברא רבה הוא עדיף מספר תורה וכמבואר בהא דכמה צבלאי טפשי דקיימו מקמיה ספר תורה ולא קיימי מקמיה] גברא רבה. ובעיקר הדבר שכתבתי דלדעת המחבר שהיא מהמרדכי דלזרך בני אדם החבשים צבית האסורים אסור לטלטל הספר תורה הוא הדין לזרך חולה ראיתי עמה במטה אפרים סימן תקפ"ד סעיף כ"ד שכתב דעבור בני אדם החבשים צבית האסורים אסור לטלטל מכל מקום בשביל חולה מותר וז"ע מדברי הדרכי משה שהבאתי לעיל. שוב ראיתי להגאון יעקב עמדין ז"ל בסידורו צבית יעקב ס"ק ג' שכתב דלזרך חולה אסור לטלטל כמו לבני

מכניים לו דבאמת תיבת לו אין לו הצנה דעל מי קאי אם על בני אדם החבשים צבית האסורים שזכר המחבר להם מיבעיא למיכתב ומוה כתב בשערי אפרים בפתחי שערים שער ט' סימן מ"ג שהנוסחא האמיתית ברמ"א היא אבל אם מכניים להספר התורה כו' והיינו שמכניים להספר תורה ארון יוס או יומיים מותר ויען שנשתבשה הנוסחא ונכתב לו ספר תורה במקום להספר תורה ודלגו מלת ארון לכן הגיהו כאן מלת קודם עכ"ל. ועוד כתב (שם) וז"ל ומה שכתב הרמ"א יו"ד סימם שע"ו סעיף ג' וסימן שפ"ד סעיף ג' שנוהגין להתפלל בעשרה כל ז' במקום שנפטר שם האדם ולא זכר קריאת התורה שזה מאליו יובן ואין צריך להזכירו שאם מכניים להספר תורה ארון וקובעין מקום שקורין שם דאם על הקריאה דפעם אחת מהני קביעת מקום כמבואר באו"ח מכל שכן צבית אבל שיקראו שם צ' או ג' פעמים עכ"ל. ולא כתב שצריכים לקרוא דוקא ג' פעמים אלא שצתוך שצעת ימי אצלות לא ימלט שלא יקראו שם לכל הפחות צ' או ג' פעמים.

ובשו"ת מנחת אברהם (סימן ט"ו) כתב וז"ל דעיקר האיסור

אדם היושבים במאסר ולנורך עשרה המעוכבים מחמת אונס מלצוא לבית הכנסת התיר בס"ק ד' לטלטל ספר תורה עכ"ל.

ובספר כל זו על אצילות למרן הרב ר' יקותיאל יהודה גרינוואלד זצ"ל (עמוד 772) הביא ח"ל אם האצלים רוצים בספר תורה כדי לשמוע קריאת התורה מותר לטלטל הספר תורה לזרכס. ומה טוב ליחד לה מקום חשוב בארון ובכל אופן ישגיחו שלא יהיה ציון לה עיין אורחות חיים סימן קל"ה ועיין בחידושים וביאורים אצלות [יורה דעה] סימן ז' ליחד לה מקום ואם אי אפשר טוב להביאה לפני הקריאה ולהחזירה לאחר הקריאה ועיין בצרכי יוסף או"ח סימן תרפ"ד מעשה שהיה בשבת החדש שהתפללו לבית האצל והלכו לבית הכנסת לשמוע קריאת התורה וקראו פרשת החדש נראה קצת שלא טלטלו הספר תורה לבית האצל עכ"ל.

ולפעמים יש להתיר לטלטל ספר התורה ממקום קביעותה לבית אסורים שהוא מקום ארעי אף ליחיד שהוא חכם וחולה ואולי גם זקן והוא חולה שאז משום כבודו של חכם או משום זרכי חולים אין זה ציון כל

כך לספר תורה לטלטלה ממקום קביעותה למקום ארעי. ויש שמקילים אפילו חכם ואינו חולה או לחולה ואינו חכם ואם כן יש להתיר כן גם לבית האצל כשהאצל הוא חכם או חולה. וומכל מקום יש להכין את המקום יום או יומיים מקודם ולקרוא שם שלש פעמים כדי שיהיה מקום קבוע לקריאת התורה. ומה שנוגד מנהג חדש בזמננו להביא ספר תורה לאסוף מנין מיוחד באולם השמחה לחתן שמזמרים אותו בשבת לפני יום חופתו אינו נכון לעשות כן כדאמר החתם סופר במליכתו חדש אסור מן התורה וכן נווחו הפוסקים אפילו על אלו שמטלטלים ספר תורה צימים נוראים לבית אחר כדי שיוכלו עוד אנשים לעלות לתורה צימים מקודשים אלה כי אסור לטלטל ספר תורה לנורך זה כי ציון הוא לה וכמו שכתבתי לעיל בשם הערוך השלחן. וכן כתב בספר שערי רחמים (שערי אפרים שער ט') אות כ"ו ח"ל ועיין בשו"ת אמרי יושר חלק ב' סימן קצ"ט אות ה' שזוהו על המנהג שמביאין ספר תורה לבית החתן וקוראים שם בשבת קדש על הפארשפי"ל בלבד שאין לזה שום הימור ואדם חשוב בחכמה דוקא עכ"ל. ועוד כתב בספר שערי רחמים (שם) ח"ל

להזיזה ממקום למקום מקהלה אחת
 לזולתה אפילו נמצאות שתייהן צנין
 אחד ותחת גג אחד כי אם לצורך גדול
 כגון שנפסלה ספר תורה ואין למנוע
 קריאת התורה מן הצבור בשבת זו אצל
 לא לנהוג כן לכתחילה מידי שבת
 בשבתו.

נאם אברהם ראפאפארט

ואין חילוק בין למקום רחוק או קרוב
 דכל שעושין שינוי לטלטלה למקום אחר
 הוא טלטול עכ"ל.

אולם בשמחת תורה הקילו לעשות כן
 משום שמחת יום טוב לכבודה
 של תורה ויש הכנסה גדולה לבית
 הכנסת. מכל מקום כדאי הוא להחמיר
 ולהגן על כבודה של ספר תורה שלא

הרב יעקב חיים זאב אפטער שליט"א
 ר"מ ישיבה גדולה - ומגיד שיעור דף היומי בבית מדרשו

בענין שלא בסדרן בתפילין ומזוזות

כסדרן כשר. ושוב דחו ראי' זו דבאמת גם משו"ה נפסל ורק דנפק"מ בטעם דוקשרתם וכתבתם כנ"ל דעי"ז הוי פסול בודאי, או דפסול אפי' היכא דידוע דכתבו העכו"ם כסדרן. ואח"כ הביאו ראי' דכשר מדברי הש"ס במנחות (דף ל"ב), דאימא התם ס"ת שצלה ותפילין שצלו אין עושין מהן מזוזות לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, ולכאורה מ"ט נקט הגמ' דפסול משום שאין מורידין נימא כיון דס"ת כשר שלא כסדרן דילמא כתבוהו שלא כסדרן ופסול למזוזה, ומשום כך אין עושין מהן מזוזה, אלא ודאי ז"ל דלא הוי כי אם ספק שלא כסדרן וכשר. ושוב ראו לדחות גם את זה די"ל דהא דנקט טעמא דאין מורידין משום תפילין שצלו דבתפילין לא שייך לחשוש לפסול דשלא כסדרן כיון דתפילין ג"כ פסולין כה"ג, ולפיכך ז"ל דפסול מדין מורידין. ואמנם דחו טענה זו עיין שם בפלפולם הנעים. ומדצריהם למדנו דספק שלא כסדרן כשר במזוזה, וראייתם מגמ' דמנחות.

איתא במנחות ל"ד דתפילין שנכתבו שלא כסדרן דהיינו שהקדימו את המאוחר פסולין, ונגמזין. וכן במזוזה איתא במכילתא דפסול הביאה הרא"ש, וכ"פ בשו"ע או"ח סי' ל"ב, ודלא כס"ת דכשר כסדרן.

[והטעם דפסולין, בפשטות הוא משום דדרשינן והיו הדברים האלה בהווייתן יהו, אך עי' בשו"ת אבני נזר או"ח סי' י' אות ט"ו וט"ז דמסתפק בזה, ונוטה לומר דהוי הלכה למשה מסיני.]

הנה במגן גיבורים (שם) חקרו באם הוי ספק שלא כסדרן אי נפסלין או לא, והביאו משו"ת עבודת הגרשוני (סי' ס') דפסק דפסול, ולא הביא שום ראי' לזה. ומתחילה ראו להביא ראי' מהא דאימא בגיטין (דף מ"ה) דסת"ס שכתבו מין מסור עכו"ם וכיו"צ פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם מי שיטנו בקשירה ישנו בכתובה, וקשה למה הו"רכו לטעם זה נימא משום דשמא כתבו שלא כסדרן, אלא ודאי דספק שלא

לפרשה זכה"ג לא נאמר פסול דשלא כסדרן, ודלא כפסק השו"ע (שם סי' רפ"ח) דאפי' בסדר הפרשיות פסול שלא כסדרן, ועיי"ש בנקודות הכסף.

ובחת"ם (שם) חולק עליו דלוקח פרשה מס"ת למזוזה כשר וכנ"ל בתוס', אבל לכתוב לכתחילה פרשה קודם לחצירתה לקדושת מזוזה לא מהני, ופסול. וטענתו שהרי בתפילין מודה דאפי' שלא כסדרן בפרשיות פסול, ומציא ראי' ע"ז מתוס' מנחות (דף ל"ד ע"ב, ד"ה הקורא). ולענין קושיתו מתוס' מנחות (דף ל"ב) הנ"ל, ל"ק דלריכין אנו להצין פסול דשלא כסדרן, מה נפסל, למשל אם הקדים פסוק ואהבת את ה' לפסוק דשמע, ברור דשמע כשר דמאי איכפ"ל אי כתב דבר אחר קודם לו, ונ"ל דפסוק דואהבת פסול כיון דלא הקדים לו שמע, וזהו דין דשלא כסדרן דפסוק שני לא נתקדש רק אי הקדימו לו הפסוק הראשון. והנה נחזי אכן בגוונא דכתב מזוזה לשמה והקדים פרשה שניה לא נתקדש פרשת והי' אם שמע ובמה יתקדש אח"כ כשכותב שמע אח"כ, דצוודאי לא מהני, אבל כשנכתב בספר תורה דנתקדש בקדושת ס"ת דעדיפא מקדושת מזוזה ובכלל

והנה לענ"ד יש לדחות ראי' זו, עפ"י מה שראיתי בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' רפ"ב) דאיתא במנחות (ל"ב) דפליגי אמוראי אי פרשיות המזוזה פתוחות או סתומות, ומייתי ברייתא דס"ת שצלה ותפילין שצלו אין עושין אותן מזוחות לפי שאין מורידין וכנ"ל, ודייקינן הא מורידין עושין והא הכא פתוחות והכא סתומות אלא ודאי דמזוזה ג"כ סתומה, ודחו לעולם במזוזה פתוחות והא דהוי לוקחין פרשה מס"ת למזוזה הוי רק להשלים, ועיי"ש בפירש"י. ובתוס' (בד"ה דילמא להשלים) פירשו ח"ל: ויש עוד לפרש להשלים, כגון דפרשת שמע בסוף עמוד והוסיף פרשת והי' אם שמע בגליון שלמטה, או פרשת והי' אם שמע בתחילת עמוד והוסיף שמע בגליון שלמעלה, עכ"ל.

ועי' בט"ז (יו"ד סי' ר"ג) שמתמה עליהם דבשלמא בלד הראשון דמוסיפין והי' אם שמע לשמע הוי כסדרן, אבל איך סיימו שם דגם מוסיפין שמע לוהי' אם שמע הא הוי שלא כסדרן, וע"ז ילא לחדש דאימתי מזוחות נפסלין בשלא כסדרן רק בפרשה אחת אבל אם באותה פרשה נכתב הכל כסדרן ורק הקדימו פרשה

כסדרן וספיקו כשר. אבל מ"מ הדעת נוטה כד הרמב"ם דכיון דלענין ס"ת נתקדש ה"נ לענין מזוזה בכל אופן.

ובענין לענין יש לציין לדברי הגרעק"א (בשו"ת מהדו"ק סי' ה') שנשאל אי יכולין לשרטט מזוזה לאחר כתיבתו, והצי"ח ראי' מגמ' מנחות הנ"ל דדייקן הא מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה עושין מס"ת מזוזה. ופריך, והא צעי שרטוט, ועיי"ש בתי הגמ'. ומ"מ יש לדייק דאי יכול לשרטט אח"כ אמאי נפסל, ישרטוט אח"כ ויוכשר, אלא ודאי דלא מיקרי שרטוט בכה"ג. ורצה לדחות די"ל דדוקא במזוזה פסול דהוי שלא כסדרן כיון דלריך לשרטט קודם הכתיבה ולא אח"כ, ונדחק כיון דלא הוי אלא תיקון כתיבה ולא מדיני הכתיבה לא נפסל ע"י שלא כסדרן.

ולב"א לפי דברי החת"ס הנ"ל א"א לומר כלל דהוי פסול משום שלא כסדרן כיון דנכתב לס"ת דלא צעי שרטוט ונתקדש בקדושתו שוב קדוש למזוזה ג"כ, ורק אי נימא כמו שדחינו לעיל דרק כשהס"ת נכתב עפ"י דיני מזוזה אמרי' יש בכלל מאתים מנה אבל כשלא נכתב כדינו לא נתקדש, אז מסתברים דברי

מאתים מנה וא"כ כבר אית ביה קדושת מזוזה ולפיכך לא יופסל אם הקדימו לשמע, וזה נ"ל אמת וברור עכמו"ד ודפח"ח.

ולפי דבריו אזלה לה ראיית המגן גיבורים, דלעולם ספק שלא כסדרן פסול, והא דאי מורידין היו עושין מזוזה מס"ת אע"ג דיכול להיות שנכתב שלא כסדרן, היינו טעמא דלא איכפת לן כיון שצין כך נתקדש בקדושת ס"ת דחמירא, וכ"ש בקלה. [אך עי' שאגת אריה סי' מ"ז אי אמרי' בכלל מאתים מנה בכה"ג].

אלא שיש להעמיד סברת המגן גיבורים קצת, דיש לחלק בין נידון החת"ס בהקדים סדר הפרשיות לנידון דידן. דהנה בהקדים הפרשיות הוי רק הקדמה לענין מזוזה דמשלים אח"כ אבל צמה שכתב בס"ת הוי כסדרן ולפיכך אמרינן דכמו דנתקדשה בקדושת ס"ת ה"נ בקדושת מזוזה הקלה ומתאים לכל דיני המזוזה, משא"כ כשכתב צאטו פרשה פסוקים ותיבות שלא כסדרן אע"ג דבקדושת ס"ת נתקדשה מ"מ י"ל דבקדושת מזוזה לא נתקדשה דא"א להקדישו רק ע"י דיני המיוחדים, וא"כ קמה ראיית המגן גיבורים דלא חיישינן לשלא

הגרעק"א, מ"מ הדעת נוטה דפליג
רעק"א על חתנו החת"ס וכנ"ל, וכנ"ז
באתי רק להעיר.
רק יש להוסיף דיש עוד מהלך
בהצגת דברי המוס' מנחות

הנ"ל והיא שי' הגר"א (בסי' רפ"ח)
והאבני נזר (או"ח סי' י'), דס"ל
למוס' דבכלל אין פסול שלא כסדרן
במוזחה, והדין נתקבל רק לענין
תפילין, עיי"ש.

הרב משה דירעקטאר שליט"א
 ר"מ ישיבה גדולה

בדין עיבוד לשמה לגבי ס"ת
 וגדול עומד ע"ג אם מהני לגבי עכו"ם

בעו"ג שיעבדן לשמו עכ"ל הרי
 דהרא"ש סבר דמהני עיבוד עורות
 לס"ת על ידי עכו"ם כישראל עומד
 ע"ג ואומר לו לעבדם לשמה וכן פסק
 בשו"ע אור"ח (סי' ל"ב) וזיו"ד (סי'
 רע"א) אצל דעת הרמב"ם דלא מהני
 מעשה העכו"ם לשום דבר הנרין
 לשמה אפילו אם הישראל עומד ע"ג
 ומנווהו לעשות לשמה דעכו"ם
 לדעתיה דנפשיה קעביד כדא' לגבי גט
 עיין גיטין (כ"ג) נוצמ"א כחבתי צמה
 שהק' תוס' שם ד"ה עובד כוכבים
 לדעתיה דנפשיה קעביד שהק' מע"ז
 (כ"ז) דבעי רבי יהודה מילה לשמה
 ואפ"ה קתני ימול ארמאי ולא אמר
 דלדעתיה דנפשיה קא עביד ומי' ר"י
 דהא דאמר דלדעתיה דנפשיה עביד
 היינו שעושה סתם וגבי גט סתם לאו
 לשמה קאי כדא' בזבחים (ב' ז')
 דסתם אשה לאו לגרשין עומדת אצל
 מילה סתמא לשמה קיימא עיי"ש והנה
 קשה לפי זה עמש"כ הגאון בעל צמ"ח

הנה הרא"ש בהל' ס"ת כתב וז"ל
 דאם עו"ג מעבדו וישראל עומד
 ע"ג ומסייעו מסייע זה יש בו ממש
 דעו"ג עביד עדעתא דישאל טפי
 מכותי דכותי אמר אנא גמירינא טפי
 מינך. והרמב"ם פסק דאם עבדן עו"ג
 וישראל עומד ע"ג פסול דעו"ג
 אדעתא דנפשיה עביד ונהגו העם
 כרבינו זרוך כי אין עבדין ישראל
 מניין בכל המקומות וכן הדעת מכרעת
 דבגט דבעינן שיכתוב כל תורף הגט
 לשמה וזה לא יעשה העו"ג אצל
 בעיבוד לא בעינן אלא תחילת העיבוד
 כשישים בתוך הסיד שיאמר אני עושה
 לשם ס"ת ואז יעשה העו"ג על דעת
 ישראל כשיאמר עשה כך וכיונא בזה
 מנינו בפרק אין מעמידין דר' יהודה
 בעי מילה לשמה ואפ"ה ימול העו"ג
 ולא ימול כותי ולא אמרינן עו"ג
 אדעתא דנפשיה קא עביד כיון דברגע
 נעשית ודאי עושה על דעת הישראל
 שאומר לו וכן דעת בעל העיטור שסגי

ועיין רמב"ם (פ"א מהל' תפילין הי"א) וזכ"מ שם וכן פסקינן בשו"ע אה"ע (סי' קכ"ג) צלי חולק דלא מהני כתיבת הגט ע"י עכו"ם אפילו אם ישראל ע"ג.

והנה מה שמציא הרא"ש מרבינו צרוך דלא דמי גט לעיבוד עורות אבל לא כתב טעם החילוק אבל הרא"ש שם מצואר דגט שזמן כתיבתו נמשך לזמן ארוך אמרינן דנכרי אדעתיה דנפשיה קעביד וא"ל לו לכוון לשמה אבל גבי עיבוד עורות זריכיס כוונה לשמה רק בתחילת העיבוד.

הנה צע"ס דברי רבינו הרא"ש כבר הק' עליו עיין חזו"א הל' תפילין (סי' ו' אות י') דהרי אינו מוצן דמה לי רגע אחת ומ"ל דבר הנמשך אם רגע ראשונה היא אדעתא דישראל וחשיב צוה לשמה כי נמשך הדבר מאי הוא למה יחזור הנכרי ויעשה אדעתא דנפשי' ואי עביד הנכרי אח"כ סתמא נימא על דעת ראשונה דגם כישראל עושה אינו אסור רק כל מה שעושה סתמא חשיב לשמה.

ועוד דהנה בספר צרוך שאמר לאחד מן הראשונים בזמן רבינו הרא"ש שהעתיק בשם רבינו אברהם

להנוצ"י בתשו' הגדפס צקוף ספר שערי תפלה דסתמא לשמה הוא רק צקדשים ולא לגבי שאר מנזות והחילוק ציניהם כי צקדשים כבר היה זהם הכוונה והדיבור לשמן צעת הפרשתם צמה שאמר הרי זו עולה או חטאת וכדומה ולשם זה הביאן עתה למקדש להקרצן וע"כ צעת ההקרצה גם כשמקרצן סתם אמרינן מן הסתם לשם הזה הועלה על גבי המזבח כאשר הוצא אל הקודש בשמו וזה מדויק מאוד באומרים בזבחים שם זבחים צתם לשמן "עומדין" כלומר לשמן הראשון שקרא להם הבעלים ולא כן צעשיית המנזות שאין שמש עליהם מקודם וע"כ לא מהני צ" סתמא צסום פנים עיי"ש ועיין בספר אבן האזל (הל' תפילין) שכתב גם כן דיוק הנ"ל וכבר קדמו הגאון הנ"ל ועי' בספר אגרא לישירים (סי' ח"י) והנה לפי זה קשה אמש"כ חוס' בגיטין דלגבי מילה אמרינן צו סתמא וי"ל ע"פ מה שראיתי לאחד מהראשונים שפי' נוסח הצרכה צברית אשר קידש ידיד מצטן שכל ישראל הם קדושים מצטן אמן אם כן י"ל דשפיר הוא זה כמו לגבי קדשים דאמרינן צו סתמא לשמה כיון שהם עומדת והם קדושים ודו"ק וה"ה לכל דבר הצריך לשמה

הרא"ש להתיר עצוד ע"י עכו"ם מפני שאין עצדנין ישראלים מנזים והק' דהרי כיון שמהני בתחילת העיבוד כשישים בתוך הסיד לאמר אני עושה זאת לשם ס"ת ולמה אנו נזכרין שיעשה העכו"ם ע"ד ישראל עיי"ש ולפי מש"כ בספר ברוך שאמר הנ"ל י"ל דהרי במעשה העיבוד יש על זה כמה וכמה חלקים שיהיה כל העור מעובד לשמה אם כן אי"א לומר שרק בתחילת הנחת בסיד הישראל שהוא עושה זאת לשם קדושת ס"ת כיון דעל החלקים אחרים אין צו מעשה של הישראל וי"ל ודו"ק.

וי"ל ע"פ מש"כ בתשו' עונג יו"ט או"ח (סי' ז') לבאר סברת הרא"ש והרבינו ברוך לחלק בין גט לעיבוד עורות דלא צענין כוונת הנכרי גבי עיבוד עורות דהרי כיון דאפילו עיבוד ע"י קוף מהני דענין עיבוד לשמה הוי משום יחוד בעלמא ומשום הזמנה לקדושת ס"ת ומהני ע"י ישראל העע"ג המזמינו ומחדו לקדושת ס"ת ואין צריך כוונת הנכרי כלל עיי"ש אולם קשה לזרר כן בדברי הרא"ש והרבינו ברוך כמו שהק' בס' מנחת ברוך (סי' ד' ענף ז') דהרי מפורש לשי' הנ"ל דעכו"ם עביד עדעתיה

סופר תלמיד מהר"ם מרוטנבורג רצו של רבינו הרא"ש וז"ל שישם העור בתחילה לתוך מים לזולין לכל הפחות יום או יומים לפי מה שהעור יבש ושישים אותה לתוך המים יאמר צפה אני עושה זאת לשם קדושת ס"ת ואח"כ יוצאם מן המים ויגרר אותם בצד הצער צמער ואז יניחם במים ובסיד וטרם שינחם בסיד ינענע אותם במקל ואמר צפה לשם קדושת תורת ישראל וכשיפלו השערות מאליו אחר ח' או ט' ימים אז יוצאם מן הסיד ויסר שערוטיהם צמער ואח"כ יחזירם לתוך הסיד וינער בתחלה הסיד מן המקל ויאמר לשם קדושת ס"ת וכו' ואם כשהעורות גדולים צריך להניחם בתוך הסיד אחר העצרת השערות ה' או ו' ימים וכשישים אותם בתוך מים לזולין יאמר אני עושה לשם קדושת ס"ת ושם צהגה"ה להצרוך שאמר כתב שאחר שיוציאם מתוך הסיד השני אם הוא ע"י גוי אז יסייע הישראל לפשט העורת כדי שיהיה קלף ויוצא מן המים מן העור בכל כחו ואח"כ יניח את הגוי לפעול בכל כחו עכ"ל שם וא"כ קשה הרי לגבי עיבוד עורות הרי יש מלאכות הרבה עד גמר העיבוד אם כן איך סגי ליה צרגע אחת וצוה י"ל קו' הצ"י ציו"ד סי' רע"א דלפי מש"כ

זה מחסידי אומות עולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שזוהו צהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שצני נח מקודם נלטו צהן אצל אס עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם עכ"ל הרי מצואר מהרמב"ם דצן נח מחוייב להאמין בתורה מן השמים והשבע מלות צני נח כתובים הם בתורה פשוט אס הוא חייב להאמין ענין זה יש לו דעת להצין זה והקב"ה נתן לו שכל וההבנה לענין זה. אכן י"ל דמהני כוונתו לשמה גם כן כשישראל מלמדו ומלווהו לעשות לשמה שהרי יש לו דעת להצין ענין ס"ת מטבע בריאתו ושכלו אצל ענין גט דאין לו שום שייכות לו שהרי אינו בתורת גיטין כלל ועי' ירושלמי מס' קדושין (פ"א ה"א) דלמדך שלא ייחד הקב"ה שמו בגירושין אלא בישראל בלבד. אמרינן אדעתיה דנפשיה קעביד ולא מהני כוונה לשמה ואפילו אס הישראל עומד ע"ג ומלמדו ומלווהו לעשות לשמה א"א לו לכוון ולהצין ענין לשמה דגט דאין לו שום שייכות להצנת ענין זה ויותר יש לבאר דלא נתן לו הקב"ה דעת והבנה לענין זה כיון דאינו צריך להצין ענין גיטין דענין גיטין וקדושין

דישראל ואז יעשה לדעת ישראל הרי מפורש דבעיבוד עורות ומילה כיון שאינו צריך לשמה רק צרגע הראשון גם העכו"ם מכוון לשמה משמע דכוונת העכו"ם המעבד צעינן וכן קשה עמש"כ הצ"ח והש"ך ציו"ד (סי' רע"א) ועי' ביאור הגר"א או"ח (סי' י"א) דכתבו דאין צריך הישראל לסייע העו"ג כלל ומש"כ הרבינו צרוך דצריך הישראל לסייע העו"ג הוא רק על ג' היותר טוב ובעצמותה כל העיבוד נעשה רק ע"י העו"ג וצכוונתו וכוונתו לשם תורת ישראל מהני כישראל ע"ג ומנוהו לעבדן לשמה. דהרי כיון דאס הישראל מסייע קצת אז צרוך הדבר שעושה על דעת ישראל. וא"כ קשה מה הוי החילוק צין גט לעיבוד עורות לשמה דמהני נכרי המעבדן וגעע"ג וכמו שהקשה רבינו צרוך וא"כ צריכים לברר דעת הרבינו צרוך והרמב"ם דפליג עליו.

ומש"נ צוה צדעת רבינו צרוך דס"ל דלגבי נכרי יש לו דעת והבנה להצין ענין ספר תורה שהרי יש לו שייכות להרצה ענינים הכתובים שם ומחוייב צו' מלות צני נח ועי' רמב"ם (פ"ח מהל' מלכים הי"א) שכתב כל המקבל שבע מלות וזהר לעשותן הרי

אצל הוא מופקע מחלות דין של לשמה
 והרצינו צרוך ס' דאינו מופקע ומחלק
 בין גט לס"ת ומשנ"ל. ועיין רש"י
 בגיטין (כ"ג) ד"ה לדעתיה שכתב
 שמה הוא גמר בלבו לשם אחר עיי"ש
 מצואר מזה דיש ספק ועיין רש"י שם
 (מ"ה ב') ד"ה ואמרי לה אם הוא
 מכוון לשמה ולהלכה חיישין מספק
 כמוש"כ הח"מ והצ"ש והפר"ח
 באה"ע (סי' קכ"ג) ועי' תשו' רע"א
 (סי' ד') ובהשטות (שם) הרי מצואר
 דהנכרי אינו מופקע מדין לשמה רק
 דהוי ספק אם הוא מכוין לשמה גבי
 גט וי"ל מטעם הנ"ל משום דאין לו
 שייכות לעניני גיטין עמיד לדתיה
 דנפשיה אצל מ"מ חיישין מספק אצל
 בענין עיצוד עורות נפק להלכה
 דמהני עומד ע"ג ומשום דיש לו
 שייכות לעניני ס"ת מהני כוונתו ואינו
 מופקע מדין לשמה וכמוש"נ ודו"ק.

ועי"ל דהנה בסוכה (ט') אמרי'
 דבעינן לגבי זילות טווייה
 לשמה מקרא דגדילים תעשה לך לשם
 חובך וצמנחות יש מחלוקות לגבי עיצוד
 לשמה והגמ' מדמה זה כמו לגבי
 טווייה לשמה אף דאין צו קרא מיוחד
 לגבי עיצוד לשמה ועי' צעה"מ
 והרמב"ן בסוכה שם והר"ן בגיטין

שייכים לקדושת ישראל ולנפש הישראלי
 שיש לה קדושה זו כפי שורש נשמתם.

וברמב"ם שם (פ"י הי"א) כתב וי"ל
 זן נח שרצה לעשות מצוה
 משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר
 אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה
 עכ"ל הרי מצואר דיש לזן נח כח
 והבנה ענין התורה והמצוות אם כן יש
 לו הבנה ודעת להצין ענין לשמה
 ותורת ישראל משא"כ לגבי גט כן י"ל
 בדברי רצינו צרוך ודו"ק.

אבל לפי מש"כ בחי' רצינו חיים הלוי
 (פ"א מהל' תפילין הט"ו)
 ביאור דנכרי יש לו דעת להצין ענין
 דגט וכל ענין לשמה כשישראל עומד
 ע"ג רק הוא מופקע מדין לשמה
 שלהם כוונתו לשמה אינה כוונה אפילו
 אם היה צרור לנו שהי' מכוון לשמה
 כישראל ע"ג מחשבתו לשמן אינה
 מועלת כלל הרי דהרמב"ם מודה
 לסברתינו וכמוש"כ בדעת רצינו צרוך
 דנכרי יש לו דעת לכון לשמה אלא
 שהנכרי מופקע מחלות דין לשמה
 אצל צרור בדעת רצינו צרוך דסבר
 דנכרי אינו מופקע מחלות דין לשמה
 דהא מכשיר עיצוד עורות בישראל
 ע"ג דיש לו כוונה וכוונתו לשמה
 מהני וכן דעת הרמב"ם דיש לו כוונה

הוא דבר חשוב הילכך צעי עיבוד לשמו
 עכ"ל מצואר מזה מה שצריך עיבוד
 לשמו הוא משום דאמרינן דהזמנה לאו
 מילתא היא ואם כן צריך שיעשה
 מעשה בגוף העור לשמה אבל אינו
 צריך שיעשה כל העיבוד לשמה וגם
 מקצת מהני בו אם כן לגבי גט אינו
 סגי אם יעשה בו קצת לשמה דהרי
 כתיב וכתב לה ספר כריתות צעי
 שיהיה כל הכתיבה לשמה דכל אות הוא
 חלק אחר מן הגט ואכמ"ל ודו"ק.

(מ"ה) ועי' רמב"ן שם דהרי לגבי
 עיבוד עורות אין בו קרא מיוחד ואיך
 אפשר לדמה אחד להשני והנה זה
 דצעי עיבוד לשמה הוא משום דאמרי'
 בו הזמנה לאו מילתא היא ועי' רא"ש
 בהל' ס"ת שכתב וז"ל דציי דאמר
 הזמנה מילתא היא כת"ק דלא צעי
 עיבוד לשמו דהזמנה שעושה אח"כ
 לחתוך הקלף ולתקנו שיהא ראו
 לכתיבה מילתא היא ורצא דאמר
 דהזמנה לאו מילתא הזמנה הקלף לא

הרב צבי האגער שליט"א
ר"מ ישיבה גדולה

המלת גורל בשבת לעלות לתורה
והגרלה לקמנים בשבת בחברת תהלים והמסתעף

שאר עבודת ציה"כ וא"כ גם משאר הפייסות אין רא"י אבל בלא"ה יש להציא רא"י משאר כל הפייסות שהיו עושין בשבת כמבואר להדיא בפ"ג דיומא ד' כ"ו וכן מבואר ברמב"ם פ"ד מהל' מעשה הקרבנות [ג"ל תמידין ומוספין] וע"ש.

וביותר הק' עליו הגרש"ק בספר החיים כאן דמה ראייה מפייסות הא אין שבות במקדש ע"ש.

ולא ראיתי מי שיתרן את דברי המג"א ולכן י"ל דבאמת פשוט דמגורלות השעירים ליכא ראייה דהוי גזיה"כ, וגם מהפייסות שהיו בשבת ויו"ט יתכן שהם מה"ת כמוש"כ בספרי קרח פסקא קט"ז וז"ל ועבדתם שומע אני מעורבצים ת"ל עבודת מתנה מה מתנה ע"י פייס אף עבודה בפייס עכ"ל וע"י זרע אברהם שם, ובמלצ"ם שם מתרגום יונתן ותפלחון לפוס עדציא. ואפי' לפי

בשו"ע או"ח סי' שכ"ג סעיף ו' כתב המחבר ויש אומרים דעם בניו ובני ביתו מותר להטיל גורל אפי' על מנה גדולה כנגד מנה קטנה מפני שאין מקפידים, וכ' הרמ"א ואסור להטיל גורל בשבת אפילו ע"י אינו יהודי. ובמג"א סס"ק ט' מיהו נ"ל דכל זה לחלק איזו דבר אסור בשבת אפי' במקום דאחי לאיננוי כ"מ בגמ' אבל להטיל גורל מי יאמר קדיש או מי יעלה לתורה שרי דהא הרבה פוסקים ס"ל דציה"כ היה מפיסין מי שחטו מי זורק וכו' עכ"ל. והק' בנתיב חיים ולא ידעתי למה לא מציא ראייה מכל שבתות השנה, ובשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' כ"ד הק' עוד תמה אני על המ"א דלמה הוצרך לזה דהרי בלא"ה עשו גורלות ציה"כ דהיינו גורל שני שעירים כדאי' בפ"ג דיומא וכמבואר ברמב"ם פ"ג מהל' עבודה יה"כ ע"ש ואף אי נימא דאין למוד משם דגזירת הכתוב הוא כמו שעושין

למי שירצה כיון דהעבודה שלו, וא"כ גם כה"ג ציוה"כ היה יכול לחלק את העבודות ולא היה הכרח לעשות פייס כבשאר הימים (ואולי גם זה טעמם של הני ראשונים שס"ל שלא היו פייסות ציוה"כ - וצו' הימים שלפני יוה"כ דהיו פייסות שאני התם דאין כל מנאות היום צכה"ג), וא"כ בדוקא הציא המג"א ראייה מהפייסות ציוה"כ להתיר גורל כזה בשבת ודו"ק.

והגרש"ק שם צא לחלוק לדינא על המג"א ואסור לעשות שום גורל בשבת, ואף לדעת המג"א נראה דוקא לעשות גורל צלי פתקאות כעין גורל של יוה"כ והפייס שלא היה ע"י פתקאות אצל ע"י פתקאות ודאי אסור דיש צזה גזירה שמא נקרא בשטרי הדיוטות או שמא שכת איזה אדם ויצא לכתוב וכדו' ויש להחמיר אף לזרז מנאה, והציא דבריו המשנה צרורה כאן.

ובש"ב כעין גורל של יוה"כ והפייס, כוונתו לדברי המג"א מפייס של יוה"כ, ולא לגורל השני שעירים שהיה ע"י פתקאות, ומה דהותר שם גורל של פתקאות הוא משום גזיה"כ.

והנה ראיתי הרבה נוהגין להקל בעשיית גורל בשבת כגון

מש"כ בשיח ינחק עמ"ס יומא דכ"ד. דהא דאי' צספרי ע"כ אסמכתא בעלמא היא דפייס תקנת חכמים ע"ש, וכן מוכח באמת מתוס' יומא דכ"ה. שכי' דפייס לא חשיב צורך עבודה דאפשר צלא פייס, מ"מ שבות של פייס דומה שבת צמקדש, ואפי' לפי דברי תוס' הנ"ל דפייס לא חשיב צורך עבודה דאפשר צלא פייס, מ"מ ודאי צורך המקדש הוא ומשוב הוא לדחות.

ולבן הציא המג"א ראייה מיוה"כ דכל העבודות צעי כ"ג ואפי' למ"ד דהיו פייסות ציוה"כ מ"מ משמע קצת מהרמצי' צמלחמות פ"ק דיומא דהפייסות היו כדי שלא להטריח את הכ"ג צכל העבודות ודיו מה שהטילה עליו תורה, וגם מתוך שכל העבודות היו צכה"ג היחה צציצה על הכהנים לעבוד שם והיו מפיסין לר"י גם על מה שצכל השנה לא הפיסו ע"ש צמלחמות. ועוד א"ל דציוה"כ שהיה הכה"ג עומד ומשמש היו כל העבודות שלו וא"כ צידו לחלק את העבודות למי שירצה, וכמו שכי' תוס' ציומא דכ"ה: דהמקטיר קטורת צכל ימות השנה היה יכול להכניס גם המחמה צענמו אף כיון דטריחא אורחא דמילתא שהיה אומר למי שרוצה זכה עמי וצידו לחלק

הסמוכים על שלחן צעה"צ ומקבלים המנות בחינם ולכן לא שייך אללם איסור להפיס. ולא משמע מהמג"א דגורל כזה מותר רק לצורך מנוה, (ובלא"ה גם באלו הגורלות לקטנים הרי קצת מנוה יש בזה שהרי הם מוזרדים לומר תהילים ע"י כן). וגם יש לומר דסמכו על משמעות השבות יעקב צה"ג סי' כ"ד שנראה קצת דדעתו להחיר כל גורל לצורך מנוה. ועל חשש שמא יכתוב סמכו להקל על פשטות המחבר שמתיר להפיס בצני ביותו בחלקים שוים ולא התנה שהגורל דוקא מתוך הספר, ואדרבה בגורל מתוך הספר אינו דומה לקוביא ולמה נגזור בו ולכן נהגו לעשות אפילו ע"י פתקאות בקלפי.

עוד חידוש מלאתי בדברי רבינו ירוחם (תולדות אדם נתיב י"ג סוף חלק י"ד) שכי מטיל גורלות על מנות לידע ממני [אולי ז"ל למי] תהיה כל מנה של מאכל עם בניו ובני ביתו ואפילו שיטכויין לעשות מנה קטנה וגדולה כי הזוכה בגדולה יתחייב לבעל הקטנה ולאחר אסור משום קוביא כך פשוט בשבת ע"כ. ומשמע מדבריו דהמנלח נריך לרעות את המנוח, וא"כ רק באופן זה אסור בשבת ודומה לקוביא,

לקטנים לחלק להם פרסים בחצרת תהלים וכדו', ולכאו' שלא כדין עושין דהוי מנה גדולה נגד מנה קטנה ובפרט אליבא דהמ"צ הנ"ל שנותנין פתקאות לתוך הקלפי ומגרילין שחמור יותר, והרי המג"א לא החיר רק להטיל גורל מי יעלה לתורה אבל לא לחלק איזה דבר. וחפשתי הרבה וראיתי בשו"ת כנף רננה או"ח סי' כ"ו שהציאור בחילוקו של המג"א הוא דרק היכא דיכול לבא לידי מדה ומשקל אסור ולפי"ד אין היתר בהני גורלות. וחשבתי שאולי י"ל דמש"כ בשו"ע אבל עם אחרים אסור כיון שמקפידין זה על זה יבואו לידי מדה ומשקל היינו באופן שכ"א שילם עבור חלקו כגון אכסנאים אלל צעה"צ ולכן מקפידים שיקבלו המגיע להם או כגון שכנים שקנו בהמה ורוצים לחלוק בגורל עמג"א, אבל הני גורלות לקטנים הזוכים במה שאין שייך להם כלל ליכא איסור ודומה למי יעלה לתורה וכדומה ולא שייך שמקפידין זה על זה. ועפי"ז מצואר היטב מה שהציא צביאור הלכה בסוף הסי' מתוספתא [פי"ח ה"ב] דמפיס אדם עם אורחיו וכן האורחים מפיסין זה עם זה מי שיטול חלקו תחלה אבל לא שיטול חלקו וחלקו חצירו ע"ש, ולפמש"כ הכוונה לאורחים

ר"ז סעיף י"ג וסי' ש"ע סעיף ג' הם שפשט המנהג להחיר משחק של קוביא לגמרי, וכדברי המוס' שהעמידו להיאם דשבת קמ"ט: דלא כהלכתא, וכן נראה מדברי הרב ערוך השלחן סי' ש"ע ס"ו שהרמ"א מחיר לגמרי.

ולת' קו' י"ל דהנה מקור דברי הרמ"א הביא בד"מ ממנהרי"ל (הל' שבת סי' ל"ב והל' יו"ט סי' מ') ובשניהם כתב גזירה משום שחוק קוביא, ובד"מ וכן ברמ"א השמיט הסיוס ולכן נראה שאינו אוסר משום קוביא אלא משום גזירת מקח וממכר וקמ"ל דהוי ככל איסור דרבנן שאסור ע"י גוי. וכ"כ הלבוש כאן אסור להטיל גורלות ע"י גוי ואפילו בדבר שאין בו משום מדה ומשקל גזירה שמא יכתוב, ועי' במלבושי יו"ט ובא"ר. ועכ"פ משום קוביא לא הזכיר כלל רק משום איסור שבת, ולשיטתיה בלבוש עיר שושן סי' ש"ע ס"ג שפשט המנהג לשחוק.

ובמש"ב הלבוש שאסור להטיל גורל ואפילו בדבר שאין בו משום מדה ומשקל גזירה שמא יכתוב, משמע דלא כמג"א שמחיר גורל לעלות לתורה וכדו', צפרט לפי מש"כ משו"ת כנף רננה דזה חילוקו שהגורלות

ובכל הגורלות שלנו אין משחקין כן, אך מכל שאר הראשונים לא משמע כן.

ומש"ב הרמ"א כאן לאסור להטיל גורל בשבת אפי' ע"י א"י, רבותא אשמעינן לאסור אפילו ע"י גוי ומיירי באופן האסור כגון צבני חצורה המקפידין.

והנה יש לבאר עוד נקודה, מה שראיתי בשו"ת יציע אומר ח"ו חו"מ סי' ו' שהק' שהרמ"א בחו"מ סי' ש"ע ס"ג כתב והמנהג כסבא אחרונה לשחוק בקוביא ואין פסול אלא מי שאין לו אומנות אלא הוא ע"כ, ותימה שהרי בהג"ה אר"ח ס"ס שכב נראה שאסור להפיק צמנה גדולה נגד מנה קטנה משום קוביא וז"ע ע"כ. ובאמת לפי מש"כ שם באמצע דבריו משו"ת רב פעלים ח"ב חיו"ד סי' ל' בדברי הרמ"א חו"מ הנ"ל שאין כוונת דבריו שפשט המנהג להחיר לגמרי איסור שחוק בקוביא, שהרי באמת יש בקוביא איסור לכ"ע, אלא הכוונה שפשט המנהג צענין הפיסול לעדות, שאין פוסלים לעדות אלא רק למי שאין לו אומנות אלא הוא ע"כ. ולפי"ד יתו' הסתירה להרמ"א באו"ת. אך צידיע אומר הק' על דבריו דמשמעות דברי הרמ"א בחו"מ סי'

אסור דהוי כמקח וממכר ומ"מ אין למחות בנשים וקטנים דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

ובענין לענין באותו ענין מש"כ שם מגדול אחד שנשאל האם מותר לקנות כרטיס הגרלה של מפעל הפיס, והשיב, שאין לאסור מטעם איסור שחוק בקוביא דהוי גזל מדבריהם משום דאסמכתא לא קניא, דשאי התם שהסכום המסויים שעליו שיחקו הוא ממונו הפרטי של המנוחה, ומוכרח הוא לתת למנוח מה שקצבו ביניהם, ולפעמים אף מפסיד כל ממונו ע"י השחוק בקוביא, והוא אינו מקנה לו בכל לבו, והשיב שפיר אסמכתא שיש בו איסור גזל מדבריהם, משא"כ ענין ההגרלה של הפיס שאוספים סכומים גדולים מן המשתתפים בהגרלה, ואינו ענין של נחון שלוקח מה ששייך לחבירו, אלא ענין של מזל, וכמו שנוהגים להגריל על ס"ת או על מגילה ומעשים בכל יום שעושים הגרלות ואין פוגה פה ומנפץ, וכמ"ש בצרכי יוסף [יו"ד] סי' ע"ר, וכ' שם על זה שנעלם מעינו הדולח מ"ש בשו"ת רב פעלים ח"ב חיו"ד סי' ל' שיש חילוק בין הגרלה על חפץ או ס"ת שהזוכה אינו נוטל מן המעות של המשתתפים

האסורין הם דחיישינן שיצא לידי מדה ומשקל. ומה שהציא המג"א ראייה מהפייסות, ז"ל כמוש"כ לעיל דאין ראייה משם משום דאין שבות במקדש. אך עכ"פ גם אם כל מיני גורלות אסורים בשבת מ"מ לענין נדרים שפסק המחבר ביו"ד ס' רי"ז סעיף מ"ח מי שנדר או שנשבע שלא יחזיק שום נחוק, אסור להטיל גורלות, נראה דאין גורלות אלו שהזכיר המג"א בכלל, אך אח"כ ראיתי בשו"ת משנה הלכות ח"ד סי' קי"ט דלא ניחא ליה בהאי סברא.

ושמא אין סתירה להמג"א מהלבוש כמו שאין סתירה מהרמב"ם פכ"ג מהל' שבת שהציא המג"א בעצמו סס"ק ז' שכתב אסור להפיק ולשחק בקוביא בשבת מפני שהוא כמקח וממכר, ובע"כ ז"ל דהיכא דאינו דומה למקח וממכר מותר וגורלות אלו של מי יעלה לתורה אינן דומין למקח וממכר, ושזב לפי חילוק זה צביאור המג"א יתכן שהני גורלות לקטנים דומה למקח וממכר שכן עושין הרבה בחול שקונין חפצים ע"י גורלות. אמנם אף אם יהיה בזה חשש איסור נראה שלא גרע ממש"כ הרמ"א בסי' של"ח סעיף ה' בשחוק כדי להרויח

החילוקים עדיין לא מבואר החילוק בין גורלות אלו למש"כ בגמ' שצת דמנה גדולה נגד מנה קטנה אסור משום קוציא (להספרדים שפוסקים כהמחבר האוסר לשחק בקוציא), וז"ל דשאני בגורלות דמשלם סכום קטן לעומת שוויות החפץ וגמר ומקני משא"כ צמנה גדולה נגד קטנה ז"ל שמשלם שכר שלם ורואה הוא צחתיכה הכי גדולה ודומה לקוציא דהוי אסמכתא ודו"ק, ואולי רק למיגדר מילתא נטה לאסור ואכ"מ.

בהגהלה, אלא נוטל את החפץ או הס"ת שעדיין שייך לבעליו, והוא נותנו לו ברצון לאחר שקיבל דמיו ויותר, משא"כ הנוטל מעות של ההגהלה אשר המשתתפים בה נתנו מכספם הפרטי, והזוכה צפוי לוקח מכסף המשתתפים, הו"ל גזל מדצריהם. וא"כ אין שום ראיה מהמעשים שצכל יום שעושים הגהלה על ס"ת או חפץ אחר, לנידון ההגהלה של מפעל הפיס, שהזוכה נוטל מעות השייכים למשתתפים והעלה שם לאיסור עי"ש. ולכל האמירות ולכל

הרב משה דוב בליוער שליט"א

סופר סת"ם

בענין כתיבת השם בסדרן בס"ת

א

והרבה אחרונים חלקו עליו צוה. ועיין בספר קסת הסופר (במקורות סי' י') שהרצה להשיג עליו וז"ל, הנה עשה את הדבר כמו הלכה פסוקה ולא זכר שיש חולקין צוה וכו' יש לנו כמה וכמה גדולי ישראל במשניותיהם שכתבו לתקן אותיות ראשונות של השמות כמ"ש בס' זרע אמת או"ח סי' ו' ד"ה ויען וכו' שלאחר שהביא דברי הגינת וורדים שכתב דאותיות השם נריך לכותבם בסדרן גם בס"ת כתב עליו וז"ל איברא דלפענ"ד לא צייטי לדהני כללי דכיל הר"ב בגינת וורדים לפסול בשביל זה השמות ומי יאמין לשמיעתו העושה חדשות שלא שערוהו הראשונים דלא מישתמיט שום תנא או אמורא או פוסק לרמוז פסול זה אפי' דרך רמוז וגם מצינו בגדולי האחרונים היפך מדבריו ה"ה הר"ב דב"ש במשנה סי' שמ"ח וכו' הר"ב אליה רצה בסי' ל"ב ס"ק ל"ג, עכ"ל, וכ"ה בזכרון יוסף יו"ד סי' ט"ז ועי' מ"ש בסי' י"ב ס"ק ט' בשם החתם סופר שהביא משנת הרב"י משמע ג"כ הכי

בפתחי משוזה (יו"ד סי' רע"ו ס"ק כ') הביא שיטות הפוסקים דאף דבס"ת א"ל לכותבם בסדרן כתפילין ומזוזות, מ"מ שמות שאינם נמחקים אפילו בס"ת נריך לכותבם בסדרן דוקא, וז"ל, עיין במשנת גינת וורדים חלק או"ח כלל ב' סימן י"ב שכתב דהשם נריך להיות כתוב בסדרן דוקא ובאיל"כ פסול לס"ת אלא דמ"מ אסור למחקו (פי' אפי' נכתב שלא בסדרן) והרמ"א כאן (פי' הרמ"א כתב ה' של שם שכרעה נוגעת בגגה אם נוגע ממש עד שנראית כח' מותר למחוק או לגרד הרגל ולתקנה) מיירי בה"א אחרונה ע"ש, וכן במשנת נוב"י קמא חלק יו"ד סי' ע"ו בשאלת הרב הגדול מהר"ר טיאה ווייל כתב ג"כ שהשם נריך לכותב בסדרן דוקא גם בס"ת וכן משמע בספר תפלה למשה ע"ש, עכ"ל. וכ"כ הפתחי משוזה שם בס"ק ו' דבאותיות ראשונות של ה' לא מהני תיקון משום דהוי שלא בסדרן.

בש"ס חז"ל, ונראה דאם רצה לכתוב שם יו"ד ה"א לחוד אסור לכתוב וא"ו אחר כך לחוד דמקלקל השם, דמעיקרא היה שם י"ה ועמה יה"ו אינו שם כלל. ולכאורה קשה לי, דבכותב שם הוי"ה ברוך הוא, דכותב י' ה', והוי שם, ואח"כ כותב הוא"ו, ובאותו רגע הוי קלקול כי אין זה שם, ורק אח"כ כשכותב ה' האחרונה נגמר השם, ונהי דזה הוי מקלקל ע"מ לתקן, מ"מ בודאי לכתחילה אם יש תקנה שלא לקלקל כלל ודאי עדיף וזה פשוט, ועיין בגדרים י' ע"ב דלא יאמר לה' קרבן וכו', הכא נמי, אפשר ח"ו לא יגמור ומקלקל השם י"ה ולמה לא התקינו חז"ל בכותב שם הוי"ה ב"ה דיכתוב היו"ד לבסוף, ויכתוב תחלה אותיות הוי"ה ואחר כך יכתוב היו"ד בראש התיבה ונגמר השם, וזוהו אין שום מכשול. ומזה ראינו ברורה דהשם צריך להיות כסדרן, אלא א"כ אי אפשר ומלותו בכך. ועיין בגודע ביהודה מהדורא קמא שם, דמציא בפשיטות דהשם צריך להיות נכתב כסדר, ובאמת לא מנאמי זה בשום מקום. ולפי מה שכתבתי יש מכאן ראינו ברורה מדלא התקינו חז"ל כן על כרחך מצואר דהיו"ד אסור לכתוב בסוף, מממת שלא כסדרן. ועיין בספר יהושע (סי' נ"ו)

דלא צע"י כסדרן עכ"ל בקסת הסופר וכמו"כ כתבו הרבה פוסקים כאשר האריכו בספריהם.

והפוסקים, עיי"ש בקסת הסופר, ובשו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' רס"ח, קול יעקב יו"ד הל' ס"ח סי' רע"ו סק"ו, ובשיורי ברכה סי' רע"א אות ב', זיינו מקור לשיטה זו לכתוב את השם דוקא כסדרן מדברי הזוה"ק ויקרא דף י"א ע"ב שהחמיר מאוד בזה, חז"ל הזוה"ק, ועל דא צע"י למכתב שמה קדישא י' בקדמונא וכו' והכי צע"י בר נש לאזדהרא בשמה קדישא דיכתוב שמה קדישא כגוונא דא, ודא איהו כדקא חזי, ואי לא, לא אקרא שמה קדישא ואקרי פגים ומאן דפגים שמה קדישא טב ליה דלא אמצרי, עכ"ל הזוהר שהחמיר מאוד עד שקורא למי שאינו כותב את השם כסדרן, פוגם השם ודטוב לו שלא נצרא.

ובאמת י"ל דר' שמעון דהוא מאריה דזוהר הקדוש אחיא לשיטתיה בזה דצע"י כתיבת השם דוקא כסדרן, והוא בהקדמ מש"כ במנחת חינוך מנזה תל"ז מקור לדין זה לכתוב את השם דוקא כסדרן מה שלא מצינו זה

השם דוקא כסדרן וכשיטתו שלא יאמר אדם לה' קרבן ודו"ק.

ב

אמנם האחרונים תפסו עליו על המנחת חינוך צוה לאינו כן מכמה סיבות, חדא, בשדי חמד (כללים, מערכת המ"ם כלל י"ב אות ה' בד"ה וכתב עוד במנחת חינוך) הביא דברי מנ"ח הנ"ל וכתב עליו צוה"ל ומוזן מדברי הגאון הנ"ל דמשמע ליה דטעמא דמלתא הוא דחיישינן שמא ישתתק או ימות קודם שיסיים לומר קרבן ונמצא מזכיר להשם לבטלה, ואני הדל כתבתי בעניין זה בקונטרס פאת השדה חמד במערכת הבי"ת כלל ג"ו בס"ד והבאתי דברי רוב המפרשים ראשונים ואחרונים דהטעם שלא יאמר לה' קרבן לא משום חשש שישתתק או ימות אלא שמא ימלך מהקרבן אחר שיאמר להשם אצל לשמא ימות או ישתתק לא חיישינן ודהכי מוכחא ריהטא דמשעתתא דנדריס הנ"ל וחשש שמא ימלך לא חיישינן בכל מקום אלא שם שרונה להשתכר מלהביא הקרבן אצל בעלמא לא חיישינן, ומטעם זה תקנו חכמים לצרף על המנחות עובר לעשייתן ולא חששו אחר שיצרך ימלך ולא יעשה המנחה ותהיה צרכתו

שכתב ג"כ על דין זה דלא נמצא בשום מקום, ולפי עניות דעתי היא ראייה ברורה, עכ"ל, ועיי"ש שהאריך עוד.

הנה הוכיח כאן המנ"ח מהא דאסור לומר לה' קרבן מחשש שמא ישתתק או ימות אחר שיאמר לה' ולא יגמור לומר קרבן, דה"ה כשמוחק שם י"ה ע"י שמוסיף ו', אע"פ דהוי מקלקל ע"מ לתקן לכתוב אח"כ ה' ולגמור שם הוי"ה מ"מ מחשש שלא יוכל לגמרו אחר שיכתוב הו' היה מן הראוי שיכתב את ה' שלא כסדרן, קודם הו"ה ואח"כ להוסיף יו"ד לראש התיבה, ומדלא תקנו כזו"ל לעשות על דרך זה. מוכח דאסור לכתוב את השם שלא כסדרן, ולפי"ז יוצא שפיר דר' שמעון דהוא מאריה דשמעתיה דנדריס דף י' ע"ב מנין שלא יאמר לה' עולה לה' חטאת אלא קרבן לה' דכתיב אדם כי יקריב מכס קרבן לה' (ובאמת צוה"ק גופא [פרשת יתרו פ"ז ע"ב] כתב ג"כ האי דינא דלא יאמר אדם לה' קרבן רק קרבן לה') ומחשש שמא ימות דמינייה מוכח דאסור לכתוב את השם שלא כסדרן, דאי היה מותר לכתוב שלא כסדרן היה מחוייב לעשות כן מחשש שלא יגמור את השם, ע"כ שפיר החמיר צוהר הקדוש לכתוב את

ועיין בהחיד"א ריש פרק ד' דיומא
 בספרו פתח עיניים שהאריך צוה
 דעיקר הטעם הוא משום שמא ימלך.
 והעלה דהראשון שכתב כן הוא השל"ה
 הקדוש במסכת פסחים (מנה עשירה
 דרוש א') דהביא שם מה שפירש ציפה
 תואר טעם דלא יאמר קרבן לה' דשמא
 אחר שיזכיר את ה' ימלך ולא יקדיש,
 ונמצא שהוציא שם שמים לבטלה,
 והביא קושית היפה תואר, וא"ת אי
 משום הא, א"כ בחטאת ואשם
 ודומיהם שהם חובה להביא מאי טעמא
 לא, הרי לא ימלך מלהביא קרבן, וע"ז
 תירץ בשל"ה וכתב צוה"ל ולענ"ד
 נראה לפרש דלמא אמר לה' וטרם
 אומר עולה ימות כי אין אדם בטוח
 רגע כמימריה ואז לא קשיא א"ת
 שהקשה עכ"ל בשל"ה ק.

ועי' בשו"ת יד חנוך סי' ג' שהאריך
 צוה וכתב צוה"ל, וכבר העיד
 אביר הבקיעים הזכרן הנפלא הגאון
 רבי חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל
 בקונטרס נחל קדומים (פרשת
 בראשית) שהראשון שהמציא טעם זה
 הוא הקדוש בספר של"ה, וממקורו
 שאצוהו בעלי הפרושים הצאים אחריו,
 עכ"ל. וכמבואר דביאור זה דשמא
 ימות לא אתיא אליבא דהלכתא דהרי

לבטלה, ואף שהצאתי שיש קצת
 מפרשים בהיהא דלא יאמר קרבן לה'
 שהוא מחשש שישתתק וימות כתבתי
 שם שהעיקר כדברי רוב המפרשים
 שהוא מחשש שמא ימלך, ולפי זה
 בכותב שם הו"ה צרוך הוא דאין שייך
 לחשש שימלך, דעל מה ימלך, לכן
 שפיר לא חששו להצריך לכתוב את
 הו"ד אחר שכתב אותיות הו"ה,
 וראיתו להכריח מזה דבעינן בכתיבת
 השם אותיות כסדרן אינה ראייה ברורה
 כדאמר רב מנחת חינוך, דאין ראייה זו
 אלא לפי הפירוש בהיהא דלהשם קרבן
 שהוא מחשש שישתתק או שימות אבל
 לפי הפירוש המוסכם להלכה (שמא
 יתחרט) אין מכאן ראייה כלל כמוצן
 ותימה על גאון נפלא שכמותו שכתב
 כן וכנראה שצעת כתבו זאת לא עיין
 בשמעתתא דנדריס רק כתב על פי
 הרשום בזכרונו שאם היה מעיין בה
 אף הוא ראה דריהטא דשמעתתא
 מוכחה דטעמא משום חרטה הוא
 וכדמרגימו לה רבואתא קאמי וכתראי
 דאיייתין בעניותין צמערכת הבי"ת
 הנ"ל, עכ"ל בעל שדי חמד.

ובאמת טעם זה דלא יאמר קרבן לה'
 משום שמא ימות, כתבו
 המפרשים דלא נמצא בראשונים כלל,

הסודות הרמות עדיף טפי לכתוב
לכתחילה כסדרן וגנאי גדול היה לתקן
כך לכתוב תמיד את ה' הנכבד והנורא
שלא כסדרן (אלא למפרע כמו כתב
העמים) ומלכד זאת הנה מ"ש
דכתיבת הוא"ו הוּי מקלקל ע"מ
לתקן לפענ"ד אין לכות לזה שם
קלקול כלל אלא תיקון הוא זהו שתי
כוונתו לכתוב השם י"ה אלא שם
הו"ה ז"ה ואין השם שלם בלתי
הוא"ו א"כ כתיבת הוא"ו לאו קלקול
אלא תיקון גדול היא ע"כ.

ובן הגאון צעל מחנה חיים בתשובותיו
(יו"ד ח"צ) תמה על המנ"ח
דאיך יאמר דעל ידי הוספת הוא"ו
מקרא פוסל את התיבה ומוחק את
השם, דהא לפי כמה ראשונים הוּי
עיקר שם הו"ה רק הג' אותיות
הראשונות י-ה-ו, וזוה נסתים השם,
א"כ אדרבה בכותבו את הוא"ו הרי
סיים את השם, עיי"ש.

ג

אלא דאכתי מנד אחר ריוח והללה
יעמוד לקיים הוכחת המנ"ח,
ע"פ מש"כ הרעק"א בשו"ת ר'
עקיבא איגר סי' ל', דהקשה למ"ד
כתיבה כדיבור, האיך אפשר לכתוב את

התוס' פרק קמא דיומא (דף ז' ע"א
ד"ה וחכ"א) כתבו דלמיתה בזמן
מועט לא חיישינן, ואפי' למ"ד
דחיישינן שמה ימות בזמן מועט, ה"מ
יום או יומיים אבל לרגע כמימרא לא
מנינו חשש שמה ימות וכבר האריכו
זוה המפרשים. (אמנם י"ל דעת
השל"ה הק' דלאו מטעם חשש שמה
ימות גרידא אתי עלה רק צנדר
אמרינן עוב אשר לא תדור, וכל הנודר
והקריב כאילו צנה צמה והטעם מבואר
שאין לאדם לצטוח בעצמו, ולפי"ז
שפיר קאמר לענין נדרים ונדבות דאין
אדם צטוח רגע כמימרא, אבל לגבי
מש"כ המנ"ח דחיישינן סתם שמה
ימות באמצע כתיבת השם זו לא
שמענו).

ועי' עוד בקסת הסופר (חקירה י'
ד"ה שוב הגיעני ספר מנ"ח)
שכתב על דברי המנחת חינוך דאפי'
אם נאמר דהתם החשש שמה ימות
לאחר שיזכיר את השם קודם שיאמר
קרבן גם זאת אין לחוש בכאן שהרי
אפי' ימות יכול איש אחר לגמור את
השם כתיקונו. ועוד דאפי' הוה גם
כאן איזה חשש רחוק לא היה לתקן
בשביל חשש רחוק לכתוב לכתחילה את
השם שלא כסדרן דהא ודאי שעפ"י

השם אלא ע"כ דנריך לכמוז כסדרן דוקא וע"כ לא היה אפשר לתקן לכמוז שלכס"ד אפי' כדי להצילו מאיסור הוגה את ה', ושפיר הותר משום דשאני הכא דמנמוז בקך.

ד

ולפי"ז נוכל לומר דר' שמעון דהוא מאריה דספר הזהר דמחייב לכמוז כסדרן הוא לשיטתו כבכאן, ובהקדס מש"כ צשו"ת עמק שאלה (יו"ד סי' נ"ז צסופו) דחקר שם אי מותר לכמוז לאציו או לרבו צשמו, ומלאו צפלוגמא דרבוותא אי כתיבה כדיבור דמיא או לא, דאי הוא כדיבור היה אסור לכמוז שם רבו, והציא ראייה מדתניא (ב"צ פרק השותפין דף ט"ז:): על הפסוק וימת שם משה עבד ה', רב יהודה הוא דאמר אפשר משה מת וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע לפיכך נשתנו משאר התורה ור' שמעון אמר אפשר ספר תורה חסר אות אחת, (כדברי ר"י דאמר שיהושע כתבו אחר מות משה הרי) וכתיב לקוח את ספר התורה הזה, אלא עד כאן הקצ"ה אומר ומשה כתב מכאן ואילך הקצ"ה אומר ומשה כתב צדמע, ע"כ. הרי לפי דברי ר"י דהשמונה

השם הוי"ה צרוך הוא, הלא כתיבה הוי כדיבור ועובר על הוגה את ה' צאותיותיו עי' כתיבתו, ע"כ. ויש שתרצו (עי' שו"ת גנזי יוסף סי' קט"ו) דאפי' למאן דאמר כתיבה כדיבור מותר לכמוז את השם ואין זה משום הוגה את השם צאותיותיו דשאני הכא דמנמוז בקך דהרי מנמוז לכמוז תו"מ וספרי תורה כמ"ש ועמה כתבו לכס את השירה הזאת, וע"כ דמנמוזיה צהכי ומותר אע"פ שכתבה כדיבור.

ולפי"ז שפיר אחיא דברי המנחת חינוך להציא ראייה דבעי כסדרן, דגם כאן נאמר לפי חשש זה של הוגה את ה' צאותיותיו, דלמה לא תקנו חז"ל לכמוז מקודם הו"ה ואח"כ יו"ד צראש התיבה דצכה"ג אין כאן משום הוגה את השם למ"ד כתיבה כדיבור, (וא"כ אין שייך לומר לכמוז כסדרן אע"פ שהיה כהוגה את ה' משום דמנמוז בקך, שהרי אפשר לו לקיים שניהם ע"י שיכתוב אותו שלא כסדרן) אך התינה שיש לתקן לכמוז קודם הו"ה ואח"כ יו"ד אם מותר לכמוז את ה' שלא כסדרן, וא"כ הרי יש מכאן הוכחה ברורה דאסור לכמוז את ה' שלא כסדרן דא"כ יכתבו שלכ"ס שלא יהא צו משום הוגה את

דברי רעק"א הוא מטעם דאסור להיות
הוגה את השם באותיותיו ומטעם
כתיבה כדיבור, יוצן בזה שיטת רעק"א
עצמו בדין זה דכתיבת השם כסדרן.
דבחדושי רעק"א (יו"ד סי' רע"ו ס'
י"א דג"ה ומקנה) מחלק דוקא בשם
הוי"ה ב"ה יש להקפיד לכותבו כסדרן,
דאף דהגינת וורדים לא חילק בזה
וכדמשמע מדבריו דבכל השמות נריך
שיכתוב כסדרן, ושכן כתב בשו"ת שמש
נדקה (סי' נ"ב), ובפשוטות כן דעת
השואל מוהר"ר טיאה וייל בתשובת
נו"י (יו"ד מדו"ק סי' ע"ה) דבכל
האזכרות נריך דוקא כסדרן, אולם
מדברי האליה רבה (סי' ל"ב ס"ק
ל"ג) מבואר דסב"ל בפשיטות דבשם
אלקים אינו מזיק שלא כסדרן, וגם
נראה שכן דעת הנודע ביהודה עצמו
אף דלא השיב להרב מו"ה טיאה על
פרט זה, לא משום דמודה לו בזה אלא
דלא היה נריך לזה שם לדינא להשיב
על זה, אצל הוא לנפשיה נראה דלא
סב"ל בזה כהרב מו"ה טיאה כמבואר
במדו"ת שלו (סי' קע"א) דנראה
בפשיטות דבשם אלקים אינו מזיק שלא
כסדרן אלא דבשם הוי"ה אפשר
דסב"ל דמזיק שלא כסדרן מכת דברי
הזה"ק, אלא דסב"ל דאין ללמוד מזה
לשאר שמות דאף דהגינת וורדים כתב

פסוקים מן וימת שם משה יהושע
כתבם והרי הזכיר שם שמו של רבו
משה, אלא ודאי דבכתיבה מותר
להזכיר שם רבו, ומטעם דכתיבה לאו
כדיבור, עכתו"ד. ולפי דבריו אפשר
לומר דר' שמעון דאמר שמהם כתבו
לא רנה לאוקמיה כרבי יהודה דיהושע
כתבו ומטעם דכתיבה לאו כדיבור, דר'
שמעון יסבור כתיבה כדיבור וא"כ
אסור ליהושע להזכיר את שם רבו
בכתב ע"כ פירש דמשה כתבו בעצמו.

ובהג"ל אתיא כמין חומר דר"ש סובר
דכתיבה כדיבור, וא"כ קשה
קושיית רעק"א דאין כותבין את ה'
הרי הוי כהוגה את השם באותיותיו
וע"כ נריך לומר דמנאותיה בכך שאני,
אך אכתי י"ל דדילמא לאו מנאותיה בכך
דברי אפשר לכותבו שלא כסדרן ולא
יהא כהוגה את ה', אלא ע"כ דבעי
לכתבו כסדרן דוקא ומוכרח לכתוב כן
אע"פ דהוי כהוגה את ה' ומשום
דמנאותו בכך. והרי כאן הוכחה דלשיטת
ר"ש דכתיבה כדיבור חייב לכתוב את
השם דוקא כסדרן ושפיר החמירו
בזה"ק לכתוב את השם כסדרן, וא"ש.

ה

ובה"א דאסיקנן דמקור הדין לכתוב
את השם דוקא כסדרן, לפי

דוקא כסדרן וכנ"ל, אך התינה כפי שהקשה רעק"א כדי שלא יהא יהגה את השם באותיותיו, והיינו בשם הוי"ה ב"ה דוקא איכא חשש זה של הוגה את השם, אבל שאר אזכרות דאין בהם חשש של הוגה את השם באותיותיו דלא נאמר בהו זה שמי לעלם וזה זכרי לדור ודור, אין כאן הוכחה דלריך להיות נכתבים כסדרן, והא דנכתבים כסדרם אינו משום דמוכרח לעשות כן משום כסדרן, ושפיר יש לומר דוקא שם הוי"ה ברוך הוא לריך לכתוב כסדרן ולא שאר שמות, ומדוייק שיטת רעק"א בזה דהכריע דמש"כ הזהיר הק' בשיטת ר' שמעון דלריך לכתוב את השם כסדרן קאי דוקא אשם הוי"ה ב"ה ולא אשאר שמות, ודו"ק.

ו

ובעצם קושיית רעק"א דאין הותר לכתוב את השם למ"ד כתיבה כדיבור הא הוי כהוגה את השם באותיותיו, יתיישב מה שהקשו המפרשים, וגם המנחת חינוך שם בהמשך דבריו, צמה דחני צמשנה פ"ג דיומא (ל"ח ע"א) ואלו לגנאי וכו' בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב ופירש בגמ' שהיה קושר ד' קולמוסין בין אנבעותיו וכותב השם כל ד'

דמסבירא כיון דצכמה דברים שוים שארי שמות לשם הוי"ה ה"נ בזה, מ"מ אינו מוכרח כיון דהזוה"ק אחי עלה מדברי הרמזים שמורים אם הויה כסדרן י"ל דאינו כן בשאר שמות ע"כ תו"ד רעק"א.

ולבאורה לפום ריהטא נראה הדבר כאין לה הכרע לכאן ולכאן אם בכל השמות לריך להיות כסדרן דוקא דמאי אולמא סברת רעק"א שהדחיק עצמו בכוונת הגודע ביהודה לחלק בין שם הוי"ה ב"ה לשאר אזכרות, מדברי הגינת וורדים דהבין דפשיטות הזהיר קאי על כל האזכרות. אמנם אפשר לומר דרעק"א בזה לשיטתו, דכפי המבואר הרי ההכרח לשיטת הזהיר הקדוש לומר דלריך לכתוב את השם כסדרן דוקא, הוא מדברי ר' שמעון עצמו דסובר כתיבה כדיבור מדפי' וימת שם משה, דמשה כותב בדמנע, ולא כפ' ליהושע כותב כיון דאסור ליהושע להזכיר שם רבו משה בכתב כמו דאסור כדיבור דכתיבה כדיבור וכמש"כ בשו"ת עמק שאלה וא"כ קשה האין כותבים את השם הא הוה כהוגה את השם בכותבו דכתיבה כדיבור, כמש"כ הרעק"א, ומוזה מוכח דלריך לכתוב את השם

אותיות צבת אחת והיו חז"ל מגנין אותו על כך שלא רצה ללמדה לאחרים, והקשה דמה בכך שלא לימד, ואיזה תולעת יש בזה לכחוצ את השם בצ"א דוקא, עיי"ש דתירץ לפי דרכו, (ועי' בישמח משה האזינו שהאריך ג"כ).

וּלְפִי מַש"כ רַעְק"א דלמ"ד כתיבה כדיבור איך מותר לכחוצ את השם הא הוה הוגה את השם, יש ליישב שפיר מה שהיו חז"ל מגנין אותו, דהרי לפי מה שהיה בן קמנר עושה שהיה כותב כל ד' אותיות של השם צבת אחת י"ל דבזה אין חשש של הוגה את השם באותיותיו דא"א לנהגות ולהוסיף מהפה ד' אותיות צבת אחת וכמו שאמרו רז"ל אנכי ולא יהיה לך כדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכול לשמוע, וכיון שכן י"ל דבכה"ג לא נאמר הכלל דכתיבה כדיבור, דדוקא היכא דאפשר לו לומר ולהגות מה שכותב נאמר הכלל דכתיבה כדיבור, וכמו שכתבו התוס' (יצמות ל"א ע"ב ד"ה דחזו בכתבא) לגבי עדות בכתב דאמר קרא מפיהם ולא מפי כתבם, ואעפ"כ שולחין העדים עדותם בכתב ידם לצ"ד ולא קרינן ביה מפיהם ולא מפי כתבם וכו' והא דתניא במי

שאחזו (גיטין דף ע"א ע"א) ואם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול לדבר ופריך ואמאי הא יכול לדבר ממדוך הכתב, שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם, משמע דעדות בכתב פסול, תירצו התוס', שאני אלם שאנו ראוי להגיד כדאמרינן (במנחות ק"ו ע"ב) כל שאינו ראוי לצילה וכו', אבל אחר מועיל כתב ידו כיון דיכול להעיד בפה, עכמ"ד. ומבואר בשו"ע (תו"מ סי' כ"ח ס' י"א), דהגם דכתבו המחבר והרמ"א דעדות בכתב פסול מכל אדם ולא רק מאלם דאינו ראוי להגיד בפה, כבר כתב הסמ"ע בס"ק מ"ב וראיתי ממורי הוראה שלא רצו לטרוח הת"ח ושלחו לו לכתוב עדותו בכתב ידו ולשלחו לצ"ד, וכן נ"ל מאחר דלר"ח וסייעתו אפי' בלא ת"ח מותר לעשות כן, עכ"ל. הרי דבמקום שא"א להגיד בפה כמו אלם פסול גם עדותו בכתב, א"כ אפשר דה"ה לגבי הכלל דכתיבה כדיבור דה"מ דכתיבה כדיבור באפשר לו לדבר וכל הראוי לצילה אין צילה מעכבת בו משא"כ כשא"א לו לדבר גם כתיבתו אינו כלום.

וּא"ב שפיר יש תועלת עזומה צמה שהיה בן קמנר עושה לכתוב

נאמר ושם רשעים ירקב, מאי ושם
רשעים ירקב אמר ר' אלעזר

רקביבות תעלה בשמותן ללא מסקינן
בשמייהו, וברש"י ללא
מסקי בשמייהו, לא יקרא אדם לבנו שם
אדם רשע, ע"כ, והוא מדה כנגד מדה
על שגרם להזכיר ש"ש לבטלה נגד זה
יתבטל שמו ושם רשעים ירקב, ועל
הלדיקים נאמר ואוהביו כלאה השמש
בגזרתו וזכר לדיק לברכה).

את כל השם צבת אחת דצכה"ג דא"א
להפה לומר כל ד' אותיות צבת אחת
אין כאן כתיבה כדיבור ושזב אין כאן
משום הוגה את השם באותיותיו,
וע"כ היו חז"ל מגנין אותו על שלא
לימד לכתוב את השם צבת אחת.
(ומדה כנגד מדה שהוא לא חשש על
כבוד שמו יתצרך שלא להזכירו לבטלה
ע"י כתיבה כדיבור, לזה אמרו עליו
ושם רשעים ירקב וכדמבואר שם
ביומא ל"ח ע"ב ועל בן קמנר וחבירו